BIBLIOTECA PENTRU SUFLET

VASILE ANDRU

Înțelepciune indiană

Editura Paralela 45

BIBLIOTECA
PENTRU SUFLET

Editor: Călin Vlasie

Redactare: Mugur Butuza
Tehnoredactare: Stelian Bigan
Coperta: Ionuț Broștianu
Prepress: Marius Badea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Înțelepciune indiană (antologie) / Vasile Andru. -
Ed. a 2-a, reviz. - Pitești : Paralela 45, 2016
ISBN 978-973-47-2405-5

I. Andru, Vasile (antolog.)

821.214.32-82(082)=135.1
821.211-822=135.1

VASILE ANDRU

Înțelepciune indiană
(antologie)

Ediția a II-a revizuită

Editura Paralela 45

India ca o mega-poveste

În culegerea de față am adunat texte care jalonează spațiul unei mari civilizații și rezumă lecția ei de înțelepciune.

Cartea aceasta este, într-un anumit sens, experimentală. Sau, mai bine zis, este *deschisă*. Povești cu tâlcuri, pentru fiii noștri ispitiți de televizor sau derutați de avalanșa informațională. După multă informație este nevoie, la urmă, de o scânteie de revelație.

Există, în rânduirea textelor, și o intenție de „periodizare" a culturii indiene. Dar fără rigoarea unui manual. Ci pentru nevoia de ordine, sau, mai bine zis, pentru bucuria ordinii.

Primele texte sunt alese din *Epoca profeților și a vizionarilor* (numiți *rishis*), venind dinspre mileniul III î.Hr. până spre secolul I î.Hr. Cărțile acestei epoci sunt: *Vedele*, *Upanișadele*, *Mahabharata*.

Din *Epoca Învățătorilor și a Străluminaților* (numiți *gurus*) am ales parabole din Buddha, din Mahavira; și aforisme din Tiru-Valluvar.

Din *Epoca Maeștrilor* (numiți *acharya*), sec. IV-XI: fabule din Vishnu Sharma, fragmente din Sankaracharya

Din *Epoca Misticilor sau a slăvitorilor* (numiți *bhaktas*), sec. VIII-XVIII, am ales cânturi de Ramprasad.

Ajungem la *Epoca Marilor Suflete* (adică *mahatmas*), cu Gandhi, cu Tagore, pe care părinții noștri i-au mai prins în viață; sau cu Swami Sivananda, pe care chiar noi l-am mai prins în viață.

Una dintre perlele acestei antologii este *Dragostea dintre Krishna și Radha*, scrisă direct în românește de Amita Bhose.

Pe Amita Bhose (1933-1993), o considerăm aparținând și literaturii române. O scriitoare bilingvă, ținând de două spații culturale și apropiindu-le. Dar remarcăm că unele dintre lucrările ei sunt scrise direct în română.

De altfel, ea ceruse, și obținuse, drept de rezidență definitivă în România. Lucrările ei în limba română au sunet impecabil. Literatura română trebuie s-o recupereze.

Textul *Dragostea dintre Krishna și Radha* de Amita Bhose este o reconstituire, nu o simplă traducere. O construcție personală a autoarei. Sursele ei sunt, desigur, bengaleze. Îl publicăm aici cu îngăduința doamnei Carmen Mușat.

Originalul poemului – *Sri Krishna Kirtana*, scris de poetul indian Chandidas din sec. XV – s-a pierdut în secolul XVII. Amita Bhose a strâns crâmpeiele salvate din original, le-a folosit ca relansatori textuali.

Majoritatea textelor din această antologie sunt prescurtate și „diortosite" pre românește. Adică redate într-un grai vorbit, accesibil. Păstrând acel aer de „poveste" – căci aceasta răspunde unei nevoi lăuntrice și îndeplinește cele trei trebuințe psihice abisale: de alinare, de compensare, de stimulare.

Citind parabole, ascultând istorii, se produc socializarea pulsiunilor și articularea „micro-lumii individuale la macro-lumea care-l conține și-l influențează", cum zice Amit Dasgupta.

Am selectat câteva serii de aforisme și *sutre* („șirag de perle"), alegorii, reguli de aur ale bunei viețuiri. Texte de orientare în viață și-n realizarea personală, unele putând prilejui un șoc inițiatic.

Un loc amplu am rezervat gândirii creștine în India. Am tradus texte din cel mai de seamă militant ortodox din Sudul Indiei, arhiereu și îndrumător de Școală misionară: Ghervaghese Mar Osthathios.

Am atestat interferențe româno-indiene, prin textele unor indologi remarcabili, Mircea Eliade, Sergiu Al-George, George Anca. Din Eliade, am ales relatarea întâlnirii acestuia cu Tagore. Despre specificul civilizației indiene și față de cea occidentală. Pragmatismul modern are o alternativă salvatoare. Omul este orientat să cultive pe lângă un scop imediat, și un scop îndepărtat: realizarea sinelui. Omul simte că există un scop pontifical al vieții. Veacul nou a început de puțin timp, și noi vedem mai mult apropieri decât diferențe.

V. A.

PARTEA I

PROFEȚI ȘI ILUMINAȚI

Ignorantul și moartea[1]

Trăia odată un om care râvnea să dobândească raiul și pentru aceasta el dădea ca ofrandă tot ce stăpânea.

El avea un fiu numit Naciketas („cel lipsit de cunoaștere").

Când încă era copil, acest fiu cădea adesea pe gânduri. Întrebat la ce se gândește, el răspundea: „Nu știu, dar aș vrea să aflu. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi dau seama că nu știu nimic"

Acest răspuns i-a adus numele de Naciketas, „neștiutor sau sărac cu duhul."

Tatăl său, dornic să dobândească raiul, s-a hotărât să renunțe la toată averea. A dat vitele familiei, s-a lepădat de turme, de grâne,

---

[1] Acest text este prelucrat după *Katha Upanishad,* una dintre Upanishadele cele mai vechi. Printr-o frumoasă poveste, suntem îndreptați spre cunoașterea absolutului: aceasta derivă întâi din cugetare, apoi din revelație, ni se spune.

de aur. Naciketas a fost cuprins de neliniște, gândind că tatăl, renunțând la tot, va renunța și la el. L-a întrebat:

„Tată, pe mine cui mă dai?"

Tatăl n-a răspuns. Dar fiul l-a întrebat sâcâitor de două-trei ori. Tatăl s-a enervat și l-a repezit:

„Pe tine să te ia Yama!"

Yama este zeul morții.

Poate că tatăl mânios nu l-a sortit morții, ci a vrut să-l împingă spre cunoașterea morții și a vieții. Astfel, în *Katha Upanishad* scrie că ar fi zis:

„Eul tău a absorbit tot ce-i mai bun în tine. Cu un egou atât de umflat e un singur lucru de făcut: să-l dai morții căreia îi aparține!"

Atunci băiatul a lăsat casa și s-a dus în lume. A mers multă vreme. Rumega vorbele tatălui său: „Mă duc să mor. Dar uitându-mă în trecutul îndepărtat, văd că omul este ca grâul: răsare din semințe, crește, se coace și moare, producând semințe din care se naște din nou"

El a mers cale lungă departe de satul său.

A ajuns într-un tărâm ciudat, împădurit, unde nu se vedea picior de om.

A ajuns la o peșteră și a intrat să-și odihnească trupul obosit.

Acesta era chiar sălașul lui Yama.

Yama însă nu era acasă. Tânărul a văzut că în vatră cenușa abia se răcise.

Peștera era liniștită și plăcută.

Yama a lipsit trei zile și trei nopți.

Naciketas a petrecut trei nopți singur în peșteră. Ziua el hoinărea în pădure. Se scălda și bea apă din izvoare, dar nu făcea nici un efort să-și caute de mâncare: nu-i era foame din cauza gândurilor ce-l copleșeau.

A treia zi dimineața s-a trezit calm și într-o bună dispoziție. În zilele precedente, contemplarea morții fusese schimbătoare: uneori se înfiora de teamă și de părere de rău, alteori era plin de hotărâre.

Treptat, gândul morții a devenit din ce în ce mai intens, până când i s-a părut că nu există altceva decât moartea. Și în sfârșit, acest atotcuprinzător gând al morții s-a dizolvat într-o stare de conștiință în care nu mai apăreau percepții, gânduri sau sentimente.

Când s-a sculat a treia zi a avut sentimentul unei fericiri radiante care părea mult mai strălucitoare decât tot ceea ce simțise înainte. Dar în curând a observat că mai era cineva în peșteră, privindu-l cu un aer îngrijorat.

„Totul e foarte bine, a spus străinul, să faci o asemenea călătorie! Dar arăți ca și cum ar trebui să mănânci ceva."

Naciketas era de fapt şi flămând şi însetat; de aceea a acceptat cu recunoştinţă şi mâncarea şi apa care i s-au oferit.

Acel străin, care era Yama, i-a spus lui Naciketas:

„Tinere brahman, aceasta e casa mea şi tu, oaspete venerabil, ai stat trei zile fără să fii ospătat. Am fost plecat şi n-am putut să te primesc cum se cuvine. Şi pentru că tu, oaspete, ai stat trei zile flămând şi însetat, te rog să-mi ceri trei favoruri. Spune-mi trei dorinţe şi ţi le voi împlini. Dar alege bine!"

După o scurtă tăcere, Naciketas a spus:

„Mai întâi, doresc linişte sufletească pentru tatăl meu. Aş dori ca el să se împace cu fiul pe care l-a sortit morţii." Gazda a râs: „Nu vor fi greutăţi în privinţa aceasta. Tatăl tău trebuie să fi uitat de acum de mânia lui. Noaptea el va dormi liniştit şi te va privi cu mulţumire când vei fi eliberat de negura morţii."

Apoi, Naciketas a descris a două dorinţă:

„Mi s-a înfăţişat o lume în care nu este bătrâneţe sau moarte şi unde este fericire perfectă, fără frică sau mizerie. Se spune că se ajunge acolo prin ofranda focului. Nu ştiu ce înseamnă aceasta. Ai vrea să-mi explici taina focului ceresc care purifică şi vindecă?"

„Bine, a răspuns gazda, îţi voi spune ce ştiu. Îţi voi dezvălui că focul e ofranda care

te conduce în ceruri, este chiar legătura cu lumile infinite și temeiul acestora ascuns în întuneric: ofranda focului are urmări și verigi diferite. Este un foc individual în inima fiecărei persoane. Legătura cu tatăl, cu mama și cu învățătorul se bazează pe focul inimii. Legătura între oameni și zei se bazează pe sacrificiul focului."

Apoi, i-a explicat lui Naciketas ritualul sacrificiului: arătând cum diferitele părți ale altarului și diferitele acțiuni ale ritualului reprezintă elemente și acțiuni în care se reflectă întreg universul, în mod deosebit, el a explicat focul pe altar ca reprezentând energia creativă care arde vechiul și formează noul. A făcut o pauză și a întrebat: „Ei, înțelegi ce spun?"

„Cred că da, a răspuns Naciketas. Se pare că spui că focul de pe altar este un mijloc de a direcționa gândurile spre energia infinită pe care este bazată toată creația."

„Da", a spus gazda. „Pentru aceasta este focul. Este focul «inconștientului» cu cele trei înțelesuri. Sursa tuturor creațiilor"

Apoi Yama a spus: „Ți-am dezvăluit taina focului, împlinind a doua ta dorință. Alege acum a treia dorință."

Naciketas a spus:

„A treia dorință este să aflu ce se întâmplă cu omul după moarte. Când un om moare unii zic că el mai este, alții zic că el nu mai este. Aș vrea să știu cum stau lucrurile”

Yama (Moartea) a răspuns: „Despre acest lucru, chiar zeii au îndoieli. Nu-i ușor nici pentru ei să înțeleagă aceasta. Taina e mare. Spune-mi o altă dorință, Naciketas. Pune-mi o altă întrebare.”

Naciketas: „Chiar zeii ezită să răspundă la întrebarea asta, căci au îndoieli. Desigur, afară de tine, n-aș găsi alt îndrumător în privința asta! Îmi păstrez deci dorința exprimată.”

Yama: „Cere-mi să ai fii și nepoți, care să trăiască o sută de ani; cere-mi turme de oi și cirezi de vite, elefanți, cai și aur. Cere-mi un palat și ogoare, și trăiește acolo în bogăție cât vrei. Cere-mi sănătate și viață lungă. Cere-mi să fii rege peste tot pământul!

Moartea e văzută ca o fiară devoratoare care te răpește. Dar privită mai de aproape, moartea se dovedește a fi o gazdă generoasă și copleșitoare. Cu cât îți depășești frica și ajungi să o cunoști mai bine, cu atât puterile îți sunt mai mari.

Tu ai înaintat mult pe acest drum, Naciketas, și aceasta îți dă mari puteri. Folosește-le constructiv: câștigă bogăție,

construiește-ți o casă frumoasă, fă-ți o familie, crește copii și nepoți, trăiește-ți viața armonios și influențează-i și pe alții să dobândească prosperitate și armonie. Poți să-ți găsești împlinirea cultivându-ți sensibilitatea și purificându-ți caracterul. Sunt atâtea de ales din viață! Cultivă-ți interesul și imaginația. De ce întorci spatele tuturor lucrurilor bune din viață? De ce insiști cu întrebări asupra morții? Cere-mi orice, dar nu mă întreba despre moarte!"

Naciketas zice: „Păstrează-ți bogățiile pentru tine! Pot oare să fiu sănătos când te văd pe tine, Yama? Pot să trăiesc mult cât legea ta e supremă? O, Yama, spune-mi ce este în Marele Apoi? Nu cer alt favor decât să-mi dezvălui cine va intra în lumea ascunsă!"

Văzând insistența tânărului, Yama a trebuit să-și respecte promisiunea – că-i va împlini trei dorințe. De aceea a admis ca Naciketas să-i fie ucenic și l-a învățat să descopere *taina nemuririi*. Această ucenicie este descrisă în cartea străveche *Katha Upanishad.*

I-a deschis ochii să vadă dincolo de lumea văzută. I-a spus:

„Nu poți înțelege taina decât când vei afla nevăzutul. Ceea ce oamenii numesc comori sunt trecătoare. Veșnicia n-o poți pricepe

prin lucruri ne-veşnice. Cugetă la duhul cel nepieritor."

Yama i-a dezvăluit silaba sacră – AUM – prin repetarea căreia el s-a apropiat de cel Nepieritor. L-a învăţat să pătrundă în peştera inimii şi să atingă piscul numit „eterul inimii". I-a zis:

„Află că Duhul sau Sinele stă într-un cer regesc, corpul este carul, intelectul este vizitiul, mintea este frâul. Simţurile sunt caii, ispitele sunt drumul. Ia aminte la aceasta, tinere Naciketas, şi condu carul cu înţelepciune, până ce te va scoate din întuneric şi te va duce la lumină. Duhul este ascuns în toate fiinţele şi nu se vede din afară, şi astfel oamenii cred că el nici nu există. Dar el este văzut de căutătorii cu mintea ascuţită şi cu văzul clar. Ridică-te şi fii treaz! Ai obţinut cele trei daruri: înţelege-le.

Calea spre Duhul nepieritor e strâmtă, e ca şi tăişul unui brici. Cel ce aude ceea ce nu are sunet, ce vede ceea ce nu are formă sau culoare, şi percepe ceea ce nu are miros, şi distinge ceea ce nu are început şi sfârşit, acela ajunge la Slavă, la cele netrecătoare, şi devine liber de cleştele morţii"

Omul înţelept care învaţă pe de rost povestea străveche a lui Naciketas (cel

„Neștiutor"), spusă de Moartea însăși, este măreț în lumea cerească.

Iar cel care spune această taină mare într-o adunare de înțelepți sau de râvnitori este mult răsplătit pe pământ și în cer.

Iazul vrăjit[1]

Cei 13 ani de exil al fraților Pandava se scurseseră; sorocul surghiunului se împlinise. Frații Pandava își petrecuseră timpul în pelerinaje și învățătură. Arjuna călătorise în Himalaya ca să primească de la Indra, regele

[1] Capitol din *Mahabharata*, epopee sanscrită formată din optsprezece cărți, însumând peste 200.000 de versuri. *Mahabharata* a fost compusă pe la anul 300 î.Hr. Titlul se traduce: „Marele poem al neamului Bharata" Ea tratează despre războaiele dintre două familii rivale: Kaurava și Pandava.

Marele poem a fost dictat de autorul legendar Vyasa. Iar Ganesha, zeul obstacolelor și al literelor, pe post de scrib. El i-a cerut lui Vyasa să aibă un debit narativ alert, continuu, căci mâna lui nu se putea opri din scris.

Primele cuvinte au venit de departe. Ele povesteau despre începutul rasei umane, despre faptele zeilor, războaiele și nașterea regatelor. Istorie și revelație...

O secțiune din această epopee este *Bhagavat Gita* („Cântul celui Proslăvit") text profetic și de mare înțelepciune.

Mai notăm că numele actual al Indiei este Bharata.

zeilor, armele divine cu care să-i înfrunte pe adversarii lor Kaurava.

În acest timp, o întâmplare i-a atras pe frații Pandava în miezul pădurii.

Chinuiți de sete, ei au văzut un iaz cu apă limpede.

Nakula s-a dus primul să bea. Dar în momentul când s-a aplecat să bea, a auzit o voce din adâncul apelor:

— Nu te pripi. Dacă vrei să bei apă, mai întâi să răspunzi la întrebările mele. Altminteri, vei muri pe loc.

Nakula a privit în jur și n-a zărit pe nimeni. N-a înțeles că iazul însuși era vorbitor. Nakula, îmboldit de setea care-i ardea gâtlejul, a sorbit din apa răcoroasă. După o înghițitură, a căzut ca și mort.

După Nakula, au venit să bea apă Sahadeva și apoi Bhima. S-au repezit să bea și pățiră întocmai ca și fratele lor. N-au ținut cont de avertismentul glasului din adânc, setea lor era atroce, au băut și au căzut ca și morți, unul lângă celălalt.

Arjuna, care vâna prin apropiere, a sosit și el lângă iaz. Setea îl chinuia și s-a grăbit să bea.

— Oprește-te! i-a strigat glasul iazului. Răspunde mai întâi la întrebările mele!

Arjuna însă era fascinat de limpezimea apei. A băut și a căzut mort și el.

La urmă, Yudhiștira, surprins de presimțiri negre, a pornit să-și caute frații. A ajuns la iazul cel limpede și i-a văzut pe frații săi morți. A plâns că ei au avut acest sfârșit chiar în ziua când surghiunul lor s-a apropiat de sfârșit.

Apoi s-a repezit și el să bea apă din iaz.

Atunci a auzit vocea lacului:

— Nu te pripi, ca să nu ai soarta fraților tăi. Mai întâi răspunde la întrebările mele.

Yudhisthira a luat în seamă avertismentul; el bănuia că cel ce vorbea era un duh al încercărilor, un *yakșasa*. Așadar și-a stăpânit setea și a cerut să fie întrebat.

Întrebările se succedau în cascadă:

— Cine ține lumea și face ca soarele să strălucească pe cer?

— Tatăl Atotțiitorul.[1]

— Ce știință te face mai înțelept?

---

[1] Am tradus astfel termenul *Brahma*, prima divinitate din Treimea indiană *(Trimurti)*; Brahma e înțeles ca Dumnezeu în aspectul de Creator al Universului. Yudhişthira îl poate numi Tatăl. Yudhişthira, cel mai vârstnic dintre frații Pandava, înțelept și puternic, a fost supranumit și *Dharmaraja* (Regele Dharmei, sau Regele Legii Cosmice); dar și *Dharmaputra* (Fiul Dharmei).

— Nu ştiinţa te face mai înţelept. Ci dobândeşti înţelepciune când te însoţeşti cu înţelepţii.

— Ce zboară mai iute ca vântul?

— Gândul.

— Ce poate acoperi tot pământul?

— Întunericul.

— Cine sunt mai mulţi – morţii sau viii?

— Cei vii, pentru că morţii nu mai sunt.

— Dă-mi un exemplu de spaţiu?

— Mâinile mele unite.

— Un exemplu de tristeţe?

— Ignoranţa.

— Un exemplu de otravă?

— Dorinţa.

— Un exemplu de înfrânare?

— Victoria.

— Care-i animalul cel mai şiret?

— Acela pe care omul n-a reuşit să-l cunoască.

— Ce-a fost mai întâi, ziua sau noaptea?

— Ziua, dar nu a precedat decât nopţii unei zile.

— Care a fost cauza existenţei lumii?

— Iubirea.

— Ce este contrariul tău?

— Eu însumi.

— Ce este nebunia?

— O cale uitată.

— Și revolta¿

— Oamenii se revoltă pentru a găsi frumusețea, în viață sau în moarte.

— Ce îl ocrotește pe călător¿

— Învățătura și iscusința.

— Ce este mai nefericit decât un fir de iarbă uscată¿

— O inimă copleșită de suferință.

— Cine-i ministrul celui ce stă acasă¿

— Soția.

— Ce este fericirea¿

— Fericirea este rezultatul purtării cuviincioase[1].

— Ce trebuie să facă omul ca să fie iubit de toți¿

— Să lepede trufia.

— Care pierdere îl bucură pe om¿

— Pierderea mâniei.

— Care-i cea mai bună cale de îmbogățire, agonisirea sau descotorosirea¿

— Descotorosirea de dorințe și pofte îl face pe om cu adevărat bogat.

— Ce îl situează pe om în cea mai înaltă *castă:* originea părinților, purtarea aleasă sau învățătura¿

---

[1] Fericirea este rezultatul liniștii mentale! se spune în *Bhagavad Gita*.

— Nici originea, nici învățătura nu-l ridică pe om la cea mai mare virtute, de *brahman*, ci numai aleasa purtare și harul.

— Cine-i însoțitorul omului la moartea sa?

— *Dharma.* Adică legea lumii. Doar ea însoțește spiritul în călătoria lui solitară după moarte.

— Care este cea mai încăpătoare corabie?

— Pământul este o corabie mare, căci cuprinde în el o lume.

— Care este cea mai mare minune?

— Moartea există peste tot în jurul nostru, și totuși trăim ca și cum am fi veșnici. Deși omul vede în fiecare zi cum semenii părăsesc lumea mutându-se în sălașul lui Yama, totuși omul dorește să trăiască veșnic. Cu adevărat, aceasta-i mare minunăție.

Duhul a pus și alte întrebări, iar Yudhișthira a răspuns la toate.

La urmă, vocea duhului și-a găsit trup, și în fața lui Yudhișthira s-a aflat însuși Yama, Zeul Judecății de Apoi. El a luat înfățișarea unui iaz limpede vorbitor, ca să-l cunoască pe Yudhișthira, pe care-l socotea fiul său. Zise:

— Eu reprezint ordinea lumii, tot ce este drept și statornic. Frații tăi se pot trezi!

Am luat forma acestui iaz căci voiam să te cunosc.

Yama l-a îmbrățișat și l-a binecuvântat pe Yudhișthira. A zis:

— Surghiunul vostru în codru va lua sfârșit. Al treisprezecelea an trece cu bine. Dușmanii voștri vor fi biruiți. Veți duce la bun sfârșit tot ce veți întreprinde. Așa să fie!

Frații Pandava s-au simțit întăriți din toate încercările prin care au trecut. Și Yudhișthira s-a simțit mai puternic după întâlnirea cu Yama, lângă iazul vrăjit.

Maestrul Ashtavakra

sau cel care a ascultat Vedele încă din viața embrionară

În timpul exilului lor din păduri, frații Pandava făceau pelerinaje și adunau cunoaștere. Într-o zi, la o sihăstrie vestită, ei au aflat povestea maestrului Ashtavakra.

Pe când acesta era încă embrion în vintrele mamei Sujata, tatăl său Kagola recita adesea din *Vedele* sacre. Dar Kagola nu era un erudit perfect, și uneori recita cu greșeli. Când Kagola recita greșit, fătul se zvârcolea în vintrele mamei.

La fiecare zvârcolire, el dobândea o diformitate, o malformație.

La urmă, el s-a născut cu opt diformități.

De aici vine și numele său: *ashta* (= opt); *vakra* (=cocoașă, răsucire)[1].

Tatăl său Kagola a sfârșit rău. A hotărât să participe la o întrecere pe subiecte vedantine; dar, cum nu stăpânea la perfecțiune *Vedanta*, el a fost biruit de învățatul Vandi, de la curtea lui Janaka. Și pe atunci regula competiției era că cel biruit trebuia să se arunce în apele oceanului.

Fiul, Ashtavakra, a devenit un perfect cunoscător al *Vedelor* la o vârstă precoce. Beneficiase și de faptul că ascultase *Vedele* încă din vintrele mamei? Sau poate și de faptul că bunicul său dinspre mamă, Uddalaka, era un mare înțelept și dascăl al Vedantei? Sau au prevalat propriile lui daruri și propria lui strădanie? Fapt este că la 12 ani el terminase studiul *Vedelor* și al *Vedantei* și poseda înțelegerea superioară a acestora.

Atunci el a aflat despre organizarea unei întreceri la curtea regelui Janaka.

Tânărul brahman Ashtavakra s-a prezentat la locul întrecerii.

---

[1] Faptul că pruncul a venit pe lume cu opt „semne" (datorate imperfecțiunii tatălui) ne-ar prilejui o referință la cele opt clase pulsionale sau „amprente ancestrale" cu care se naște o ființă umană, și care-i vor influența alegerile în destin (V.A.)

A avut mari dificultăţi ca să fie admis la concurs. Nu era lăsat pe motiv că este un copilandru, şi că-şi primejduieşte viaţa, căci ar fi trebuit să se arunce în ocean în caz de nereuşită. Toţi se îndoiau că la vârsta lui poate să aibă cunoaştere încât să se măsoare cu învăţaţii.

El a răspuns:

— Este drept că nu-s mare ca un dovleac răscopt şi gol pe dinăuntru. Sunt prea june? Păi şi un om adult poate foarte bine să fie un mare prostănac. Părul cărunt nu-i dovadă obligatorie de maturitate. Că este copt la minte cel care a studiat şi a înţeles *Vedele* şi *Vedanta* şi stăpâneşte esenţa învăţăturii.

La toate obiecţiile a dat răspunsuri cu înţelepciune şi umor, uimindu-i pe toţi.

A zis:

— Am venit să plătesc datoria tatălui meu care a fost biruit de acest trufaş Vandi. Eu îl voi înfrânge pe Vandi şi el se va surpa ca un car cu roţile frânte.

Înfruntarea avea ca martori şi arbitri o adunare de cărturari. Ca asistenţă, erau de faţă regele şi curtea sa.

Ashtavakra a răspuns precis şi nuanţat la toate subiectele vedantine, vădind o supleţe mentală extraordinară.

Adunarea l-a declarat învingător pe Ashtavakra[1], iar *pandit*-ul Vandi a plecat capul, s-a recunoscut înfrânt și s-a aruncat în ocean.

Duhul lui Kagola-tatăl a dobândit liniștea.

---

1 Ieșind acum din legendă și intrând în istorie, vom spune că Ashtavakra a avut o viață lungă de dascăl și filosof luminat, a scris câteva tratate filosofice, a avut ucenici mari. Ashtavakra a fost maestrul lui Patanjali, autorul tratatului *Yoga Sutra*.

Începutul revelației lui Arjuna

Arjuna a spus:

Privindu-mi neamul, o, Krșna, adunat dornic de a se bate, mi se înmoaie picioarele, gura mi se usucă,

Prin trup îmi trece un fior, mi se ridică părul, [arcul] Gāndīva îmi scapă din mână și pielea îmi arde;

Nu mă pot ține pe picioare, mintea mi se risipește, iar semnele, o, Keśava, le văd potrivnice;

Și nu văd la ce-ar fi bun să-mi ucid rudele în bătălie; nu doresc izbânda, o' Krșna, nici domnia și nici plăcerile.

La ce ne este bună domnia, o, Govinda, la ce ne sunt bune bucuriile sau [chiar] viața?

Cei pentru care căutăm domnia, bucuriile și plăcerile, iată-i stând [gata de] luptă, renunțând la viață și la avuții;

Învățători, părinți, fii, precum și bunici, unchi, socri, nepoți, cumnați și rubedenii,

Pe aceștia nu vreau să-i omor, de-ar fi să mă omoare ei, o, Madhusūdana, nici pentru domnia celor trei lumi; darmite pentru cea a pământului?

Ce bucurie am avea, o, Janārdana, ucigându-i pe cei ai lui Dhrtarāstra? Păcatul ar cădea pe noi, ucigând acești nelegiuiți înarmați.

De aceea, noi nu putem ucide pe cei ai lui Dhrtarāstra, care ne sunt rude; ucigându-ne rudele, cum am putea fi fericiți, o, Mādhava?

Chiar dacă aceștia nu văd, cu mintea pradă pasiunii, păcatul de a-ți distruge familia și păcatul de a ataca prietenul,

Cum să nu știm noi să ne oprim de la acest păcat, o, Janārdana, noi care cunoaștem ce-i păcatul de a-ți distruge familia?

Familia fiind distrusă, pier Legile eterne ale familiei; pierind Legea, fărădelegea pune stăpânire pe întreaga familie.

Când domneşte fărădelegea, o, Krşna, femeile se depravează; depravarea femeilor, o Vārsneya, duce la amestecul castelor.

Acest amestec aduce infernul, nu numai pentru cel ce-şi ucide familia, dar chiar pentru familie: străbunii lipsiţi de ritul turtelor (*pinda*) şi al apei cad [în infern].

Prin aceste păcate ale celor ce ucid familia, care produc amestecul castelor, sunt răsturnate legile eterne ale castei şi ale familiei.

Celor care strică legile familiei, o, Janārdana, infernul le este lăcaşul orânduit; aşa am aflat.

Vai, eram hotărâţi să facem un mare păcat când ne pregăteam să ne ucidem familia de dragul plăcerilor şi al domniei.

Mi-ar fi mai bine dacă, fără să mă opun, şi neînarmat, cei ai lui Dhrtarāstra m-ar ucide cu arma în mână.

Sañjaya a spus:

Vorbind astfel, Arjuna, în plină bătălie, s-a așezat în car, lăsând [să-i cadă] arcul și săgețile, cu inima cuprinsă de mâhnire.

Bhagavat a spus:

De unde această disperare ce te cuprinde în clipa încercării, o, Arjuna, demnă doar de unul ce nu-i nobil, care nu-ți deschide cerul și îți strică faima?

Fii fără slăbiciune, fiu al lui Prthā, aceasta nu ți se potrivește; gonind din inimă josnica slăbiciune, ridică-te, o, tu care-ți distrugi dușmanii.

Arjuna a spus:

Cum voi trage cu săgeata, o, Madhusūdana, în lupta cu Bhīsma și Drona, cei demni de adorare, o, tu care-ți învingi dușmanii?

Mai bine să trăiesc cerșind în lume, decât să-i ucid pe marii mei învățători; ucigându-i pe învățători, chiar când râvnesc la bogăție, aș avea parte de hrană pătată cu sânge.

Nu știu ce [ar fi] mai bine pentru noi, dacă am învinge sau dacă am fi învinși;

iată-i stând în fața noastră pe cei ai lui Dhrtarāstra pe care, ucigându-i, n-am mai dori să trăim.

Cu ființa-mi zdrobită de slăbiciunea milei, te întreb, deoarece datoria îmi tulbură mintea; spune-mi deslușit ce este mai bine; sunt învățăcelul tău, la tine vin, învață-mă!

Căci nu văd ce-ar [putea] alunga supărarea care îmi seacă puterile, chiar de-ar fi să obțin domnia nemărginită și îmbelșugată pe pământ sau stăpânirea supremă [a cerului].

Bhagavat a spus:

Îi plângi pe cei ce nu trebuie să-i plângi și cuvântezi despre înțelepciune; cei învățați nu-i plâng nici pe cei vii, nici pe cei morți.

N-a fost nici [o vreme] când eu să nu fi existat sau tu, sau prinții aceștia; la fel, noi nu vom înceta să existăm vreodată cu toții în viitor.

Precum cel întrupat în acest [trup] trece prin copilărie, tinerețe și bătrânețe, tot așa trece [după moarte] și în alt trup. Cel tare nu este tulburat de aceasta.

Contactele [simțurilor] cu materia, o, fiu al lui Kuntī, sunt reci sau calde, plăcute sau dureroase, vin și se duc, sunt trecătoare; îndură-le, o, Bhārata.

Omul, pe care acestea nu-l clatină, o, tu cel [puternic ca un] taur [printre] oameni, care este același la suferință și bucurie, numai acela poate căpăta nemurirea.

Nu există existență pentru Neființă și nici nonexistență pentru Ființă ; hotarul lor este văzut de cel care cunoaște adevărul.

Să știi că ceea ce le-a desfășurat pe toate este nepieritor; nimeni nu poate aduce pieirea celui Neclintit.

Despre trupurile celui întrupat care este veșnic, nepieritor, de necunoscut, se spune că au un sfârșit; de aceea luptă, o, Bhārata!

Cel care știe că acesta [cel întrupat] ucide, [ca și] cel care știe că acesta este ucis, amândoi nu știu; acesta nu ucide și nici nu este ucis.

El nu se naște și nu moare niciodată; nefiind supus devenirii [acum] nu va mai deveni [nici în viitor]: cel nenăscut, etern,

neîntrerupt, străvechi, nu este ucis când trupul este ucis.

Cel care-l cunoaşte pe cel nepieritor, etern, nenăscut, neschimbător, o, fiu al lui Prthā, cum [poate crede] acest om că face să omoare sau că omoară?

Precum un om care lepădând veşmintele învechite ia altele noi, aşa şi cel întrupat, lepădând trupurile învechite, se uneşte cu altele noi.

Pe acesta nu-l taie armele, nu-l arde focul, nu-l udă apa şi nu-l usucă vântul.

El nu poate fi tăiat, ars, udat şi uscat; el este etern, omniprezent, stabil, imuabil, continuu.

Despre acesta se spune că este nemanifestat, de necuprins cu mintea, neschimbător; de aceea, cunoscându-l aşa, nu trebuie să te întristezi.

Chiar dacă crezi că acesta se naşte mereu şi moare mereu, totuşi, o, tu, cel cu braţul mare, nu trebuie să te întristezi.

Moartea este sigură pentru cel născut; naşterea este sigură pentru cel mort; de aceea, lucrul fiind de neînlăturat, tu nu trebuie să te întristezi.

La început, fiinţele sunt nemanifestate, [la mijloc] sunt manifestate şi la sfârşit [sunt din nou] nemanifestate; de ce te jeluieşti atunci, o, Bhārata?

Careva îl priveşte ca pe ceva minunat, altul vorbeşte ca de ceva minunat, altul aude despre el ca de ceva minunat, însă, deşi auzind de el, nici unul nu-l cunoaşte,

Cel întrupat în toate trupurile este pururi de nevătămat, o, Bhārata; de aceea nu trebuie să plângi vreo fiinţă.

Privind la Legea [ta] proprie (*svadharma*) nu trebuie să tremuri; pentru un războinic nu există nimic mai bun decât lupta înscrisă în Lege.

Fericiţi sunt războinicii care, o, fiu al lui Prthā, au parte din întâmplare de o astfel de luptă, ca de o poartă a cerului deschisă.

Dacă însă nu vei da această luptă înscrisă în Lege, atunci, trădându-ţi Legea proprie şi renumele, îţi vei atrage păcatul.

Fiinţele vor face să se povestească despre nefaima ta veşnică; pentru cel ce ţine la numele lui, nefaima este mai rea decât moartea.

Căpeteniile de oşti vor crede că de frică te-ai oprit din luptă şi vei ajunge în dispreţul celor ce te-au preţuit.

Şi multe vorbe ce nu-s de spus le vor spune despre tine duşmanii, râzând de bărbăţia ta; există ceva mai dureros?

Ucis, vei dobândi cerul; trăind, vei avea parte de pământ. Deci ridică-te, o, fiu al lui Kuntī, hotărât pentru luptă.

Făcând egale fericirea cu suferinţa, câştigul cu pierderea, victoria cu înfrângerea, fii gata de luptă; aşa nu-ţi vei atrage păcatul.

Această cunoaştere ţi-a fost rostită după [doctrina] Sāmkhya; ascult-o acum după [doctrina] Yoga, cunoaşterea prin stăpânirea căreia, o, fiu al lui Prthā, vei părăsi lanţurile faptei (*karman*).

Numai fapta să-și fie conducătoare și niciodată fructele. Să nu ai drept temei fructul faptelor; nu te lega de nefăptuire.

Cei care practică yoga cunoașterii se leapădă aici de bine și de rău; de aceea, stăruie în yoga; yoga este îndemânare în fapte.

Din *Bhagavat Gita*. Fragmente din cartea întâi numită *Descumpănirea lui Arjuna* și din cartea a doua numită *Yoga discriminării*. Traducere de Sergiu Al-George (1971)

Copacul nemuririi[1]

Omul care se grăbește este grabnic
părăsit de noroc.
Ascultați, legat de aceasta,
povestea Regelui Jaya:

Trăia odată, într-un bananier din munții Vindhya, o pereche de papagali. Aceștia au adus pe lume un pui. Într-o zi când părinții erau plecați, puiul a părăsit cuibul. După ce a parcurs o mică distanță, puiul căzu pe pământ. Așa a fost zărit de un ascet. Acesta l-a luat cu dragoste, i-a dat apă să bea și l-a dus în chilia sa.

Într-o zi, papagalul l-a auzit pe ascet povestind discipolilor săi despre un copac uriaș aflat în partea de nord-est a insulei

---

1* Din cartea *Comoara poveștilor* („Kathakoca"), culegere de legende și parabole, legate de moștenirea spirituală a lui Mahavira (apărută pe la 520 î.Hr.).

Harisena din mijlocul mării, copac cu flori bine mirositoare și fructe de mango care vindecă beteșugurile, bolile trupului și chiar bătrânețea.

Auzind acestea, papagalul zbură spre acea insulă pentru a lua fructul bine mirositorului mango.

La întoarcere, din pricina greutății fructului, căzu în mare. Așa a fost văzut de căpitanul unei corăbii, care l-a cules din mare și l-a salvat. Acesta l-a întrebat pe puiul de papagal despre fructul pe care-l ducea cu el. Puiul i-a spus povestea fructului și apoi l-a dăruit marinarului.

Marinarul a dus fructul regelui Jayapurei, povestindu-i despre virtuțile minunate ale acestuia. Regele, ca să fericească tot poporul de fruct, a semănat sămânța într-o livadă. Copacul răsărit a înflorit bogat și a făcut multe fructe, gata să îndeplinească dorința regelui.

Într-o zi pe un fruct de mango căzu o picătură de otravă din gura unui șarpe care atârna în pliscul unui șoim, ce tocmai zbura pe deasupra. Acel fruct s-a desprins din copac și a căzut. Paznicul grădinii l-a dus regelui.

Regele și-a amintit maxima care zice: „Pentru ca un lucru să valoreze, acesta trebuie sfințit de preot” El a dat fructul spre

gustare preotului palatului. Și preotul gustând fără a-l spăla, a murit pe loc. Văzând acestea regele s-a înfuriat foarte și spunând că pomul este otrăvitor, a poruncit să fie tăiat.

Un grup de leproși, pe moarte fiind, trecând pe acolo, au mâncat din fructele copacului și s-au vindecat.

Regele auzind acest lucru, a regretat toată viața tăierea copacului.

Așa că aveți grijă, după ce ați auzit povestea: nu fiți grăbiți, să nu vi se întâmple și vouă asemenea Regelui Jaya.

Gautama Buddha (563-438 î.Hr.)

Sutra[1] marii înţelepciuni (*Prajna Paramita*)

Iluminatul adevăratei libertăţi, prin practica marii înţelepciuni, înţelege că trupul şi cele cinci *skanda* (senzaţie corporală, gândire, percepţie, concept/acţiune, cunoaştere) nu sunt decât vacuitate, *ku*. Şi prin această înţelegere el vine în ajutor tuturor fiinţelor care suferă, tăind suferinţa.

---

[1] În sanscrită, *sutra* înseamnă „şirag de perle" sau „fir conducător" *Sutra* de faţă condensează esenţa învăţăturii *Prajna Paramita* („Înţelepciunea care atinge celălalt mal"), care constituie transcrierea învăţăturii lui Buddha Sakyamuni. Ea a fost rezumată de Nagarjuna (sec. III), apoi introdusă în China în anul 400. Acest rezumat se numeşte şi *Inima Sutrei* sau *Miezul Sutrei (Shingyo)*, fiind cel mai important text din budhismul Mahayana. El rezumă limpede teoria despre vidul Sunyata.

O, Sariputra, fenomenele nu-s diferite de vid, vidul nu-i diferit de fenomene. Forma nu este decât vid. Vidul nu este decât formă. Tot aşa şi cele cinci agregate ale trupului.

O, Sariputra, orice existenţă are trăsăturile vidului, şi nu se află nici naştere, nici început, nici puritate, nici murdărie, nici creştere, nici descreştere.

Aşadar în vacuitate nu se află nici formă, nici *skanda,* nici ochi, nici ureche, nici nas, nici limbă, nici corp, nici conştiinţă. Nu este nici culoare, nici sunet, nici miros, nici gust, nici atingere, nici obiect al gândului. Nici ştiinţă, nici ignoranţă, nici închipuire, nici încetarea suferinţei. Nu este nici cunoaştere, nici profit, nici non-profit.

Pentru cel trezit, datorită acestei înţelepciuni care atinge celălalt mal, nu există nici spaimă, nici îndoială. Orice iluzie şi ataşare sunt îndepărtate şi el poate întrezări sfârşirea vieţii, stingerea.

Toţi Străluminaţii din trecut, din prezent, din viitor pot realiza pragul acestei Supreme Înţelepciuni care eliberează de suferinţă, adică trezia (*satori*), prin această incantaţie fără seamăn, veridică, suprimând orice suferinţă şi permiţând aflarea

realităţii, adevărului *ku*, adevăratul vid şi non-vidul:

A merge, a merge. A merge dincolo de cele de dincolo. Pe malul iluminării.

Sutra dreptei contemplări sau a luării de cunoștință[1]

O, călugări, ce înseamnă oare că un călugăr, luând cunoștință de trupul său, în trupul său rămâne?

În lumea asta, ajuns într-o pădure, sub un copac, sau într-un loc pustiu, călugărul se așază îndoindu-și și încrucișându-și picioarele, ținându-și trupul drept și fixându-și atenția asupra a ceea ce se află în fața lui.

Cu băgare de seamă, expiră. Cu băgare de seamă, inspiră. Când expiră prelung, ia cunoștință astfel: „inspir prelung" Simțindu-și astfel întregul corp, ia cunoștință gândind: „Aerul intră" sau „Aerul iese" Calmându-și astfel compusul corporal își

---

[1] Fragment din *Sutra-Pitaka* („Coșul cu învățături"); parte din canonul budhic Tripitaka (Cele trei coșuri cu învățături). Redactat în lb. pali, la primul conciliu budhic, la 480 î.Hr.

continuă exercițiul gândind: „Acum expir” sau „Acum inspir” (...)

Astfel stă drept conștientizându-și trupul pe dinăuntru; astfel stă drept conștientizându-și trupul pe dinafară.

Contemplând legea declinului, în trupul său rămâne. Contemplând legea originii și declinului, în trupul său rămâne. Mai mult, atenția la gândul „Există un trup” i se prezintă ca o simplă noțiune, ca o simplă reminiscență.

Nesprijinindu-se pe nimic, rămâne în această lume fără să se atașeze de nimic. O, călugări, așa este călugărul care, conștientizându-și trupul, în trupul său rămâne.

Sutra meditației[1] (Dhyana sutra)

După ce s-a îndepărtat de dorințe, după ce s-a îndepărtat de *dharma* nefaste, ascetul

1) pătrunde în prima reculegere, ce comportă raționament și reflecție, se naște din

---

[1] Fragment din al treilea „coș” cu învățături: Vinaya-Pitaka. Este consacrat disciplinei practicantului. Aici aflăm cele 4 trepte ale reculegerii (Dhyana) corespunzând lumii formelor și cele 5 adecvări imateriale, corespunzând cunoașterii divine.

discernământ și este bucurie (*priti*) și fericire (*sukha*).

2) Liniștindu-și raționamentul și reflecția, pătrunde în cea de-a doua reculegere, care este pacea străluminată înăuntrul său, fixarea gândirii într-un punct, fără ca raționamentul sau reflecția să mai intervină. [Această reculegere] se naște din concentrare (*samadhi*) și este bucurie și fericire.

3) Lăsând la o parte bucuria, [ascetul] rămâne indiferent, vigilent și conștient; fericirea i se statornicește în trup. Astfel pătrunde în cea de-a treia reculegere, pe care sfinții o numesc detașare, vigilență, sălaș al fericirii.

4) După ce-a renunțat atât la fericire, cât și la contrariul ei, lăsând în urmă veselia și tristețea, pătrunde în cea de-a patra reculegere, ce nu cunoaște fericirea și durerea, pură prezență a spiritului, pură impasibilitate.

5) Depășind apoi orice noțiune de materie, despovărându-se de orice noțiune de rezistență, neglijând orice noțiune de multiplicitate, exclamă: „spațiul infinit!" Pătrunde în sfera infinității spațiului.

6) Depășind cu totul sfera infinității spațiului, exclamă: „infinita cunoaștere!" Pătrunde în sfera infinitei cunoașteri.

7) Depășind cu totul sfera infinității cunoașterii, exclamă: „absolut nimic!”, și pătrunde în sfera neantului.

8) Depășind cu totul sfera neantului pătrunde în acea sferă unde nu mai există nici noțiune, nici absența de noțiune.

9) Depășind cu totul sfera în care nu mai există nici noțiune, nici absența noțiunii, pătrunde în starea de suspendare a simțurilor și a înțelegerii.

Aforismele bunei vieţuiri (ale lui Buddha)

A trăi o singură zi şi a auzi o învăţătură bună înseamnă mai mult decât a trăi o sută de ani fără a o cunoaşte.

Orice cuvinte vom pronunţa, să le alegem cu grijă, căci oamenii vor fi influenţaţi de acestea.

Mintea noastră să fie dominată de empatie şi de compasiune la orice cuvinte auzim. Nu vom lăsa cuvinte aspre pe buzele noastre, ca nu cumva să stârnească simţăminte duşmănoase, mânie şi ură. Ci vom lăsa să se rostească numai cuvinte de simpatie şi înţelepciune.

Vai! Oare e nevoie ca, pentru a se hrăni, fiinţele să se ucidă între ele?

Parabola vieții comune. Un om hăituit de dușmani, caută o ascunzătoare. Coboară într-o fântână agățându-se de tulpina unei vițe. Vede o viperă pe fundul fântânii, așa că hotărăște să rămână agățat de viță. Vede doi șoareci, unul alb și unul negru, care rod vița... Privind în sus, omul observă deasupra feței sale o albină, din care cade un strop de miere. Omul uită tot pericolul, și gustă mierea cu bucurie.

Tâlcuire. „Un om" simbolizează pe cei care se nasc să sufere și să moară singuri. „Dușmanii" înseamnă dorințele trupului. „Vipera" înseamnă ispitele. Vița-de-vie simbolizează continuitatea vieții. Cei doi șoareci sunt durata, timpul: ziua și noaptea. Picătura de miere este fericirea întâmplătoare care păcălește suferința, la răstimpuri.

Mesagerii cerului. Odată, Yama, stăpânul vieții de apoi, întreabă pe un nou-venit în lăcașul scrâșnirii dinților:

— De ce ai ajuns aici? N-ai întâlnit niciodată pe cei trei mesageri ai cerului, veniți să te prevină?

— Nu, stăpâne, niciodată.

— Ai întâlnit vreodată un moșneag prăpădit târându-se agățat de toiag?

— De multe ori!

Yama zice:

— Ai ajuns la osândă pentru că n-ai recunoscut în acel bătrân pe trimisul cerului. El te avertiza că trebuie să-ți schimbi modul de viață până a ajunge tu însuți bătrân.

Yama întreabă: Dar om sărac și bolnav ai văzut? Erau mesagerii să te avertizeze de propria ta îmbolnăvire. Dar ai văzut vreodată om mort? – De multe ori! – Tu n-ai recunoscut în el pe trimisul cerului. Altfel ți-ai fi modificat felul de viață!

Natura omului. Unii oameni sunt ca literele săpate într-o stâncă. Aceștia se lasă pradă mâniei și păstrează mult timp, împietriți, gânduri mânioase.

Alți oameni sunt ca literele scrise pe nisip. Ei se lasă ușor pradă mâniei, dar gândurile lor mânioase dispar repede.

Alți oameni sunt ca literele scrise pe o apă curgătoare. Aceștia nu păstrează humorile trecătoare și nu dau atenție injuriei, blasfemiei, vorbelor infame. Mintea lor este totdeauna curată și netulburată.

Cruzimea, antipatia, egoismul și nefericirea ce rezultă din ele sunt naturale, dar nu

absolute. Învăţând buna mişcare a minţii, acestea ar putea fi evitate, îndreptate, curmate.

Parabola nevestelor. Tânăra soţie a lui Anathapindala era orgolioasă, trufaşă. Soţul ei ceru sfat de la Preaslăvitul. Acesta o chemă pe femeie şi-i spuse cu blândeţe:

— Există şapte feluri de neveste, şi anume: Genul *primejdios* [personalitatea tulburată, am zice azi]. Genul *prădător*, care nu apreciază munca soţului. Genul *„imperator”* (care seamănă cu un stăpân): îşi batjocoreşte soţul, iese mereu în faţă, se gândeşte numai la confortul ei.

Mai este nevasta care seamănă cu o *mamă*, cea care seamănă cu o *soră* şi cea care seamănă cu un *prieten*.

Al şaptelea fel: nevasta care *seamănă cu un ministru*... Ea îşi serveşte soţul bine şi cu toată fidelitatea. Îi respectă deciziile. Nu are resentimente şi totdeauna se gândeşte la fericirea amândurora.

Dragă doamnă, cu care din aceste feluri ai vrea să te asemuieşti?

Femeia înţelese totul şi aspiră să fie precum ultimul fel. [Notăm că termenul *ministerium* înseamnă slujire, ascultare.]

Omul este el însuşi propriul său stăpân, propria sa salvare. El trebuie să se controleze în orice împrejurare.

Nu are rost să vă lamentaţi. Ci minunaţi-vă de legea efemerului şi învăţaţi din ea despre deşertăciunea vieţii omeneşti.

Bucuraţi-vă de florile purificării minţii, când acestea se deschid, şi culegeţi fructul bunei-voiri.

Casa în flăcări[1]

Să ne închipuim următoarea întâmplare, Sariputra. Într-un regat sau o capitală trăia un gospodar bătrân și împovărat de ani, dar foarte bogat. Avea o casă uriașă, înaltă, spațioasă, ridicată cu mulți ani în urmă.

Dintr-o dată, întreaga casă fu împresurată din toate părțile de pale de foc. Omul avea o sumedenie de fii – să zicem douăzeci. Ei bine, Sariputra, omul acela, văzându-și casa învăluită de vâlvătăi, se înfricoșă, se îngrozi, își frământă mintea și cugetă astfel: „Eu am fost în stare să ies iute din flăcări, fără ca flăcările să mă atingă sau să mă pârjolească; dar copiii, băiețașii mei, stau în casa incendiată, jucându-se, amuzându-se,

---

[1] *Casa în flăcări* este o parabolă extrasă din *Saddharma-Pundarika* („Lotusul legii adevărate"), una din cele mai importante cărți ale Budhismului *Mahayana*. Sariputra: ucenic de seamă al lui Buddha, unul dintre „cei zece mari discipoli"

petrecându-și timpul cu tot felul de întreceri. Ei nu simt nimic, nici nu știu, nici nu înțeleg, nici nu le pasă de casa mistuită de foc, și nu se înspăimântă. Cu toate că focul îi va cuprinde, îi va arde, lor nu le trece prin cap să fugă".

Le strigă copiilor: „Veniți, copii, casa arde, veniți, căci o să pieriți în foc"

Însă copiii cei neștiutori nu ținură seama de vorbele tatălui. Nu se înspăimântară, nu se alarmară și nu erau cuprinși de vreo presimțire rea; nu le păsa și nu fugeau, nici măcar nu înțelegeau ce înseamnă „arde." Dimpotrivă, alergau de colo-colo, se zbenguiau și-și priveau din când în când tatăl; totul – din cauza faptului că erau atât de ignoranți.

Apoi omul se gândi: „Casa arde, mistuită de foc. Mă tem că eu și copiii vom arde. Prin urmare, să încerc, într-un fel dibaci, să-i scot din casă"

Bărbatul cunoștea bine firea copiilor săi și avea o clară intuiție a înclinațiilor lor. Acum, se întâmpla ca aceștia să aibă multe și felurite jucării, frumoase, plăcute, dragi, amuzante și valoroase. Omul, cunoscându-le firea, spuse:

„Dragii mei, jucăriile voastre, atât de scumpe vouă, de îndrăgite, pe care nu aveți

deloc chef să le pierdeți, și care sunt atât de felurite, precum carele cu boi, căruțele cu capre și cu căprioare care vă sunt atât de dragi, le-am scos afară, în fața ușii, ca să vă jucați cu ele. Veniți, alergați afară, părăsiți casa; am să dau fiecăruia ceea ce-și dorește. Haideți repede, ieșiți de dragul jucăriilor"

Iar copiii, la auzul numelor atâtor fleacuri pe care și le doreau și le îndrăgeau, care erau atât de desfătătoare, se năpustiră afară prin flăcări, cu mare râvnă, fără să se mai aștepte unul pe altul, împingându-se și strigând: „Să vedem cine ajunge primul!"

Gospodarul, văzându-și copiii scăpați și teferi, în afară de orice pericol, merse să se așeze la aer curat. Inima îi era plină de încântare, ușurată de frământări, pe deplin senină. Fiii se îndreptară către locul unde stătea și spuseră:

„Tată, dă-ne jucăriile acelea, să ne jucăm cu ele, carele cu boi, cu capre și căprioare"

Atunci, omul le dădu fiilor numai carele cu boi. Carele erau făcute din șapte materiale prețioase, erau înzestrate cu banchete, împodobite cu o mulțime de clopoței, ornate cu bijuterii rare și minunate, înfrumusețate cu giuvaieruri, decorate cu ghirlande de flori, acoperite cu stofă albă și mătase,

cu pernițe trandafirii pe ambele părți. La ele erau înjugați boi albi.

El dădu fiecărui copil câte un car cu boi, de același fel. Omul acela, Sariputra, a procedat astfel pentru că, bogat fiind și prosper, stăpânind multe averi și hambare s-a gândit cum se cuvine: „De ce să dau copiilor mei iubiți imitații de atelaje? Am în stăpânire atâtea care grozave! După cât de avut sunt, aș putea dărui astfel de care tuturor, deci cu atât mai mult fiilor mei". Între timp, copiii se urcaseră în căruțe, minunându-se și uimindu-se.

Ei, acum, Sariputra, care e părerea ta? S-a făcut oare vinovat de minciună prin faptul că mai întâi le-a oferit copiilor perspectiva de a avea trei feluri de care, și după aceea nu a dat fiecăruia decât pe cele mai mărețe, pe cele mai sclipitoare?

Sariputra răspunse: „Câtuși de puțin, Sugata, câtuși de puțin. Nu vom socoti mincinos un om, atâta vreme cât a fost vorba doar de un șiretlic dibaci spre a-i convinge să iasă afară din casa incendiată și să le salveze viețile. Ba, mai mult, pe lângă că și-au văzut pielea scăpată, au mai căpătat, stăpâne, și toate lucrurile acelea."

După ce venerabilul Sariputra vorbi astfel, Domnul îi spuse: „Foarte bine, Sariputra,

foarte bine, aşa este; e chiar aşa cum spui. La fel, şi Tathagata[1] este departe de orice pericol, de orice nenorocire, deznădejde, năpastă, durere, rău, care ţes toate pâcla groasă, întunecată şi învăluitoare a ignoranţei. Tathagata, înzestrat cu cunoaşterea iluminată, cu forţă, cu lipsa oricărei îndoieli, cu însuşiri deosebite, cu puteri magice, este părintele lumii. El a atins cea mai înaltă treaptă a perfecţiunii în cunoaşterea căilor iscusinţei, el este cel mai îndurător, îndelung răbdător, mărinimos şi plin de compasiune.

În această întreită lume care se aseamănă cu o casă cu acoperişul şi zidurile putrede, o casă arzând dezastruos, el apare cu scopul de a izbăvi de boli, ură şi deziluzie fiinţele care se nasc, îmbătrânesc, se îmbolnăvesc, mor, suferă, se tânguie, se întristează, deznădăjduiesc, toate astea întruchipând negura întunecată a ignoranţei. El vine să le trezească din toropeală la iluminarea cea mai înaltă. Vede cum fiinţele toate, odată născute, sunt supuse chinurilor, suferinţei, supărărilor, sunt nefericite prin naştere, bătrâneţe, boală, moarte, necazuri, jale, durere,

---

[1] Tathagata, în sanscrită: „Biruitorul" Termen folosit pentru o fiinţă ajunsă la iluminare supremă. Unul dintre cele zece titluri ale lui Buddha istoric. Are şi sensul de „cel Perfect", Absolutul.

melancolie, nenorociri; vede cum de dragul plăcerilor și îmboldite de dorințele cărnii, fiecare în parte suferă durerile cele mai diverse. Ca urmare a ceea ce caută în lume și a ceea ce au dobândit, ele vor suferi în starea viitoare multe rele în iad, în creația brută, în împărăția lui Yama. Vor avea de suferit, în lumea zeilor sau a oamenilor, de pe urma sărăciei, a conflictelor cu ființe primitive, a separării de cei pe care-i iubesc. Și în timp ce se învârt fără încetare în acel morman de rele, ele se întrec, se joacă, se amuză. Nu le e teamă, nu se îngrozesc, nu sunt cuprinse de panică; nu știu și nu le pasă; nu sunt surprinse, nu încearcă să scape, ci dimpotrivă, le place în această lume, asemănătoare casei în flăcări, și viermuiesc prin ea care încotro. Deși sunt copleșite de grămada de rele, nici nu le trece prin cap să se ferească de ele.

Așa stând lucrurile, Tathagata gândește astfel: „Sunt, fără doar și poate, tatăl acestor ființe; trebuie să le salvez din mulțimea de rele și să aștern peste ele imensa fericire a cunoașterii iluminate. Cu ea se vor întrece, juca și distra, în ea își vor găsi pacea"

Apoi, Tathagata gândește mai departe: „Dacă încerc să le conving de puterea, cunoașterea și însușirile mele magice, arătând

acestor ființe cunoașterea, puterea și lipsa de șovăială a lui Tathagata fără să ofer și o cale spre toate astea, ele nu vor scăpa. Pentru că sunt atașate de plăcerile celor cinci simțuri, de plăcerile lumești; nu vor fi eliberate de naștere, bătrânețe, boală, moarte, necaz, plâns, durere, tristețe, disperare, lucruri care-i mistuie, îi chinuie, îi supără sau îi nenorocesc. Numai dacă sunt nevoiți să părăsească lumea care se aseamănă unei case cu acoperișul și zidurile în flăcări, le voi putea dezvălui cunoașterea iluminată"

Ascultă, Sariputra, întocmai ca acest om cu brațe puternice, care fără să le folosească își scoate copiii din incendiu printr-un plan iscusit, iar după aceea le dăruiește atelaje minunate, tot așa și Tathagata, Arhatul, stăpânind cunoașterea și eliberarea de orice șovăială, și tot fără să folosească aceste însușiri, arată oamenilor, prin mijloace dibace, trei vehicule, cu scopul de a-i scoate afară din lumea asemănătoare unei case cuprinse de flăcări.

Cele trei vehicule sunt: vehiculul uceniciei, vehiculul iluminării solitare – prin sine, pentru sine (Pratyekabuddha), și vehiculul tăriei perfecte (Bodhisattvas). Prin mijlocirea lor, el îi atrage pe oameni și le vorbește în acest fel: „Să nu găsiți plăcere în lumea

asta întreită, care pare o casă cuprinsă de vâlvătăi, în aceste mizere forme, sunete, duhori, miresme și atingeri. Căci desfătându-vă în ele, deveniți înfierbântați, înflăcărați, arși de sete, una cu plăcerile simțurilor. Fugiți din lumea asta; îndreptați-vă spre cele trei vehicule: vehiculul uceniciei, vehiculul iluminării solitare (Pratyekabuddha) și vehiculul tăriei perfecte (Bodhissattvas). Mă pun zălog că am să vă dăruiesc aceste trei mijloace; zbateți-vă să ieșiți în fugă din lume. Și ca să-i atrag, le mai spun: aceste vehicule sunt maiestuoase, preamărite de Arzas și înzestrate cu cele mai plăcute lucruri; cu ele vă veți întrece, juca sau amuza într-un fel plin de noblețe. Veți simți marea desfătare a aptitudinilor, a forței unui spirit iluminat, a meditațiilor, a celor opt grade de eliberare, a autoconcentrării și a rezultatelor ei, și veți deveni în mare măsură fericiți și veseli."

Sariputra, la fel cum omul, văzându-și fiii scăpați din incendiu, teferi și afară de orice pericol, fiind conștient de marea sa avere, le dăruiește doar carul cel mare, tot așa Tathagata cel sfânt vede atâția oameni vindecați de lume, izbăviți de regrete, frică, teroare și nenorociri, oameni salvați datorită legilor lui, descătușați de orice temeri,

necazuri și greutăți, și care au atins strălucirea Nirvanei.

Tot ca gospodarul acela, socotind că deține o bogăție imensă de cunoaștere, putere și lipsă de șovăire, și că toți oamenii sunt copiii lui, Tathagata îi conduce, cu ajutorul vehiculului iluminării supreme, spre deplina Realizare. Îi stârnește să atingă iluminarea deplină (Nirvana). Acelor ființe care reușesc să se elibereze de tripla lume, Tathagata le oferă, în chip de jucării, să se desfete cu plăcerile nobile ale lui Arzas, plăcerea meditației, cea a eliberării, a autoconcentrării și a roadelor ei. Toate – unelte de același nivel.

Întocmai ca acel om, despre care nu se poate spune că a rostit o minciună când a oferit copiilor perspectiva a trei feluri de care, dăruindu-le de fapt unul singur, pe cel mai măreț, făcut din șapte materiale prețioase, ornat cu tot felul de podoabe, un vehicul de un singur fel, cel mai remarcabil dintre toate, întocmai ca el, Tathagata cel sfânt nu spune minciuni atunci când, printr-un șiretlic iscusit, mai întâi oferă trei vehicule, ca apoi să-i conducă pe toți spre deplina iluminare (Nirvana) cu un unic mare vehicul. Pentru că Tathagata, care e bogat în avuții și cămări prea pline de cunoaștere,

putere și lipsă de îndoieli, este în stare să-i învețe pe toți oamenii legea ce-i unește cu cunoașterea celui Atotcunoscător. În acest fel, Sariputra, trebuie înțeles modul în care Tathagata, prin măiestrite planuri și căi, nu scoate la iveală decât un singur vehicul, Marele Vehicul.

Cele trei comori ale budhismului (Buddha, Dharma și Sangha)

A fost odată un sannyasin, care mereu era călcat de hoți. Într-o zi, după ce închisese bine ușa, veni din nou un hoț, bătu în ea și strigă. Călugărul răspunse: „Dacă te-aș vedea, m-aș speria foarte tare. Treci însă mâna ta prin această deschizătură și am să-ți dau ceva". Atunci hoțul își trecu mâna prin gaură. Călugărul i-o legă cu o funie de-un stâlp; apoi, luând un ciomag, deschise ușa și începu să-l lovească.

Dându-i prima lovitură, zise: „Refugiu în Buddha!". Cuprins de groază, hoțul repetă și el: „Refugiu în Buddha!". După aceea, călugărul îi dădu și a doua lovitură, spunând: „Refugiu în Dharma! (Lege)". Hoțul, căruia îi era frică să nu moară, repetă: „Refugiu în Dharma!". La a treia lovitură călugărul îi mai

spuse: „Refugiu în Sangha! (Comunitate monahală)". Spăimântat, hoţul repetă: „Refugiu în Sangha!"

Apoi se gândi: „Oare câte formule de refugiu are sfântul acesta? Dacă mai sunt multe, n-am să mai văd niciodată Jambudvipa; hotărât, acesta îmi va fi sfârşitul". În clipa aceea călugărul îi dădu drumul şi-l lăsă să plece. Hoţul avea trupul stâlcit din pricina loviturilor primite şi rămase mult timp, până fu în stare să se ridice. Atunci îl cuprinse dorinţa de a intra în viaţa religioasă.

Cineva îl întrebă: „Mai înainte erai un tâlhar şi făceai tot felul de blestemăţii. De ce vrei să renunţi la lume şi să urmezi Calea?" Hoţul răspunse: „Vreau să părăsec lumea, fiindcă am băgat bine de seamă care sunt avantagiile Legii lui Buddha. Am întâlnit azi pe un om înţelept şi deştept, care mi-a dat trei lovituri de ciomag. Puţin a lipsit ca să nu-mi pierd viaţa. Cel Desăvârşit, Sublimul, este într-adevăr atotştiutor. Dacă i-ar fi învăţat pe discipolii săi patru formule de refugiu, s-ar fi isprăvit cu mine. Însă probabil că Buddha a prevăzut de departe cazul în care unul din discipolii săi ar da unui hoţ trei lovituri şi pentru a împiedica moartea mea, el a propovăduit un refugiu întreit şi nu unul împătrit" (Sutralamkara, nr. 40)

Tiru-Valluvar (sec. I î.Hr)

Cugetări, sau „Vedele tamile”

Învăţătura

Doi sunt ochii fiinţelor: unul se numeşte Numere şi celălalt Litere.

Se poate spune că numai învăţaţii au amândoi ochii; neştiutorii de carte au doar două găuri în locul ochilor.

Cu cât eşti mai umil în faţa învăţătorului, asemenea cerşetorului în faţa bogatului, cu atât vei învăţa mai mult; aceia care refuză să înveţe sunt cei mai de jos dintre oameni.

Chiar şi un nebun este socotit înţelept dacă poate să păstreze liniştea în faţa învăţăturii.

Cea mai prețioasă dintre comori este comoara ascultării.

Modestia discursului este greu de atins de cei ce nu ascultă vorbele iscusite ale înțelepciunii.

Este sarcina înțelepciunii să armonizeze diferite căi ale lumii acesteia.

Omul care știe prevede ce urmează; nebunii însă nu înțeleg nici ceea ce a trecut.

Este nebunie să te grăbești cu capul înainte, în primejdie; ține de înțelepciune să-ți fie teamă de ceea ce merită să-ți fie teamă.

Societate

Profitul nu este pentru cei ce nu investesc capital; stabilitatea nu este pentru cei ce nu se bizuie în afacerile lor pe înțelepciune.

Este nebunie să-ți faci dușmani. Este însă de zece ori mai grav să arunci prietenia celui bun.

Apa modifică și împuținează calitățile solului prin care curge. La fel și mintea ia culoarea celor cu care se întovărășește.

Curăţenia sufletească şi puritatea faptelor depind de curăţenia celor din preajmă.

Momente favorabile

Poţi câştiga chiar întreaga lume, dacă vrei; totul este să alegi timpul potrivit şi scopurile potrivite.

Este un avantaj imens ca chiar şi cei puternici să se bizuie pe lucruri întărite.

Atotputernic este crocodilul în apele adânci; în afara apei însă este tot aşa de compătimit ca şi nebunii.

Căruţa cu roţi puternice merge oriunde, cu excepţia mării; la rândul lor, corăbiile nu pot naviga pe pământ uscat.

Chiar dacă nu are arme potrivite sau alte mijloace de apărare, este greu să învingi un popor pe teren propriu.

Vreţi să ştiţi care este lipsa de adâncime a înţeleptului? Aceea de a spune despre sine că este înţelept.

Lumea

Omul căruia îi e frică de femei nu are niciodată curajul să acționeze corect.

Femeile ușoare, băutura și mesele bogate sunt plăcerile bărbaților bătuți de soartă.

Nu lua în serios jocul chiar atunci când câștigi; câștigurile sunt precum nada în care peștii înoată.

Dacă un om își face din cerșit modul de a agonisi pâinea, este din cauză că există pe lume oameni care dau de pomană.

Este posibil să dormi chiar în mijlocul flăcărilor; dar este imposibil să tragi măcar un pui de somn în mijlocul sărăciei.

Doar aceia trăiesc cu adevărat care lucrează pământul; toți ceilalți merg duși de val și mănâncă numai pâinea dependenței.

Medicină

Corpul nu are nevoie de medic dacă hrana este mâncată doar după ce hrana de dinainte a fost digerată.

Mănâncă moderat, iar după masă lasă un timp pentru digestie: aceasta este metoda de prelungire a vieţii.

Omul îmbunătăţit

Patru sunt caracteristicile unui om îmbunătăţit: chipul zâmbitor, generozitatea, farmecul vorbirii şi bunăvoinţa.

Natura solului se poate recunoaşte după seminţele care cresc în el; la fel şi familia unui om se poate recunoaşte după cuvintele pe care el le are pentru aceasta.

Este mai bine pentru un om să moară decât să depindă de cei care-l dispreţuiesc.

Ca şi castitatea unei femei, nobleţea poate fi menţinută doar fiind sincer cu tine însuţi.

Virtutea sfinţilor nu ucide; virtutea unui om îmbunătăţit este abţinerea de la vorbire defăimătoare.

Priviţi la cei ce nu pot zâmbi: în lumea întreagă nu văd altceva decât întuneric, chiar în mijlocul zilei.

Hrana, straiele și copiii sunt lucruri comune tuturor oamenilor; ceea ce-i diferențiază este sensibilitatea la rușine.

Traducere de Silvia Toderașc,
după versiunea engleză a lui V.S. Aiyar:
The Kural or The Maxims of Tiru-Valluvar,
apărută la Madras, f.a.

PARTEA a II-a

MAEȘTRI ȘI SUFLETE MARI

Regele, maestrul și lebăda raiului

sau Trezirea inteligenței[1]

Într-o țară din Sud era o cetate numită Mahilaropya – „Bucurii curate” Acolo trăia un rege numit Amra Shakti – „Putere Nemuritoare” Supușii săi erau fericiți, iar regii cei mari se plecau la picioarele lui. El era cunoscător în multe științe și-n artele care înfrumusețează viața.

Acest rege avea trei feciori care erau tare proști. Ei se numeau: „Bogat în Putere”, „Fioros în Putere”, „Nesfârșit în Putere”

Văzând regele că fiii săi erau neascultători la învățătură, i-a chemat pe sfetnici și le-a zis:

---

[1] Prescurtare după *Panchatantra* („Cele cinci cărți ale înțelepciunii”) de Vishnu Sharma, secolul II î.Hr.

„Ați aflat că feciorii mei sunt îndărătnici la învățătură și sunt lipsiți de judecată. Când mă uit la dânșii, împărăția mea nu-mi aduce nici o bucurie, măcar că s-a mărit atâta. Cu drept cuvânt se spune: Ce folos că ți s-a născut un fecior, dacă-i tâmpit și neascultător?

Găsiți-mi așadar un mijloc de a le lumina mintea și de a le stârni inteligența. Sunteți aici cinci sute de învățați care mâncați pâinea mea și primiți cinstire pentru învățătura voastră. Puneți-vă mintea la treabă și găsiți un mod de a trezi acești feciori ai mei la înțelepciune și lumină"

Sfetnicii, unul după altul, și-au dat cu părerea:

„Mărite rege, mai întâi să-i învățăm gramatica. Timp de doisprezece ani. Dacă această materie este bine stăpânită, după aceea poți stăpâni cărțile de religie și legile lui Manu, și cărțile despre purtarea omului în lume și despre practica vieții, ale lui Chanaka, și cărțile despre dragoste și despre stăpânirea simțurilor. Astfel se trezește inteligența și se dezvoltă înțelepciunea"

Atunci s-a ridicat în picioare alt sfetnic, numit „Istețul" (Sumati) și a spus:

„Mărite rege, durata acestei vieți este limitată. Științelor nu le mai dai de capăt, nici gramaticii nu-i dai de capăt: e nevoie

de prea mulți ani să le înveți. Trebuie să existe o metodă rapidă, un fel de carte prescurtată a tuturor învățăturilor, care să trezească brusc mintea.

Căci se spune: Științele teoretice nu mai au capăt, iar viața-i scurtă și piedicile-s multe. De aceea, trebuie să alegem esența și s-o fixăm cu fermitate. Așa cum *lebăda raiului* alege laptele din apă!"

Și sfetnicul i-a amintit *testul* prin care distingi o lebădă comună de lebăda care trăiește în rai și rareori coboară pe pământ. Testul este simplu: Când ai în față o lebădă, pui înaintea ei un vas care cuprinde lapte amestecat cu apă. Dacă lebăda este din specia cerească, ea bea numai laptele, alegându-l iscusit din apă!

Apoi acel sfetnic numit „Istețul", a zis:

„Trăiește la noi un brahman, modest la înfățișare, care trece neobservat ochilor voștri, dar care este puternic în cunoaștere; numele lui este Vishnu Sharma („Cel ocrotit de Vishnu"). El cunoaște toate învățăturile, iar discipolii săi îl prețuiesc mult. Încredințează-i acestui om pe feciorii tăi. Cu siguranță că el va reuși, în scurt timp, să-i facă deștepți."

După ce regele a auzit aceasta, l-a chemat imediat pe Vishnu Sharma și i-a spus:

„Omule cu viață sfințită, fă pentru mine o favoare: fă-i pe acești fii ai mei desăvârșiți în științe și-n viața practică. Iar eu îți voi face atunci o sută de daruri."

Vishnu Sharma a răspuns: „Mărite rege, ascultă făgăduiala mea. Eu nu-mi vând învățătura nici pentru o sută de favoruri. Dar dacă în șase luni nu-i voi învăța pe feciorii tăi arta trăirii inteligente, mă lepăd de numele meu. S-o spunem scurt și răspicat. N-am poftă de bogății, nu folosesc bani. Am ani mulți ; mi-am învins de mult orice dorință de avere și vanități de stăpânire. Îți făgăduiesc însă ca în șase luni să-i învăț meșteșugul, artele și purtarea înțeleaptă."

Când regele, înconjurat de sfetnici, auzi făgăduiala de necrezut a brahmanului, i-a încredințat cu cinste pe feciorii săi și a trăit o mare bucurie.

Atunci Vishnu Sharma i-a luat pe cei trei băieți acasă la el și a alcătuit pentru ei o carte de înțelepciune, dar fără vreo teorie, ci numai din pilde și aforisme.

El i-a pus pe cei trei să învețe pe de rost acel tratat care rezumă știința despre viața practică și putere. Tratatul numit *Panchatantra* – Cele despre: a) *cum să te ferești de conflicte și dezbinare*, b) *cum să dobândești prieteni și* c) *să te armonizezi cu lumea, cu timpul*

și cu spațiul, d) *despre război și pace, agoniseală și chibzuință.*

Cei trei prinţi au învăţat aceasta în *șase luni* şi au ajuns aşa cum făgăduise brahmanul.

De atunci, „salba" sa de pilde şi aforisme a servit la educarea copiilor şi *la trezirea inteligenţei tinerilor pe tot pământul.*

Pe scurt: Cine citeşte sau ascultă asemenea lucruri, acela nu suferă niciodată vreo înfrângere şi dobândeşte mulţumire.

Aforisme din Panchatantra

I. Dezbinarea prietenilor

A trăi măcar o clipă slăvit de oameni, înzestrat cu învățătură și însușiri alese, înseamnă pentru cei cunoscători a trăi cu adevărat pe pământul acesta.

Înțelepții caută favoarea regelui, spre a putea face bine la prieteni și a-și neutraliza dușmanii.

Căci în ceea ce privește pântecele, cine nu-i în stare să și-l hrănească? Oare ciorile nu-și umplu și ele stomacul cu pliscul lor?

Numai acela trăiește cu adevărat pe lumea aceasta, de a cărui viață atârnă viața multora.

Conducătorul ține mai mult la acela care se află în preajma sa, chiar dacă-i lipsit de cultură, de naștere aleasă și de evlavie.

Conducătorii, femeile frumoase și lianele îmbrățișează de regulă ceea ce le stă alături.

Omului care nu-și arată puterea, chiar dacă-i tare, nu i se dă locul cuvenit. Focul care stă ascuns nu e băgat în seamă.

Vorba trebuie întrebuințată acolo unde rostirea ei aduce folos și se întipărește pentru totdeauna, ca o culoare pe stofa albă.

Florile de aur ale pământului le culeg trei oameni: cel viteaz, cel învățat și cel care știe să servească.

Apa distruge zăgazul; astfel e distrus planul care nu-i ținut ascuns; clevetirea distruge dragostea; vorba distruge pe cel fricos.

Cei proști urăsc pe cei învățați, cei săraci pe cei bogați, cei răi pe cei evlavioși.

Înțelepții nu deplâng ceea ce s-a pierdut, ceea ce a murit, ceea ce a trecut. Aceasta-i deosebirea între înțelepți și nebuni.

II. Dobândirea prietenilor

Șase semne are prietenia: dă și primește, se destăinuiește și întreabă, se ospătează și dă să mănânce.

Înțelepții, chiar când au de toate, trebuie să-și facă prieteni. Și oceanul, cât e el de plin, așteaptă răsăritul lunii.

Pasărea zărește prada de la o depărtare de o poștă, dar nu vede lațul destinului care se află chiar lângă ea.

Un leu a răpit viața lui Panini, cel care a alcătuit gramatica. Un elefant a zdrobit pe neașteptate pe puternicul Jaimini, care a întemeiat sistemul filosofic Mimasa. Un crocodil a omorât pe Pingala, o comoară de cunoștințe în ale versificației. Ce le pasă de virtuți animalelor turbate cu mintea învăluită de ignoranță?

Ce e departe pentru cei energici? Care țară e străină pentru cei învățați? Cine-i dușmănos față de acela care-i vorbește cu prietenie?

Regele este onorat numai în țara sa, pe când cel învățat e onorat pretutindeni.

După ce căprioara a ros lațul, după ce a scăpat din cursă, după ce a rupt cu puterea ei plasa, după ce a ieșit din pădurea înconjurată de un brâu de flăcări și după ce, în fugă, a sărit cu iuțeală dincolo de locul până unde ajungeau săgețile vânătorilor, ea cade într-o fântână. Ce poate să facă eroismul când destinul este potrivnic?

Cum e șarpele lipsit de dinți și elefantul domolit, tot așa e și omul fără avere: un simplu purtător de nume.

Treburile izbutesc prin silință, nu prin dorință. Vânatul nu intră în gura leului adormit.

Când sunt prinși în mrejele morții și când mintea le e lovită de nenorociri, atunci judecata celor cu suflet mare începe să meargă strâmb.

Când o faptă, mai ales aceea care-i menită să dea roade, nu-i îndeplinită repede, timpul îi suge tot sucul.

Rămășița dintr-o datorie, rămășița unui foc și a unui dușman cresc neîncetat din nou. De aceea nu trebuie îngăduită rămășița.

III. Pildele duşmăniei între corbi şi bufniţe

Să vădeşti precauţie mare faţă de cel care mai înainte ţi-a fost potrivnic şi care din duşman s-a făcut prieten.

Cine priveşte nepăsător cum înaintează pe furiş duşmanul sau boala, acela cu încetul e distrus din această pricină.

Duşmănia este de două feluri: din naştere şi prin faptă. Duşmănia prin faptă dispare iute prin servicii făcute. Pe când cea înnăscută sau din fire (precum între apă şi foc, erbivore şi carnivore, zei şi demoni, vânători şi gazèle, virtuoşi şi nemernici, proşti şi învăţaţi, buni şi răi), nu are lecuire. Asemenea duşmani când nu se sfâşie îşi fac viaţa amară.

Cine are minte acela are putere, dar cel fără de minte de unde să aibă putere?

Când stă pe-o frunză de lotus, roua străluceşte şi are înfăţişarea de mărgăritare. De obicei, însuşirile, de la cele mai de jos până la cele mai înalte, se nasc din convieţuire.

Cel ce are judecată să întrebuinţeze mai întâi blândeţea. Treburile ce se pot îndeplini prin blândețe niciodată nu dau greș.

Sfatul dat unui nebun îl înfurie, nu-l liniştește. Laptele este pentru şerpi o băutură care numai le sporește veninul.

Sinceritatea este roditoare numai la asceţii cu sufletul purificat, nu și la oamenii obişnuiţi, și mai ales nu la demnitari.

Trebuie să vorbim numai aceluia care are încredere în noi și mai ales aceluia care ne-ntreabă. Vorbele spuse celui care nu le crede sunt ca plânsul în pustiu.

IV. Pierderea agonisitei

Prieten sau duşman, prost sau învăţat, oaspetele care-i de faţă la sfârșitul jertfei ce se aduce tuturor zeilor este scara care duce la cer.

Prin voinţa destinului, omul săvârşeşte faptă nepotrivită, chiar când își dă seama. Altfel, cum de-i place cuiva pe lumea asta o faptă nepotrivită?

Fata se uită la bărbat, mama la avere, tatăl la învăţătură, rudele la familie/obârşie; ceilalţi oameni doresc numai un ospăţ ales.

Hoţule, să vii în fiecare noapte. Averea mea îţi aparţine.

Chiar când îi este în primejdie viaţa, niciodată să nu lovească cineva pe-o femeie, pe-un ascet, pe-un preot sau pe un copil; dar mai ales pe cei ce se încred în el.

Caracterul nu se schimbă prin povaţă; apa, oricât de fierbinte ar fi, tot se răceşte după ce o iei de pe foc.

În *Mahabharata* este vorba despre cinci feluri de morţi vii: cel sărac, cel bolnăvicios, cel prost, cel pribeag şi cel care veşnic serveşte.

Cei înţelepţi să nu-şi dea fata după cei care stau departe, după cei fără învăţătură, după cei libertini şi după cei care n-au nimic.

Adevărata casă nu e casa, ci soţia. Unde stă soţia, acolo este şi casa, fie chiar şi la rădăcina unui copac.

Acela în a cărui casă nu se află o mamă sau o soţie care să-i vorbească cu iubire, să

se ducă în pustietate; căci casa aceluia este asemenea unui pustiu.

Trebuie să te aştepţi: la câştig, dacă ai vaci; la ispăşire, dacă ai duhovnic; la nestatornicie şi capricii dacă ai femeie; la primejdie din partea rudelor.

Elefantul omoară chiar când atinge, şarpele chiar când miroase, regele chiar când râde, omul rău chiar când cinsteşte.

Şi şarpele care nu-i veninos trebuie să-şi ridice creasta; veninos sau nu, creasta ridicată insuflă groază.

Pentru a distruge pe duşman nu se află buruiană mai vrăjită decât vorba blândă. Oare iarna lotusul nu se ofileşte din pricina căderii line a zăpezii?

Un singur cusur are ţara străină: că te prigonesc cei de-un neam cu tine!

V. Fapta nechibzuită

Cel care n-a văzut bine, n-a înţeles bine, n-a auzit bine şi n-a cercetat bine, acela să se ferească să acţioneze.

Cum se scutură florile frumoase ale primăverii când le bate vântul rece, așa se macină zi cu zi mintea celor înzestrați cu minte din cauza grijii pentru familia care-i împovărează.

Se pierde și mintea celui înzestrat cu o inteligență mare, când omul n-are noroc și trebuie să se gândească necontenit la unt, sare, ulei, orez, îmbrăcăminte și lemne.

Până și călugărul rătăcitor – care trăiește singuratic, după ce și-a părăsit casa, și care bea cu pumnul – e mânat pe lumea aceasta de dorințe. Iată un lucru ciudat.

Planurile șerpilor, ale ticăloșilor și ale tuturor celor răi la suflet nu se împlinesc cum vor ei; așa se face că mai dăinuiește lumea asta.

Casele pier prin sfadă, prietenia prin bârfeală, țările prin regi, gloria omenească prin fapte rele.

Orbul, ghebosul și prințesa cu trei sâni: aceștia au izbândit în ciuda relei lor purtări, fiindcă destinul le era prielnic.

Cine întreabă mereu pe unul și pe altul, cine ascultă totdeauna, cine nu uită nimic, aceluia mintea i se deschide ca floarea de lotus la razele soarelui.

Omul să nu mănânce singur un lucru plăcut, să nu vegheze singur când ceilalți dorm, să nu pornească singur la drum și să nu chibzuiască singur la ceea ce trebuie să facă.

După cum este credința cuiva despre o povață, despre un loc de pelerinaj, un zeu, un prezicător, un învățător, tot așa e și izbânda aceluia.

Aforisme selectate după *Panciatantra*
tradusă din sanskrită
de Th. Simenschy, 1969;
confruntate de noi
cu versiunea engleză
a lui Arthur W. Ryder,
apărută la Chicago, 1925

Sankara

Calea către iluminarea discipolului

Acum va trebui să explicăm învățătura căii eliberării acelora care tânjesc după eliberare, înzestrați cu ardoare și credință.

Aceasta este calea eliberării: cunoașterea lui Brahman. Pe aceasta o voi explica iar și iar – atât [cât va fi nevoie] să fie statornic dobândită de discipolul care este detașat de toate cele trecătoare, obținute prin alte mijloace [decât prin cunoaștere], care renunță chiar și la fii, la averi, la lumi, care a obținut starea de *paramahamsa* a ascetului rătăcitor, care este statornic în răbdare, [și posedă] autocontrolul și compasiunea celui înzestrat cu calitățile discipolului ce sunt cunoscute din *śāstre*[1] celui care este purificat, care

[1] Śāstra (Shastra): învățătură, manual. Termen desemnând *Vedele* și toate textele sacre în acord cu acestea.

este un brahman și se înfățișează înaintea maestrului după maniera cuvenită, care este examinat după naștere, *karmă*, profesie, cunoașterea Vedei, descendență.

Nu este o altă cale de a obține cunoașterea decât de la maestru, căci în *śrutis*[1] stă scris:

„Dar calea ți-o va spune maestrul"
(*Chānd.Up.* IV, 14. 1).

„Numai știința aflată de la învățător duce al desăvârșire"
(*Chānd.Up.* IV. 9. 3).

„Maestrul este cel care conduce corabia, adevărata cunoaștere este corabia."

Când maestrul judecă după anumite semne dacă discipolul nu a dobândit Cunoașterea, el trebuie să înlăture cauzele care fac imposibilă Cunoașterea – lipsa faptelor bune, delăsarea, lipsa unei cunoașteri prealabile și statornice privind discriminarea între cele veșnice și cele trecătoare, grija față de spusele oamenilor, mândria castei etc. – prin argumente și atitudini contrare acestor

---

[1] Śruti (shruti): scriptură, text relevat, auzit/ascultat direct de la divinitate. Textele vedice *Samhita*, *Brahmana*, *Upanișadele*.

cauze, așa cum sunt [arătate] în *śrutis*-uri și *smrtis*-uri, precum lipsa de vanitate, calmul, non-violența, abținerea de la jigniri și prin alte reguli ale stăpânirii [de sine], care nu sunt de natură opusă Cunoașterii.

Discipolul trebuie să dobândească adevărata modestie, [care este de asemenea] o cale spre dobândirea adevăratei cunoașteri.

Maestrul știe să cântărească argumentele pro și contra, este înzestrat cu înțelegere, memorie, calm, stăpânire de sine, compasiune, har etc.; el este perfect, stăpân pe știința tradițională, detașat de plăcerile vizibile sau invizibile, a renunțat la toate ritualurile și căile lor de realizare, este cunoscător al lui Brahman, stabilit în Brahman, duce o viață curată, fără de greșeli precum: înțelepciunea, mândria, răutatea, gelozia, minciuna egoismul, interesul propriu etc.: [maestrul] se folosește de cunoaștere doar pentru a veni în ajutorul celorlalți. Înainte de toate, el trebuie să-și învețe discipolul astfel:

„La început, dragul meu, Acesta
era doar Ființă (*sat*) una singură"
(*Chānd.Up.* VI. 2.1.).

„Sinele însuși este Totul."
(*Chānd.Up.* VII. 25.2.).

„Este Brahman, este Totul"
(*Brh.Up.* II.5.1.).
„Atman, doar unul, a fost la începuturi acest Univers"
(*Ait.Up.* 1.1.1.).

Şi după ce l-a învăţat toate acestea, el trebuie să-l ajute [pe discipol] să deprindă [cu ajutorul *śrutis*-urilor] toate cele care îl fac distinct pe Brahman:

„Sinele (Ātman) dezbărat de rău"
(*Chānd.Up.* III.7.1.).
„Brahman cel din faţa ochilor şi neascuns privirii"
(*Brh.Up.* III.4.1.).
„Nu, nu" (neti, neti)
(*Brh.Up.* II.3.6.).
„Nici subtil, nici de natura unui atom"
(*Brh.Up.* III.8.8.).
„Despre Sinele (Ātman) acesta [se spune] numai „nu, nu" (*neti, neti*)"
(*Brh.Up.* III:9.26; IV2.4.).
„El este Văzătorul nevăzut"
(*Brh.Up.* III.8.1.).

Maestrul ar trebui să spună: Adevărul Suprem este Ātman este Unul, deşi prin ignoranţă poate părea mai mulţi. Dualitatea

se află în ignoranță și de aceea Scripturile (*śrutis*) condamnă ideea că [Ātman] este diferit de [Brahman] spunând:

„Numai dacă ar părea un altul, atunci unul l-ar vedea pe celălalt."
(*Brh.Up.* I.3.13.).

„Petrece din moarte în moarte cel care parcă vede feluritul."
(*Brh.Up.* IV.4.19.).

„Așa cum printr-un singur bulgăre de lut, dragul meu, se poate cunoaște tot ce e de lut, iar feluritele prefaceri sunt ceva ce atârnă de vorbire, o denumire [ce este falsă]"
(*Chand.Up.* VI.1.4.).

„Iar cel care meditează la zeitate ca fiind altcineva: „Alta este ea și altul sunt eu", acela nu știe"
(*Brh.Up.* I.4.10.).

Și [aceeași concluzie este obținută] din pasajele din *śrutis*-uri care stabilesc non-dualitatea, de pildă:

„La început, dragul meu, Acesta era numai Ființă (*sat*), una singură, fără de al doilea"
(*Chānd.Up.* VI.2.1.).

„Dar când totul a devenit una cu Sinele său, atunci cu ce și pe cine să miroasă¿"

(*Brh.Up.* II.4.14.).

„[Atunci] unde este confuzia și durerea [pentru acela care percepe Unitatea]¿"

(*Ișa.Up.* 7.).

Când ignoranța a fost smulsă cu ajutorul scripturilor și raționamentului, cunoașterea celui care vede cel mai înalt adevăr este stabilită chiar în acela care este descris după cum urmează:

„Fără înăuntru și fără afară"

(*Brh.Up.* II.5.19.).

„[Acest Brahman este] în exterior și în interior, nenăscut."

(*Mund.Up.* II.1.2.).

cel care, precum o bucată de sare,

„E pe de-a-ntregul numai cunoaștere"

(*Brh.Up.* IV.5.13.).

în omogenul Ātman care este atotpătrunzător precum eterul. Nu este admisibil ca [în Ātman] chiar și o urmă de impuritate să apară din diferența dintre obiect și mijloace ale acțiunii, creație și disoluție etc.

Acela care dorește să atingă contemplarea Adevărului Suprem trebuie să renunțe la încincita dorință: dorința de fiu, de avere, de lumi etc., care își are originea în falsa concepție despre stadiul de viață, castă etc. Cum acesta se opune cunoașterii corecte, se poate admite raționalitatea negării teoriei diferenței dintre Ātman și Brahman. Dar nici o altă concepție opusă nu mai există, căci prin *sastre* și prin argumente logice a fost arătat că Unicul Ātman nu este supus *samsarei*. Nu se poate susține teoria că focul este rece și că trupul nu îmbătrânește și este nemuritor. Așadar, dacă toate ritualurile și instrumentele lor de realizare, precum învestirea cu cordonul sacru, sunt rezultatul ignoranței, atunci să se renunțe la acestea de către cel care este stabilit în contemplarea Adevărului Suprem.

Fragmente din *Cartea celor o mie de învățături* („*Upadesha Sahasri*")
de Sankaracharya. Traducere din lb. sanskrită
de Florina Dobre și Vlad Șovărel
(Edit. Herald, 2001).

Ramprasad[1]

Cânturi devoţionale

Deşertăciunea vieţii de după viaţă

Este chiar speranţa speranţelor venirea pe lume; şi totul se sfârşeşte cu venirea...

M-ai hrănit cu frunze nim/amare numindu-le zahăr, amăgindu-mă cu vorbe.

Maică, în lăcomia mea pentru dulciuri, mi-am petrecut toată ziua strâmbându-mă de amărăciune.

Maică, m-ai aruncat în lume, zicând: „să ne jucăm" M-ai înşelat, şi-n jocul în care mi-ai jucat speranţa, pierdut-am tot.

Ramprasad spune: În jocul de-a lumea, ceea ce era să fie a fost. Acum, la scadenţă, luându-ţi copilul la sân, pleacă!

---

[1] Ramprasad (secolul XVIII) este originar din Bengal. A scris poeme şi parabole devoţionale (genul „kirtan"), adresate către Shakti, adică energia creatoare, care, sub diverse nume, este consoarta lui Şiva; iar poetul o numeşte „Maică"

Se încrede în Kali, prin urmare ea îl uită

Maică, tu ești în inima mea.

Zeiță întunecată, cine spune că ești în inima mea? Ești o fecioară cu inima împietrită, o deziluzie păguboasă. Prin câte cutremure mă faci să trec! În timpul adorației, tu iei toate cele cinci forme. Pe cel ce știe că toate Cele Cinci sunt Una din el, Maică, nu-l vei uita. Pe cel ce știe și se delasă cu totul Ție nu-l vei ajuta! Dar cine ar accepta sticla când știe valoarea aurului?

Prasad spune: Inima mea are chiar culoarea lotusului. Tu, zidind cele cinci în unul, dansează și rămâi în mintea mea!

Somnul morții sufletului

Adormit de dorințe, tu nu te mai trezești.

Moale e patul timpului în care te-ai cuibărit! Crezi oare că niciodată nu vor mai veni zorile, să te scoată din această noapte a fericirii?

Dorința doarme în genunchii tăi ca o stricată, și tu nu te urnești de lângă ea. Ai tras plapuma speranței peste tine, acoperindu-ți și fața, și n-o mai scoți afară. Iarna și vara la fel, tu rămâi așa, straiele tale îmbâcsite nu le mai clătești. Ai băut vinul avuțiilor

lumești și amețeala te ține jos. Zi și noapte cu mințile duse, nu mai rostești numele Kali.

Nebunule Prasad, nebun fără seamăn, tu nu-ți mai saturi foamea de somn. În acest somn al tău va veni marele somn, când nu te vei trezi, de aceea strigăm și strigăm.

Traducere după antologia *Bengali Religious Lyrics; Sakta*, Calcutta 1923 (V.A.)

Narada și pricopseala vieții[1]

Narada meditează în singurătatea pădurii. El este un pustnic cu viață sfințită. Prin austerități prelungite și practici devoționale, el a câștigat bunăvoința lui Vishnu.

Într-o zi, Vishnu, zeul suprem, drept răsplată față de discipolul ideal, se arată în fața sihăstriei lui Narada. Zeul s-a arătat prin foșnetul unui copac, în fața căruia meditează sfântul. Sub ochii contemplativi ai lui Narada, copacul a început să freamăte din tot frunzișul său. Aceasta este vestirea lui Vishnu.

„Spune o dorință și ți-o voi împlini! zice Vishnu prin foșnetul frunzelor."

---

[1] Istoria ascetului Narada provine din scrierile străvechi Matsya Purana. Există și variante medievale, și variante moderne. Una dintre ele este transmisă de Sri Ramakrishna; pe aceasta o redăm aici.

„Ce altă dorință aș avea, decât să cunosc taina cuprinsă în Maya[1] ta?"

„Fie! Du-te mai întâi și adu-mi niște apă."

Căci soarele arzător pălea, și amândoi s-au simțit însetați, zeul și ucenicul ideal.

La o oarecare distanță, în lumina orbitoare, zăriră acoperișurile de paie ale unui biet cătun. Vishnu întrebă: „Vrei să te duci acolo și să-mi aduci nițică apă?"

„O, Stăpâne, desigur", răspunse sfântul, și o porni către colibele ce se aflau în depărtare. Zeul se întinse la umbra unei coaste stâncoase, așteptându-l să se întoarcă.

Ajuns la cătun, Narada bătu la cea dintâi ușă. Îi deschise o fecioară frumoasă, și sfântul trăi ceva ce nici nu visase vreodată până atunci: farmecul ochilor ei. Ei semănau cu

---

[1] Maya se traduce literal prin „aparență" sau iluzie. Maya înseamnă lumea aparențelor, a formelor vizibile, lume în permanentă schimbare pe care non-iluminatul o consideră singura realitate și se cufundă în ea cu plăcere, cu suferință, cu inconștiență.

Maya este și „vălul magic ce-l ascunde pe Dumnezeu privirii" (J.Brosse). Este puterea prin care divinitatea plămădește formele pe care le vedem. Creatoare, înșelătoare, vitale. Când traducem Maya prin Iluzie, mai mult avertizăm că există o lume nevăzută care face presiuni asupra celei văzute.

Destinul uman, ca totalitate a posibilităților existențiale, conține multe scenarii iluzorii, sub care se ascunde enigma sufletului. (V.A.)

aceia ai Stăpânului și prietenului său divin. Stătu locului și privi. Uită pur și simplu pentru ce venise acolo. Fata, binevoitoare și nevinovată, îi spuse bun venit. Glasul ei fu ca clinchetul lanțului de aur de la gâtului lui. Mișcându-se ca într-un vis, el intră pe ușă.

Cei din casă se arătară plini de respect față de el, fără a fi însă nicidecum sfioși. Îl primiră cu toată cinstea, ca pe un om sfânt, dar parcă nu ca pe un străin, ci mai degrabă ca pe o cunoștință veche și venerabilă, care lipsise vreme îndelungată. Narada rămase cu ei, impresionat de purtarea lor veselă și nobilă și simțindu-se ca la el acasă. Nimeni nu-l întrebă de ce venise; părea că e unul de-al lor din vremuri imemoriale.

După câtva timp, el îi ceru îngăduință tatălui de a se căsători cu fata, ceea ce toți ai casei așteptară cu cea mai mare nerăbdare. Deveni un membru al familiei și împărți cu ei poverile străvechi și desfătările simple ale unei gospodării țărănești.

Trecură doisprezece ani; avu trei copii. Când socrul său muri, el deveni capul gospodăriei, moștenind averea și sporind-o, îngrijind vitele și cultivând ogoarele.

În al doisprezecelea an, anotimpul ploios a fost neobișnuit de violent: râurile se umflară, de pe coline se năpustiră torenți și

sătucul fu inundat de o viitură neașteptată. În timpul nopții, colibele de paie și vitele fură luate de ape și toată lumea fugi.

Ținându-și soția cu o mână, cu cealaltă conducându-i pe doi copii, iar pe cel mai mic purtându-l pe umeri, Narada porni în mare grabă. Croindu-și drum prin întunecimea ca de smoală, biciut de ploaie, el înainta cu greu prin noroiul alunecos, șovăind în mijlocul apelor învârtejite. Povara era peste puterile lui și abia pășea în șuvoiul care-i izbea cu putere picioarele. La un moment dat, când se poticni, copilul îi alunecă de pe umeri și pieri în noaptea vuitoare. Cu un strigăt deznădăjduit, Narada îi dădu drumul copilului mai mare, încercând să-l prindă pe cel mai mic, dar era prea târziu. Între timp viitura îi luă la vale pe ceilalți doi și chiar înainte ca el să-și poată da seama de nenorocire, i-o smulse de alături și pe soția lui, îl seceră și pe el și-l azvârli cât era de lung în torent, ca pe o buturugă.

În nesimțire, Narada fu aruncat în cele din urmă pe un mal stâncos. După ce-și veni în fire, deschise ochii asupra unei întinderi nesfârșite de apă noroioasă. Nu-i mai rămânea decât să plângă.

„Fiul meu!" – auzi Narada o voce familiară care aproape îi opri bătăile inimii. „Fiul

meu, unde este apa pe care te-am rugat să o aduci? Am așteptat aici mai bine de o jumătate de ceas."

Narada se înfioară. Vede că se află în fața sihăstriei sale, în fața copacului cu frunzișul fremătător, care parcă arde sub soarele de amiază. Și aude, din frunziș, șoapta zeului:

„Înțelegi acum taina Maya?"

Mahatma Gandhi

Aforisme și reguli de aur

Calea iubirii

Oamenii de știință spun că fără forța de coeziune dintre atomi care ține închegat globul pământesc, el s-ar sparge în bucăți și noi am înceta să mai existăm. Așa cum există o forță de coeziune în materia oarbă, tot astfel ar trebui să existe și în ființe. Numele acestei forțe de coeziune dintre vii este Dragostea. Dragostea dintre tată și fiu, dintre frate și soră, dragostea dintre prieteni. Trebuie să învățăm să folosim această forță dintre toate ființele și folosirea ei constă în cunoașterea lui Dumnezeu. Unde este dragoste este viață.

Am aflat că viața persistă și în mijlocul nimicirii, de aceea trebuie să existe o forță mai mare decât nimicirea. Numai condusă

de această lege o societate poate fi înțeleasă și viața merită trăită.

Și dacă aceasta este legea vieții ar trebui să lucrăm la ea în fiecare zi a vieții noastre. Oriunde există dizarmonie, oriunde există un inamic, să cuceriți cu dragoste. În modul acesta direct, eu am procedat toată viața. Asta nu înseamnă că mi-am rezolvat toate problemele. Am aflat doar că legea dragostei oferă soluții, pe când legea entropiei niciodată.

Cred că suma energiilor totale ale umanității este în creștere, nu în scădere; și acest lucru este rezultatul clar, chiar dacă inconștient, al faptului că legea dragostei lucrează. Faptul că omenirea există încă, ne arată că forța coeziunii este mai puternică decât forța distructivă, forța centripetă mai puternică decât forța centrifugă.

Toți maeștrii au predicat această lege.

Dacă Dragostea n-ar fi fost legea vieții, viața n-ar fi rezistat în mijlocul morții. Viața este un triumf perpetuu în fața mormântului. Dacă există o diferență între om și animale aceasta este recunoașterea progresivă a legii de către om și aplicarea ei în viața personală.

Toţi sfinţii lumii acesteia, antici sau moderni, au fost în armonie, fiecare, cu luminile Legii Mari (Dharma). Faptul că animalicul din noi pare să câştige uneori, uşor, o victorie nu contrazice legea. Arată numai greutatea de a o pune în practică.

Cea mai sigură regulă de conduită este a face apel la afinităţi când vrem să facem un serviciu, a nu miza pe afinităţi când căutăm un drept pentru noi înşine.

Trebuie să lărgim cercul dragostei noastre până ce aceasta îmbrăţişează satul întreg; satul la rândul lui îmbrăţişează districtul, districtul provincia, şi aşa mai departe până când orizontul dragostei noastre ajunge hotarul lumii.

Nu am altă armă pentru a exercita influenţă asupra cuiva decât dragostea.

Refuz să suspectez în vreun fel firea umană. Trebuie să fii hotărât să răspunzi tuturor acţiunilor în mod prietenesc, nobil.

Dragostea niciodată nu cere, mereu dăruieşte. Dragostea, chiar dacă suferă, niciodată nu are resentimente, niciodată nu se răzbună.

Formele sunt multe, însă spiritul este unic. Cum poate fi oportună distincția dintre înalt și jos când există o unitate fundamentală atotcuprinzătoare a diversității? Și acest fapt îl poți întâlni la fiecare pas în viață. Scopul final al religiilor este să realizeze esențialul unic.

Regula de aur a conducerii este toleranța mutuală, având în vedere că niciodată oamenii nu vor gândi la fel și mereu vom vedea adevărul fragmentar, din diferite unghiuri. Conștiința nu înseamnă același lucru pentru toți. În timp ce conștiința este un ghid pentru fiecare individ în parte, impunerea acestei determinări pentru toți va fi un amestec de neacceptat pentru libertatea de conștiință a fiecăruia. Chiar și între cele mai virtuoase persoane există diferențe de opinii. Singura regulă dreaptă de a conduce într-o societate civilizată este toleranța.

În încercarea de a cerceta vechile comori ale culturii antice am avut revelația faptului că tot ceea ce este permanent în cultura hindusă poate fi găsit în învățătura lui Iisus, Mohamed, Zoroastru.

Cred în adevărul fundamental al marilor religii ale lumii. Cred că ele au fost necesare popoarelor în care s-au revelat.

Calea non-violenței (*ahimsa*) sau ultima violență

Non-violența (*ahimsa*) este legea speciei umane, așa cum violența este legea dobitoacelor. Spiritul se găsește și în fiare, dormind, însă ele ascultă doar de legea forței fizice. Demnitatea umană cere ascultare de o lege mai înaltă – a spiritului.

Am avut curajul de a pune înaintea Indiei străvechea lege a sacrificiului de sine. Înțelepții (*rishi*) care au descoperit legea non-violenței în mijlocul violenței au fost genii mai mari decât Newton. Și au fost luptători mai mari decât Wellington. Știind să folosească armele, ei și-au dat seama de inutilitatea acestora și au crezut în salvarea acestei lumi a pierzaniei nu prin violență, ci prin non-violență.

Îmi doresc ca India să recunoască că are un suflet nepieritor și că acesta se poate ridica victorios deasupra oricărei slăbiciuni fizice și că poate înfrunta orice context fizic din lume, uneltirile oricărei uniuni de state.

Non-violenţa este primul paragraf al convingerilor mele. Şi este de asemenea ultimul articol al crezului meu.

Non-violenţa este o forţă activă a celei mai înalte ordini. Este forţa sufletului, puterea dumnezeirii în noi.

Viaţa nu este în întregime guvernată de logică. Viaţa însăşi implică diferite forme de violenţă, iar noi trebuie să alegem calea ultimei violenţe.

Puterea de a ucide nu este esenţială în apărare; trebuie să ai puterea de a muri. Când un om este pregătit total să moară, nu mai are nici cea mai mică dorinţă violentă. Faptul că dorinţa de a ucide este invers proporţională cu dorinţa de a muri am considerat-o ca pe o axiomă. Şi istoria este plină de pilde în care oameni murind cu compasiunea pe buze au convertit inimile inamicilor lor.

Taina

Toate păcatele se fac în secret. În momentul în care ne vom da seama că Dumnezeu este martorul chiar şi al gândurilor noastre, atunci vom fi liberi.

Un pacient se poate îmbolnăvi ca să-şi îngăduie boala. Dacă face acest lucru este propriul lui duşman.

Mărturisirea greşelilor este ca o perie care curăţă murdăria şi lasă suprafaţa mai curată ca înainte.

Vrem să tratăm trupul mai curând decât sufletul. Multitudinea de spitale şi medici nu este un semn de veritabilă civilizaţie.

Mijloacele şi scopurile sunt convertibile, în filosofia mea de viaţă.

Splendoarea primăverii se vede în fiecare pom înflorit.

Fiinţele umane finite niciodată nu vor cunoaşte în totalitate Adevărul şi Dragostea, care sunt infinite. Ştim însă destul pentru a ne călăuzi în viaţă. Putem greşi uneori dureros. Însă omul este o fiinţă care se guvernează singur şi aceasta include atât puterea de a face greşeli, cât şi pe aceea de a le repara.

Rugăciunea

Am început cu necredința în Dumnezeu și în rugăciune, și până în târziul vieții n-am simțit altceva decât un gol în viață. Dar la acest stadiu am realizat că așa cum hrana este indispensabilă pentru trup, rugăciunea este indispensabilă pentru suflet. De fapt, hrana pentru trup nu este așa de necesară cum este rugăciunea pentru suflet.

Privarea de hrană este adesea necesară pentru a ține trupul sănătos; doar privarea de rugăciune este îmbolnăvire.

Este mai bine, în rugăciune, să ai inima fără cuvinte decât cuvinte fără inimă.

Maxime selectate din antologia alcătuită
de K. Prabhu și U. Rao:
The Mind of Mahatma Gandhi,
Madras 1946.

PARTEA A III-a

VIGOAREA TRADIȚIEI AZI

Amita Bhose

Dragostea dintre Krishna și Radha

Zorile inimii

Într-o zi, Hari[1], fiul lui Nanda, stând la umbra unui copac cu toți prietenii săi și păzindu-și cireada, spuse, după un răstimp de tăcere, cu privirea îndreptată spre prietenul său Subal:

— Ci spune-mi, prietene, ce să mă fac? De ce inima mea e așa de înflăcărată? Nu mai pot răbda. Cunoști oare răul care-mi macină ființa? Apleacă-ți urechea la vorbele mele, deslușește frământarea ce mă stăpânește.

— Inima ta suferă, îi răspunse Subal. Ce aș putea să-ți spun mai mult? O minunată vedenie s-a înfățișat ochilor tăi.

---

[1] „Slăvitul", „Cel care înlătură suferințele", apelativ al lui Krishna. Mitologia indiană folosește un mare număr de porecle și epitete pentru personajele importante. (Toate notele acestui text aparțin Amitei Bhose.)

— Prietene, ascultă-mă cu luare aminte. Voi căuta a-ţi spune pe înţeles ce se petrece în inima mea; ceea ce văzui făcu să se nască în mine o frământare atât de vie, încât fu urmată pe dată de un soi de tulburare pâcloasă, arzându-mi inima ca o flacără. Arată-mi leacul. Fiinţa mea e pradă unui neastâmpăr dureros; nici sufletul, nici trupul nu mai cunoaşte clipă de răgaz.

Ieri, fără să bag de seamă, Dhaboli, vaca cea slabă, luând-o spre pădure pe drumul ce duce la cetatea lui Brikabhanu[1], se rătăci. Nemaivăzând-o, prinsei a o căuta în multe locuri. Una câte una, găsii urmele copitelor ei prin pădurea dinspre cetate: Dhaboli se amestecase printre vacile altora. Ceea ce văzui atunci nu poate fi spus în vorbe şi, pe măsură ce-ţi istorisesc, inima mea se umple de turburare: asemeni unei umbre, o văzui ieşind din palatul împărătesc al cetăţii. Era însoţită de o fată şi ducea, sprijinind de şold, un ulcior de aur, nimbul frumuseţii ei strălucea asemeni miilor de mii de lune şi cât de senină era veselia ce i se revărsa de pe chip! O văzui ca prin vis. Făptura-i ca o pâclă împrăştia lumina ce-mi atingea trupul.

---

[1] Tatăl Radhei.

O, zeule Jadunatha[1]*, spune brahmanul Chandidasa*[2]*, va veni clipa când vei putea pricepe ceea ce azi e o taină în ochii tăi.*

Ea plecă, plăsmuire de aur, lăsându-mă cufundat într-o turburare fără margini. Era înveşmântată într-un sari albastru, care nu putea să-i ascundă frumuseţea neasemuită, frumuseţe asemănătoare unui fulger, ce-mi răsări înainte prin vălurile ce o acopereau. Cum s-o înfăţişez? Privirile ei fără astâmpăr nu cunoșteau odihna. Purta podoabe mândre şi felurite; o sută de mii de albine alergau după mireasma trupului ei. Când porni, aflai că mersul ei domol era asemeni lunecării lebedei sălbatice. Cu deplină limpezime a minţii spun că ochii mei n-au mai văzut o făptură așa de minunată, clinchetul brăţărilor de la gleznele ei, scoţând sunetul celei de-a cincea note muzicale[3], era dulce ca mierea. Trecând pe drum nepăsătoare, se legăna, se legăna! Îi puteai cuprinde mijlocul subţire ca al leoaicei, cum cuprinzi

---

[1] „Stăpânul neamului Jadu"

[2] În literatura medievală indiană se obişnuia ca poetul să-şi spună numele în ultimul distih.

[3] Cea mai plăcută notă folosită în muzica indiană imită ţipătul cucului.

gâtul unei amfore. Iată dulcea făptură pe care o zăriră ochii mei; când râdea, pleoapele ei picurau sute de boabe de nectar..

Astfel se înfățișă prințesa ochilor zeului Krishna, după spusa brahmanului Chandidasa.

O văzui și farmecul frumuseții ei îmi cutremură sufletul. În clipa când mă privi, îmi pierdui cunoștința și lucrurile din juru-mi se risipiră. Mă întorsei aducând-o pe Dhaboli, vaca cea albă. Subal, prietene, mă asculți oare? Când voi revedea această frumusețe a lumii? Subal, prietene, mă auzi? Ah! Cine ar putea înțelege durerea mea? Sunt atât de descumpănit când, dintr-odată, îmi amintesc de această întâmplare, cui aș putea să i-o povestesc? De ieri, un lucru nelămurit, născut din străfundul sufletului meu, îmi chinuie mintea. Nu mai știu ce-i foamea și setea, istovul se îndepărtează de mine când mă întind la hodină, visez mereu același vis și ades sufletul meu e cuprins de jale. Ce se află în inima mea mistuită de durere, țintuită de această săgeată? Ființa mea e asemeni unui elefant furios. Această stare răstoarnă armonia sufletului meu.

O, prinț al dragostei, spune Chandidasa, ascultă-mă cu luare-aminte: ai s-o vezi din nou, ai s-o atingi cu mâinile tale, nu te îndoi de spusele mele.

Privirea acestei ființe fără seamăn izbucnea precum fulgerul dintre nori. Ea se amestecă printre femeile ce o însoțeau. Prietene, niciodată de-a lungul vieții nu mi s-a arătat o astfel de minune. Purta un șirag de perle; privirea ei vorbea în culori și graiuri fără număr; viespea zbura, cu un zumzăit asemeni unui dangăt de clopot, drept spre mireasma pe care o împrăștia trupul ei. Câteodată își ridica un capăt al sariului, apoi se acoperea într-o clipă la loc. Se sprijinea de umărul unei însoțitoare cu o aplecare plină de gingășie și de binevoitoare luare-aminte. Ochii ei zâmbitori mă priviră. Prietene, sufletul meu se pierdu! Culorile schimbătoare care-i alunecau pe trup în ritmul pașilor m-au vlăguit. Vârfurile degetelor ei împrăștiau raze de lună. Ea ucide sufletul celor asupra cărora cade privirea-i plină de strălucire! Săgeata acestei priviri străbătându-mi coastele, îmi pătrunse adânc în piept, fără ca inima mea turburată să aibă răgazul de a lua aminte. De cum o văzui fui pierdut.

Chandidasa spune: Vederea ei te-a fermecat, nu ai nici o altă boală.

Cum trecea pe drum, o văzui, sprijinită de umărul prietenei. Spiritul lui Madana[1], unduia întregu-i trup. Priveam cu fața luminată de un zâmbet. Spune-mi, cine este acea ființă minunată, o, prietene al sufletului meu! Să-mi fie dată dragostea ei! Șiragul cel lung de mărgăritare albastre, căzându-i de-a lungul veșmântului, îi încorona frumusețea, precum puzderia de stele înconjoară cornul lunii abia răsărite. Sânii ei erau două cupe de aur răsturnate; cum i-o fi meșteșugit Atoatefăcătorul? Ah, facă-se ca ea să-mi dea prinosul ei și al întregii fericiri ce-i umple inima!

Chandidasa zice: Poți să-i ceri oare acest har? Râsul ei îți ia ochii aidoma sclipirii fulgerului ce sperie întunericul.

Văzui cu ochii mei această minune împodobită cu toate odoarele și, pe când privirile îmi erau ațintite asupră-i, fulgerul ochilor ei sclipi; într-o clipă simții că răbdarea mea nu mai era răbdare. O, dragul meu

[1] Zeul dragostei, Kamadeva.

prieten, privirea îi era plină de vrăji care-mi luară minţile şi pricepui că pe lume nu i se află pereche. Chipul ei, asemeni lunei, era o mreajă a dragostei. Îşi sărută capătul pletelor, apoi, răsucindu-se în două rânduri ca să le apuce, şi le adună pe ceafă. Cu un deget se silea să-şi ţină sariul ce-i luneca şi în faţa acestei privelişti orice muritor ar fi simţit cum cade pradă ispitei şi Madana însuşi trebuie că era întunecat de dorinţă. Cu ce să-mi îmbărbătez inima? Această tânără care-mi ieşi în cale cu părul lăsat pe spate, pe malul râului, m-a lăsat fără nici o supărare. Părul ei părea un şarpe. Oare nu-i e teamă să poarte un şarpe? Era atât de frumoasă şi de curată! Dinţii ei te duceau cu gândul la şiraguri de perle şi când râdea, din gura ei parcă ieşea luna. Ah! Sufletul meu înnebuneşte; frumuseţea ei a făcut ca inima mea să freamăte, oglindindu-se în ea! Nu mi-a mai rămas decât bietul înveliş trupesc, căci sufletul a fugit cu Preaiubita mea.

Îşi va afla mântuirea dacă o vede încă o dată, zice brahmanul Chandidasa.

O văzui, trecând pe drum, când ziua se îngâna cu noaptea; ochii mei simţiră o mulţumire desăvârşită. Nu putui s-o recunosc,

nu ştiam cine este. Bunul meu prieten, cine ar fi îndrăznit să privească în faţă o astfel de minune? Frumuseţea sariului ei nu adăuga nimic nurilor, ci frumuseţea ei mărea farmecul podoabelor ce le purta. Avea un inel la inelarul stâng, iar în mâini ducea un blid de aur. Cărarea care-i despărţea părul era colorată la capăt cu purpură[1]; ochii îi erau desenaţi cu kajal[2]; nările îi erau împodobite cu perle[3]; sariul albastru, care-i stătea atât de bine, lăsa se să zărească unduirea liniilor trupului. Ah! Ce se întâmplă oare cu inima mea? Aşa mi-a fost scris: să-mi închin viaţa picioarelor acestei minuni! Sânii ei rotunjiţi ca nişte coline stau ca două ceşti de aur pe pieptul ei. Ochii îi alunecau lin; mersul îi era uşor. Ea nu cutează a-şi opri mai îndelung ochii asupra

---

[1] Femeile căsătorite îşi vopsesc cărarea cu un praf purpuriu.

[2] Rimel de pleoape.

[3] Odinioară, femeile obişnuiau să poarte diferite podoabe la nas. O variantă este de formă inelară şi se trece prin aripa nazală. Alta se compune dintr-un diamant sau o piatră preţioasă ce se fixează cu un şurub în aripa nazală, asemeni unui cercel. O altă formă constă într-o perlă ce se atârnă de mijlocul nasului. Cea mai complicată: inelul de la nas este legat cu un lănţişor de un alt inel prins de pavilionul urechii, ambele inele fiind bătute cu pietre preţioase.

mea, din bunăcuviință față de însoțitoare. Mișcările îi erau cu neputință de zugrăvit; cum aș putea eu să le înfățișez? Mergea liniștită. Ah! Cine-i oare acel bărbat fericit căruia i-a fost hărăzită de soție după îndelungi rugăciuni către soțul Urnei[1], spre a o dobândi?

Chandidasa zice: îmi pare că trupul ei s-a plămădit din zeiasca licoare ce curge mereu; o asemenea înfățișare nu este menită să facă rău cuiva.

Limpezimea chipului ei, frumos ca luna ce răsare, dădea freamăt sufletului și înfricoșa întunericul. Privirile-i sunt ca săgețile otrăvite, care-mi străpung inima. Chiar și Madana se teme de ele. Ah, preaiubitul meu prieten, au cine a putut asemăna sânii cu fructul bel[2]? Ei sunt mingi de aur cu care poți ucide un tânăr! Brațele ei coboară până la genunchi, lungi ca trompa unui elefant. Văzând-o, Madana, încurcat, nu cutează a-și ridica obrazul năpădit de rușine. Mijlocul ei este subțire precum cel al leoaicei. Crupa ei se rotunjește asemenea roții unui car.

[1] Shiva.

[2] Un fruct rotund, de mărimea unei portocale.

Viespile roiesc în jurul lotuşilor picioarelor ei, înconjurându-le cu cercul lor viu. Unghiile picioarelor, colorate cu şerlac, strălucesc mai tare ca soarele.

Nu eram în stare să-i privesc trupul, zice Chandidasa.

O, prietene, spune-mi cine e tânăra aceasta cu obrazul auriu? O văzui când se scălda la ghat[1]. Acultă, o, Subal, bunul meu prieten, păstor al tainelor mele, ascultă dar să ţi-o zugrăvesc pe această tânără spălându-şi trupul. Pe malul râului Jamuna, ea se aşezase, cu picioarele încrucişate în apă, pe sariul pe care şi-l scosese. Şiragul ei de aur se legăna sub sânii goi, asemenea vârfurilor muntelui Sumeru[2]. Îşi desfăcu frumosul păr şi când, după baie, se ridică, îi căzu până la coapse; în faţa acestei desimi negre, întunericul prinse a plânge şi se duse să caute adăpost şi mângâiere îndărătul lunii. Brăţările ei, tăiate dintr-o cochilie de scoică, străluceau precum cornul subţire al lunii ce răsare pe cer în asfinţit. Pe malul râului Jamuna ea mergea storcându-şi sariul albastru şi sufletul meu o

[1] Un loc pavat pe chei, ale cărui trepte duc în apă.
[2] Munte mitic, *axis mundi.*

dată cu el, și de atunci pacea se ține departe de inima mea înfierbântată.

O, Nagar,[1] *spune brahmanul Chandidasa, în numele lui Bashuli*[2]*, zeița căreia mă închin, află că tânăra este fiica regelui Brikabhanu și se numește frumoasa Radha.*

Ci iată că prietenul nostru Subal luă înfățișarea și chipul lui Krishna și, înzestrat cu o frumusețe fără seamăn, răsări ca un nor gros, de curând adunat pe cer. Corpul lui avea minunata culoare a kajalului, a florii atași[3]. Era asemeni lotușilor albaștri. Printre frumusețile de pe lume, a lui se dovedi fără seamăn. Harul de dragoste cu care i-au fost zidite membrele strălucea prin veșminte. Când umbla, tălpile picioarelor sale se zăreau mai roșii decât hingul[4]. Picioarele sale aveau o culoare mai vie decât cea a fructelor bimba[5] iar unghiile, strălucind precum zece

---

[1] „Bărbat înzestrat cu sensibilitate artistică"

[2] Un nume al lui Sarasvati, zeița științelor și artelor.

[3] *Linum Usitatissimum.*

[4] Un preparat cu mercur și sulf, de un roșu intens; termenul de comparație obișnuit pentru culoarea buzelor.

[5] Fruct mic și roșu, *Momordica Monadelpha*.

lune, își trimiteau razele spre cele zece părți ale firii, spre miazănoapte și spre miazăzi, spre soare-răsare și spre soare-apune, în sus, spre cer, și în jos, spre pământ. Zurgălăii de aur de pe cercurile ce-i înconjurau gleznele scoteau sunete mai plăcute decât ciripitul păsărilor și se potriveau minunat cu veșmântul său galben. Membrele-i erau unse cu ciuva[1] și santal, iar din trupul său se răspândea mirosul moscului. Purta o ghirlandă făcută din toate florile ce creșteau în acea perioadă a anului, înfrumusețată fiind și mai mult de nestemate kaustubha[2], din mijloc. El răsări astfel, asemeni chipului lunii tremurând în apele Jamunei. Noblețea frunții i-o sporeau penele acelei rase de păuni a căror frumusețe răpește sufletele. Cercei strălucitori ca soarele i se legănau în urechi. Buzele îi erau asemeni florii bandhuli[3] iar dinții, ca semințele de rodii. Cornul lunii, desenat pe fruntea lui cu pastă de santal, era înconjurat de puncte galbene de gorociona[4]. Limpezi erau lotușii ochilor lui, desenați cu

[1] Parfum pe bază de esență de tămâie.

[2] Nestemată unică în lume, scoasă din fundul oceanului, purtată de Vishnu la gât.

[3] Floarea roșie, *Pentapetes Phoenicea*.

[4] O vopsea naturală, de culoare galbenă, cu care se pune un punct pe frunte, ca element de machiaj.

kajal, amintind umbra norului ce caută a împresura malul luminos al Jamunei. Două rânduri de perle îi mărgineau cununa în care nouă geme, ce închipuiau cele nouă corpuri cerești, erau încrustate în cercuri de coral lucitor. Pletele-i frumoase, împletite cu ghirlande de flori, aveau moliciunea firelor din coada albă a vacii ciamari[1]. Penele de păun îi împodobeau creștetul. Ținea în mâini un fluier de bambus, cu sunet minunat. Stătea în picioare, cu cele trei îndoituri ale trupului[2], cu genunchiul drept ușor îndoit, cu capul înclinat spre stânga. Privirea sa coborâtă era nemișcată. Zâmbetul său avea dulceața nectarului. Or, la vederea acestui tânăr care îl întrecea și pe Madana, toate femeile din sat se simțiră turburate. Yoghinii își uitară legământul yoga. Locuitorii din cetatea lui Brikabhanu fură cuprinși de mirare și regele însuși se simți răpit de o dulce amețeală.

Așa cântă brahmanul Chandidasa.

Ci frumoasa Radha și nurlia Krittika[3], însoțitoarea ei, stăteau la zăbrelele unei

---

[1] Vacă tibetană. Părul din coada ei se folosește la realizarea evantaielor.

[2] Postura caracteristică a iconografiei indiene.

[3] Numele unei stele, utilizat în onomastică.

ferestre din palat. Frumoasa Radha privea jocurile lui Subal și, din senin, simți cum mințile o părăsesc și-i zboară în mijlocul mirării și durerii tuturor celor din preajmă-i.

— Ah, spuse ea, într-adevăr, niciodată n-a mai fost pe lume o atât de mare frumusețe. Închipuirea însăși n-ar putea-o naște. În întreaga fire, în toată lumea, niciodată o astfel de frumusețe nu s-a mai aflat. De unde vine ea? Cine a adus aici așa comoară? Cum a zămislit Atotfăcătorul o piele atât de minunată?

Inima nevinovată a Radhăi fu copleșită de minunata făptură. Radha se cufundă în această dragoste cu toată neștiința inimii ei neprihănite și pline de un dor pe care nu-l putea destăinui nimănui. Ochii ei, ce priveau tânjind, se închiseră dintr-odată, în timp ce dragostea o cuprindea tot mai mult.

— Ah, spuse ea, ce n-aș da pentru ca această ființă, către care se îndreaptă dragostea tuturor, să fie a mea! Cu ce pot s-o mulțumesc ca să fiu apoi numai a ei? În toate reîntrupările mele i-aș cânta farmecul și aș sluji-o.

Și grăind astfel, Radha se prăbuși fără simțire la pământ. Uitând de sine, tânăra femeie căzu și rămase așa, ca un fulger coborât din cer.

Așa cântă brahmanul Chandidasa.

Mulțumită unei deslușiri șirete date de Krittika, mama Radhăi nu ghici pricina răului fiicei ei și nimeni din alaiul prințesei nu reuși să dea de urma acestei taine. Frumoasa Lalita[1] spuse mirată:

— Oare de ce Radha și-a pierdut cunoștința din senin? De-abia cu o clipă mai înainte privea jucătorii. De ce zace acum fără simțire? Asta ascunde o taină pe care n-o pot pricepe.

Și Krittika prinse a spune la rândul ei:

— De ce stă întinsă, cu ochii închiși și la fel de nesimțitoare ca o păpușă de lemn?

Iar mama Radhăi, cu inima plină de neliniște, plânse cu lacrimi amare și spuse tuturor:

— Ce durere pentru mine s-o văd pe fiica mea în starea aceasta! Repede, să alerge o însoțitoare să-i dea de știre regelui că Radha a fost cuprinsă dintr-odată de o boală grea.

Și Chandidasa o însoțește.

O prietenă a Radhei plecă să caute o lăptăreasă care se pricepe la vrăjitorii și o aduse în palatul împărătesc. Lăptăreasa, pipăind

[1] O altă însoțitoare a Radhăi. Numele ei înseamnă „Frumoasa"

încheieturile bolnavei, pricepu pe dată că aceasta nu suferă de fierbinţeală şi nici de înrâurirea unei suflări de aer sau a unui duh rău.

— Vinele ei bat lin, spuse ea, n-are fierbinţeală, nici vreo boală grea ca lingoarea şi nici n-a trezit mânia vreunui zeu ori a vreunui duh rău. O, rege Brikabhanu, mă voi aşeza în mijlocul odăii şi voi pune la încercare puterea farmecelor stârnind duhurile.

Mânuindu-şi stropitoarea, lăptăreasa rosti nenumărate descântece în timp ce Rama, altă însoţitoare de-a lui Rai[1], legă grijulie o amuletă la gâtul prinţesei. Nu se petrecu nici o schimbare şi răul în faţa căruia orice încercare se arătă zadarnică păru să crească şi mai mult. Ele făcură alte încercări, îi dădură alte îngrijiri, fără însă ca starea Radhăi să se îmbunătăţească. La urechea ei, vracii şoptiră vorbe de vrajă, rând pe rând. Vrăjitoarea aprinse un foc şi arse în el, topind şi răşină, o amestecătură alcătuită de mama ei.

Brahmanul Chandidasa cântă: Dacă ar fi stăpânit-o un duh rău, ar fi lăsat-o numaidecât.

---

[1] Prescurtare de la Radha; numele ei din alint.

Scamatorul zise:

— Am arătat atâtea tertipuri, dar regele a fugit atât de repede încât a uitat să aducă cinstirea cuvenită unui om demn de cinstire.

Aşa zise el chiar în mijlocul curţii. Or, o slujnică din palat se apropie de dânsul:

— Vrăjitorule, spuse ea, o femeie din neamul regelui şi-a pierdut cunoştinţa privindu-te. Ea se numeşte Radha şi frumuseţea ei fără seamăn farmecă întreaga fire; nici o zugrăveală n-ar putea arăta fie şi o părticică doar din frumuseţea ei. Regele nostru se găseşte la căpătâiul ei.

La auzul acestor vorbe, toţi tinerii care-l însoţeau pe Subal întrebară:

— Ce-a păţit oare? În timpul cărei vrăji a apucat-o răul? Este fără îndoială lucrarea unui duh rău care, la căderea serii, ia înfăţişare de vrăjitor; pesemne că atingerea lui a speriat-o.

— A venit o lăptărească care i-a dat îngrijiri, mai spuse slujnica. Ea i-a numărat bătăile inimii şi socoate că nu un duh rău a înrâurit-o. N-a putut da de capăt răului, cu toată silinţa ce şi-a dat-o.

Chandidasa zice: Asta-i lucrarea Atotfăcătorului. De cum îl văzu, îi și puse inima pe jăratec.

— Eu știu toate descântecele și toate vrăjile, îi spuse scamatorul cel vestit însoțitoarei, prințesa este fără îndoială sub înrâurirea unui duh rău.

— O, vrăjitorule, strigă tânăra femeie, dacă poți s-o vindeci, vei căpăta în schimb veșminte alese, daruri, odoare și atâtea nestemate și argint cât poate visa numai regele însuși.

— Știu mijloace bune și nenumărate de a o scăpa, spuse din nou scamatorul.

— Bine, bine, răspunse slujnica, plecând să-l găsească pe rege căruia, cu mâinile împreunate, îi vorbi astfel:

— O, Maharajahule, magul care făcea vrăji în pragul palatului spune că știe nenumărate descântece. El știe să-i caute pe bolnavi de rele și să deslușească bătăile inimii. Socoate că un duh rău a pus stăpânire pe prințesă, pe când ședea la fereastră și poate că spaima a făcut ca sufletul ei să se rătăcească. De bună seamă că nu poate fi altă pricină: mi-a spus să vorbesc de el Măriei Tale.

Aceste cuvinte îl făcură pe rege nebun de fericire și strigă:

— Poftiți-l încoace pe vrăjitor, s-o aducă în simțiri pe fiica mea cum s-o pricepe mai bine. Chemați-l să vină încoace!

Slujnica se întoarse în curtea palatului, îl chemă pe Subal și-l petrecu până în încăperile femeilor, spre care vrăjitorul, cuprins de o mare curiozitate, se lăsă îndrumat. El înaintă până lângă Radha, îi numără bătăile inimii, rosti câteva descântece și căută să îndepărteze duhul.

Chandidasa spune: Se mai află o cale, Subal; șoptește-i la ureche miezul Cuvântului fermecat! Numai așa se va tămădui.

Apoi, apropiindu-se și mai mult de ea, vrăjitorul rosti la urechea Radhăi vorbele sfinte: el murmură numele fermecat al lui Krishna[1]. Krishna, cel care trăiește și domnește la Gokul[2], este stăpân al sufletelor. Cine vede trupul său negru ajunge să cunoască miezul tuturor lucrurilor. Krishna, Krishna, Krishna, Krishna, Krishna, Krishna, Krishna, Krishna, Krishna, Krishna – aceste douăzeci de silabe dezvăluie forma aceea care este însăși desăvârșirea. Și vorbele spuse la urechea Radhăi celei cuprinse de încântare deșteptară în mintea prințesei minunata

---

[1] Krishna înseamnă „Negru"; etimologic, cuvântul înseamnă „Cel care atrage și absoarbe totul în sine"

[2] Satul în care locuiește Krishna.

înfățișare a zeului. Ființa ei e cuprinsă de lumină. Krishna este odorul lumii, însemn al dragostei, miez al vieții din Vraja[1], stăpânul tuturor celor din Gokul. Krishna are puteri nemăsurate, este apărător al celor care îl iubesc. De îndată ce numele lui Krishna răsună în urechile Radhăi, ea se ridică, ochii-i se deschiseră și durerea ei se destrămă.

Chandidasa zice: Fata lui Brikabhanu știu din nou de sine și se ridică; nu mai simți nici o urmă de durere.

— O, prietenă a mea, spuse Radha, cine a rostit de față cu mine numele lui Shyam[2]? Pe calea auzului, el a pătruns în sufletul meu și mi-a tulburat întreaga ființă. Câtă miere cuprinde numele lui Shyam, de se lipește de buzele mele! Murmurând numele lui mă pierd pe mine. Cum aș putea, o, prietena mea, să-l am pe Shyam? Dar în vreme ce doar numele lui are asupra mea o asemenea putere, ce voi simți oare la atingerea trupului său? Cum să ții seama de cinste când îl ai sub ochi? Vreau să-l uit și nu pot defel.

---

[1] Regiune din Vestul Indiei, unde are loc acțiunea poemului.

[2] Liniște, pace; un alt nume al lui Krishna.

Ce-aş putea face şi cum aş putea să le am pe amândouă?

Chandidasa zice: El ispitește femeia de neam cu tinerețea sa.

Subal o văzu privind în jur cu o căutătură ca de căprioară. Razele frumuseţii ei orbiră şi umplură de lacrimi ochii vrăjitorului, care-şi coborî pleoapele, fără să le mai poată ridica.

— Ce să-ţi dăruiesc, spuse regele Brikabhanu lui Subal, ca dar pentru că ai întors-o la viaţă pe copila mea? De ce nu pot să te fac să intri în inima mea şi, odată pătruns acolo, să ţi-o dăruiesc pe de-a-ntregul?

Dar tânărul răspunse:

— O, Maharajahule, apleacă-ţi urechea la spusa mea: n-am făcut decât datoria celui care ştie cât este de greu a face bine altora şi care ştie, de asemenea, că nu se află mai mare păcat în cele trei lumi[1] decât a face rău aproapelui. Fie ca omul făcător de rele să aibă o viaţă plină de ruşine; însă dacă acesta săvârşeşte o faptă bună, precum cea înfăptuită de prieten pentru prietenul său,

[1] Cerul, pământul şi văzduhul.

fie el mântuit în această viață și în toate viețile lui viitoare.

Așa cântă brahmanul Chandidasa.

Regele Brikabhanu fu încântat peste măsură auzind acestea.

— Ce pot să-ți dau ție, spuse el; cum ți-aș putea mulțumi? Chiar dacă îmi scot scânteia vieții din trup și ți-o dăruiesc, tot nu te pot răsplăti.

Regele îl apucă pe tânăr de mână și ieșiră din iatacul femeilor.

Cu multă bucurie îi dădu un lanț din aur și felurite pietre scumpe.

Le dădu și celor cinci însoțitori șiraguri de nestemate și cercei de smaralde. Le dădu tuturor podoabe din aur nespus de frumoase și veșminte țesute din fire de aur. Și ce de galbeni și de argint le mai dădu! Le mulțumi cu vorbe dulci și le făcu pe voie cu tot ce putu.

Chandidasa văzu că însuși regele Brikabhanu îi sluji la ospăț, punându-le dinainte cele mai alese bunătăți.

— O, rege, ascultă mai departe, spuseră cei cinci tineri păstori care-l însoțeau pe Subal, avem o vorbă să-ți spunem: fiica ta

mereu să fie însoțită de cineva; s-ar putea ca o umbră a duhului să fi rămas în ea, căci înrâurirea lui poate să mai țină un timp în cea în care a sălășluit. Spune-i să meargă să se îmbăieze în Jamuna, pentru a ocoli răul și pentru a împăca supărarea duhului. Ştii doar că o baie în apele Jamunei are puterile unei călătorii la locurile cele sfinte, dezlegându-i pe oameni de toate păcatele. Când orice înrâurire vătămătoare va fi îndepărtată de la ea, fii încrezător că fiica ta își va regăsi și pofta de mâncare.

Radha fu încredințată uneia dintre însoțitoare, căreia i se dădu poruncă s-o însoțească la Jamuna. Și femeia plecă, însoțind-o pe prințesa cea plină de farmec, care luminează întreaga fire când trece.

În acest răstimp, tinerii păstori alergară spre Vrindavan, unde se găsea Natabara[1], șiretul șireților. Odată ajuns acolo, Subal îi istorisi prietenului său tot ce s-a întâmplat și ceea ce el știa foarte bine de mult, deși nu s-a clintit din acel loc.

Chandidasa spune: I-auzi, Subal, Rai
a plecat cu însoțitoarea ei să se îmbăieze
în Jamuna.

---

[1] „Cel mai desăvârșit dansator”, epitet al lui Krishna.

Ah! Ce frumos e locul pe malul Jamunei unde se înalță banianul[1] cel mare. Păsări de toate felurile cântă în copacii cu felurite lemne aromitoare, acoperiți de flori și fructe. Corolele deschise împrăștie parfumul de ketaki[2], ciameli[3] și kunda[4], amestecate cu cele de păru[5], nageșvar[6] și ciampa[7]. Se leagănă florile de jhanti[8], gajakunda[9] cele rotunde, nenumărate kinșuk[10], șiruri de Kadamba[11] neasemuit de frumoase, mii de alte ierburi și mii de flori, printre care

---

[1] Arbore exotic, care trimite rădăcini aeriene de la ramuri spre pământ și astfel crește și orizontal. Pe malul Jamunei există un banian bătrân; tradiția susține că însuși Krishna obișnuia să cânte din fluier la poalele sale.

[2] Floare mare, lungă, acoperită cu petale spinoase, cu parfum puternic, înflorește în anotimpul ploilor *(Pendaus Odoratissimus)*.

[3] O specie de iasomie care înflorește vara.

[4] O altă specie de iasomie, *Jasminum Multiflorum*.

[5] *Bignonie Suaveolens*; înflorește primăvara.

[6] Floare cu formă de cap de șarpe; înflorește primăvara *(Mesua Roxburghii)*.

[7] Floare de mărime mijlocie, cu petale lunguiețe, galbene; are un parfum plăcut. Înflorește primăvara și vara *(Michelia Campaka)*.

[8] O specie de iasomie, *Jasminum Auriculatum*.

[9] Altă specie de iasomie.

[10] Floare roșie, mare; înflorește primăvara *(Butea Frondosa)*.

[11] Floare galbenă, rotundă, cu parfum plăcut *(Nauclea Cadanba)*; înflorește în anotimpul ploilor.

madhavi[1]. Tufele sunt locuite de lebede și păsări cântătoare precum ciakorul și perechea sa, ciakori. Vacile albe, ciamari, cu părul moale și mătăsos, vin aici să pască. Mii de albine sălbatice zumzăie. Aici apăru Krishna sub înfățișarea sa cea mai frumoasă, asemeni unui nor care a coborât la rădăcina tufei de madhavi. Cununa sa era așezată într-o parte, privirea dulce, cu pleoapele coborâte, lumina firea mută de uimire. Talgerul lunii, zugrăvit pe fruntea sa cu pastă de santal, dădea la iveală și mai mult cununa-i cea minunat împodobită cu pene de păun ce fremătau în vântul ușor care adia dinspre râu. Cununi firave de păuni prelungeau giuvaierele de perle atârnate la nările lui. El stătea în picioare, cu cele trei îndoituri ale trupului; albinele se așezau îmbătate pe ghirlanda de flori de la gâtul său. Purta un veșmânt galben; la glezne îi răsunau zurgălăii iar flautul, cu sunet dulce ca mierea, îngâna, pe cinci note, un cântec care te făcea să uiți lumea aievea.

Chandidasa spune: Fericirea sa nu mai are hotare. Tânăra Radha se va lăsa fermecată de el.

[1] Floarea primăverii *(Gaertnera Racemosa)*.

Or, Radha se duse la scăldat cu prietena ei; pe ele le zărise Subal. Acesta îi spuse lui Krishna:

— Pe malul apei se află o frumusețe tânără și neasemuită. Este aceea a cărei umbră te-a făcut să-ți pierzi cumpătul. Nu pregeta să te îndrepți spre râu.

Fiica regelui, cu mersul ei de lebădă, se îndreptă încet către râu. Mergea pe mijlocul drumului, cu prietena alături. Krishna și Subal înaintară spre ea. Krishna o recunoscu și, la vederea frumuseții ei, aproape că-și pierdu mințile. Privirile lor se întâlniră și viața păru să se oprească în sângele amândurora. Amândoi simțiră că sunt legați pentru totdeauna; nu se atingeau decât cu privirile fermecătoare; se uniră cu sufletele lor, prin valurile de dragoste care plecau din inimile lor. Tânăra îl privi și, în taină, își zugrăvi înfățișarea-i în minte. În gând, se apucă să-i culeagă flori din pădure să i le pună la picioarele-i binecuvântate. Nu putea să-l atingă; îl privea doar. Și chipul lui plecă împreună cu ea, întipărit adânc în inimă.

— Krishna, murmură Subal, am să ți-o aduc, cu prietenele ei Lalita și Sishakha, sub cuvânt ce se închină soarelui. Astfel vei putea să te apropii de ea și s-o atingi.

Și Chandidasa cântă: Cu cât mai dulce le va părea dragostea după ce vor fi trecut prin atâtea încercări și cum toți îndrăgostiții și îndrăgostitele vor recunoaște în Krishna întruchiparea desăvârșită a dragostei, după ce vor afla toate peripețiile lui și toate istețele sale uneltirii!

Glasul inimii Radhăi

Fiica regelui se îndreptă către Jamuna, îl văzu pe Shyam și se întoarse în iatacurile ei. Acolo se așeză într-un colț singuratic și prinse a plânge, gândindu-se la frumusețea lui Krishna. Stând precum pustnicele în timpul rugăciunii, ea-și prinse obrajii în palme și din ochii ei izvorâră râuri de lacrimi, asemenea celor pe care le răspândesc nourii din luna Shravana[1]. Lalita veni la ea în ospeție și găsind-o în această stare, se simți și ea întristată; o luă pe Radha în brațe și ștergându-i obrajii cu un colț al sariului ei, o descusu cu vorbe blânde:

— O, Radha, prietena mea, spune-mi de ce ești în această stare, tu care, din ziua în

[1] A patra lună din calendarul bengalez; corespunde aproximativ perioadei 15 iulie – 15 august. Este cea mai ploioasă lună a anului.

care te-ai născut, ai arătat întotdeauna lumii un obraz surâzător și vesel, ce nu cunoaște tristețea. De ce plângi întristată? Inima mea e plină de îngrijorare. Nici măcar nu ți-ai pieptănat pletele. De ce ți-s departe gândurile?

Chandidasa zice: Sufletul ei este pătruns de dragostea lui Shyam.

De o sută de ori într-un ceas, Radha, neștiind ce face, ieșea din odaie ca să intre imediat înapoi. Mintea ei era pradă unui singur gând chinuitor: suspina și privea spre crângul de kadamba. De ce este Radha neliniștită? Nici nu se ascunde de părinți. Să fie oare un duh rău care i-a luat în stăpânire sufletul? Și-a pierdut liniștea, nu mai avea grijă să-și așeze faldurile veșmintelor. Se așeza și imediat se ridica; își scotea podoabele și iarăși le punea înapoi. Au nu este ea fiică de rege? Nu e oare tânără, legată prin măritiș de un neam mare și cinstit? Ce-și mai poate dori? Îi trebuie oare luna de pe cer?

Chandidasa ghici: este prinsă în capcana Celui Negru[1].

[1] Vezi nota 1 de la pagina 133.

Ci care-i durerea Radhăi? Ea se aşeză într-un colţ ascuns şi nu asculta vorbele ce i se spuneau. Mereu gânditoare, privea cerul şi ochii ei rămâneau nemişcaţi. Uita să se hrănească şi purta un veşmânt roşu, ca o yoghină. Îşi despletise părul, se uita ţintă la nori şi murmura câteva vorbe cu mâinile împreunate. Iar privirea-i rămânea mereu aţintită la gâtul păunilor şi păuniţelor.

Chandidasa zice: Aşa îl vede pe dragul ei cu obrazul negru.

— O, nepoata mea iubită, spuse bunica Radhăi, ce ascunde rătăcirea ta? Nu mai conteneşti cu plânsul şi obrazul ţi-i trist fără ca eu să pot pricepe de ce. Ştiu că ducându-te să te îmbăiezi la râu, l-ai văzut, sub copacul de kadamba, pe Cel-Care-Zdrobeşte-Inimile. Îţi aminteşti de el. Dar, îndreptându-ţi privirea spre el, ai acoperit de ruşine întreaga ta familie demnă de cinstire. Nu trebuie să uiţi că eşti nevasta unui om proslăvit de toţi şi că faci parte din acest neam ales şi vrednic de laudă.

Chandidasa spune: Se cade să pui cinstea neamului mai presus de inima lui Krishna.

Când în sufletul ei răsări din nou amintirea veşmântului galben şi a pielii negre şi fără seamăn a lui Krishna, ea se scutură, apoi se clătină şi toate prietenele fură nevoite s-o sprijine. Unele dintre ele murmurară:

— În ceruri sălăşluiesc duhurile rele; să chemăm vrăjitorii s-o descânte.

Din când în când, prinţesa era scuturată de friguri cărora nimeni nu le putea spune pe nume. Se rostiră vrăji. Radha fu descântată, zadarnic, cu propriul său păr. Dintr-odată, una dintre prietene spuse, în şagă:

— Aduceţi-i ghirlanda lui Kaliya[1]. Pe dată Radha îşi va veni în simţiri şi duhurile rele se vor destrăma, împreună cu durerea ei.

Chandidasa spune: Kaliya e duşmanul nevinovăţiei femeii. Faceţi astfel ca ea să-l vadă, altfel nu se va tămădui.

— Prietena mea, spuse Radha, ce frumuseţe mi-a apărut azi în faţa ochilor? Mergeam spre râul Jamuna, urmată de o însoţitoare, când văzui o fiinţă cu pielea întunecată, minunat împodobită. Pe capul plecat într-o parte purta o cunună care-i înconjura pletele cu flori, în mijlocul cărora

---

[1] Cel cu corpul negru.

penele de păun străluceau iar razele soarelui luceau printre ele. Când se legănau în vânt, părea că valuri unduiau sub sclipirile soarelui. Pe frunte sclipea un semn galben, în mijlocul unei lune măiestrit zugrăvite cu pastă de santal. Albinele, ademenite de parfumurile trupului său, roiau în juru-i. Nasul său e mai drept ca ciocul de pasăre. Ochii săi mari aproape că ating urechile. Când privirea-i fugară se împletește cu surâsul, ți se pare că plouă cu licoarea zeilor din cerul senin. Frumusețea-i mi-a umplut inima, m-aș gândi toată ziua și toată noaptea la el. În veșmântul galben părea o statuie de aur. În mână ținea flautul. De atâta vreme îmi duc traiul în Gokul, dar nu l-am văzut, nici n-am auzit de el. Prietena mea, ce văzui azi pe malul Jamunei! În picioare, cu cele trei îndoituri ale trupului, stătea la poalele unui copac.

Sărmanul Chandidasa se întreabă: au cine să fi închipuit o asemenea înfățișare?

Ah! Fiul lui Handa mi-a răpit sufletul! De ce oare celelalte femei din oraș nu i-au căzut în mreje, ca mine? Am apărat de orice pată bunul nume al neamului meu, dar de ce flautul său cânta: Radha, Radha? Purta

o ghirlandă din flori de mallika[1] și ciampa, iar pe cap, pene de păun. Dansa și în săriturile ușoare își încrucișa și-și îndrepta pe rând picioarele. Mii de albine zburau în juru-i, ademenite de dulcile arome ale trupului său. Înclinarea capului era plină de atâta gingășie cum numai zeul dragostei putea să aibă. Oricine s-ar fi simțit legat de el fără putință de împotrivire. Capu-i, asemenea unei lune mișcătoare, era acoperit cu o plasă împletită cu boabe de gunja[2], roșii și proaspete. Apoi, încetând să mai danseze, își încrucișă picioarele și se sprijini de copacul Kadamba, în timp ce ghirlanda de maloti[3] se legăna mai departe la gâtul său.

Brahmanul Chandidasa zice: încă nu știi cât de drăgăstos este el.

— Ah, cât de minunată e pielea albastră a lui Shyam[4]. Frumusețea lui o întrece pe cea a zece mii de mii de Madana și strălucește

---

[1] Floare albă; înflorește primăvara și vara *(Citrus Decumana)*.

[2] Fruct mic, rotund și roșu *(Abrus Precatorius)*.

[3] Specie de iasomie albă, mică, cu parfum plăcut; înflorește în anotimpul ploilor *(Jasmin Crandiflorum)*.

[4] În trecut, indienii nu făceau deosebire între culorile negru și albastru-închis.

precum soarele și luna laolaltă. Shyam, izvorul dragostei, încântă ochii celor care-l privesc. Ah, dacă nu m-aș teme de gura lumii, aș fi alergat să-l strâng în brațe. Flautul său cu sunet dulce mi-a luat mințile într-atât încât nu mai pot răbda traiul din casa mea. Vreau să spun întregii lumii ce simt; am să mărturisesc totul, am să-mi iau rămas-bun de la ai mei. Ce înseamnă neamul meu față de dragostea mea? Krishna mi-a luat inima; el e mai presus de orice datorie.

Chandidasa zice: Ascultă porunca inimii!

Pielea lui Kanu[1] e neagră ca norul, parcă e luna făcută din kajal. Privirea mea tânjește după el precum pasărea ciakor tânjește după norul pe care vrea să-l soarbă[2]. Pe drumul spre râu am văzut frumusețea lui Shyam. Privirea sa te face să uiți lumea întreagă. Albinele zumzăiau lângă ghirlanda de pe gâtu-i. Ochi-i erau ca două săgeți ale lui Madana, privirea lor pătrunzând până în adâncul sufletului, făcându-te să nesocotești cinstea femeii și atrăgându-te spre el.

---

[1] Nume al lui Krishna.

[2] Pasărea ciakor nu bea decât apă de ploaie, din care cauză zboară mereu spre nori.

Chandidasa zice: O așa frumusețe nu se mai află în cele trei lumi. Oricine l-a văzut a uitat de lume și de cinstea datorată neamului.

Dintr-odată, din pădurea de kadamba în auzul meu a răsunat un cântec. Nu găsesc vorbe să spun măsura în care el mi-a tulburat sufletul.

Sunt încredințată, prietenă, că acest cânt fură liniștea inimilor tuturor femeilor de rangul meu.

— Dar, spuse Lalita, n-a fost nici un alt cântec în afara celui al flautului vrăjit. De ce ai fost atât de tulburată ascultându-l? Silește-te de-ți ține firea!

Și Radha prinse a spune iar:

— De ce avea cântecul flautului lui o dulceață atât de fățarnică? Era ca un amestec de otravă și licoare zeiască. Iată-mă cum tremur din tot corpul, de parcă m-ar fi cuprins frigul sau apa. Simt că un cuțit îmi străpunge inima, totuși n-o taie. Căldura pe care o simt nu e prea mare, totuși îmi arde sufletul.

Nici Chandidasa nu știe ce i se întâmplă.

— Nu te mai du la râu, răspunse Lalita, nu te mai du, căci strălucitorul Kaliya își are sălașul în preajma copacului kadamba. Frumusețea lui, asemeni norului abia apărut pe cer, duce în ispită chiar și inimile sfinților yoghini. Nu te mai du la râu, te rog din inimă, o, prietena mea. Strălucirea trupului său o întrece pe cea a lunii celei blânde și felul lui de a sta, cu trei îndoituri ale trupului, e mai frumos ca al lui Madana. Ghirlanda care-i împodobește gâtul, precum cornul lunii, mărește frumusețea norului ce o ascunde, farmecă și copleșește firea. Privirea sa, ațintită spre pământ, cântecul dulce al flautului său pierd sufletele pentru totdeauna.

Obrazul lui Shyam, cântă brahmanul Chandidasa, întorcându-se spre Govinda[1], este asemeni lotusului albastru care îmbolnăvește sufletul celui ce-l privește, fie și cu coada ochiului.

Barai[2], bunica Radhăi, se întâlni cu Krishna pe drum și-i spuse:

[1] Stăpânul cirezilor, un epitet al lui Krishna.

[2] Barai (mamă mare) este porecla unei bătrâne, mătușă a soacrei Radhăi și totodată doica Jashodei, mama adoptivă a lui Krishna.

— Mi s-a povestit, nepoate, că adesea vii să stai de vorbă cu Radha. De aceea îmi pare bine că te-am întâlnit. Se zice că tu cauţi pricini în calea tinerelor femei când se duc la râu. Mi-au spus cele cu care te-ai purtat astfel, când s-au întors de pe malul Jamunei. Altfel nici n-aş fi crezut. Ce înseamnă purtările tale? Nu eşti defel un bărbat cinstit de semeni. Au de ce voieşti cu tot dinadinsul să iei femeile altora? Oftezi de nerăbdare şi te laşi pe iarbă, astfel am înţeles la ce-ţi umblă gândul. Nu-mi place să ascult vorbe de defăimare ce ţintesc spre tine. Norocul a făcut ca eu singură să aud aceste zvonuri. Gândeşte-te ce s-ar întâmpla dacă le-ar auzi altcineva. Ascultă-mă doar: Nu căuta s-o vezi iarăşi, nu strica bunul nume al casei lui Nanda.

Brahmanul Chandidasa spune: Tinereţea iubitei e duşmanul lui, el nu-şi va apleca urechea la spusele tale.

Sri-Krishna[1] prinse a cugeta: De ce soarta a pus toată gingăşia de pe lume în numele Radhika? Nu-l pot auzi fără să simt cum mă

[1] Prefixul *sri*, însemnând „frumos" sau „frumoasă", se adaugă atât la teonime, cât şi la antroponime.

lasă puterile. Aceste trei silabe au pus stăpânire pe inima mea. Tremur, mi-am pierdut liniştea. Nici eu nu ştiu ce să mă fac.

Chandidasa zice: La porunca zeiței Bashuli, arsura pricinuită de vederea acelei tinere se va vindeca numai la atingerea ei.

Spuse una dintre femei Radhăi:

— Drăguță prietenă, întrupare a dragostei, ascultă ce face Krishna. L-am găsit descumpănit, lângă crângul unde-l văzuseși tu însăți; l-am aflat întristat și plângând de dorul tău. Ofta, chemându-te necontenit, o, Rai, o, Rai și de deznădejde se prăbușea la pământ, îmi lua mâinile în ale sale și mă întreba cu îngrijorare cum ar putea să te întâlnească. Rai, iată pentru ce am venit. Află, îndreptându-te către el, cât de nețărmurită este dragostea lui. Cine ar putea să te împiedice?

Chandidasa zice: Împlinește-ți dorința sufletului, nu te mai gândi la cinstea neamului.

Dragă prietenă, mă reîntorc la tine după ce ochii mei l-au privit. Dar vai! și el arată

că se apropie de sfârşitul zilelor: nu-şi mai împleteşte părul, veşmintele-i stau în neorânduială, nu mai mănâncă, nu mai bea şi durerea lui creşte din ce în ce; n-are cum s-o înlăture. Prietenă iubită, el nu se mai gândeşte decât la gingăşia numelui tău, nu mai are ochi pentru nimeni, pleoapele lui sunt nemişcate, privirea lui rămâne aţintită la fel ca ochii unei păpuşi de lemn. Am apropiat de nările lui o scamă, ca să văd dacă mai răsuflă. Radha, viaţa nu l-a părăsit încă, răsuflarea se mai simte, dar du-te la el, pentru numele zeilor, nu pregeta!

Ci brahmanul Chandidasa cântă: Numai tristeţea e pricina răului ce-l macină. Radha îi va fi singurul leac.

Întâlnirea

Sri-Krishna se îmbrăcă în veşminte de îmblânzitor de şerpi şi, mergând din casă în casă, ajunse la palatul lui Brikabhanu. Toate tinerele se grăbiră să vadă iscusinţa lui Purandar[1]. Krishna înlătură capacul unui ulcior

[1] Un nume al lui Indra, personajul vedic căruia mitologia tardivă i-a atribuit meritul creării iluzionismului.

de lut și scoase din el un șarpe, pe care și-l prinse de gât.

Lovi târâtoarea care, ațâțată din senin, se ridică, își înțepeni trupul, se legănă după legănatul mâinii pe care îmblânzitorul o plimbă deasupra-i. Tinerele, care petrecură bine privind aceste jocuri, îl întrebară pe îmblânzitor:

— Unde locuiești?

— Casa mea este în crângul de colo. Lumea îmi spune Hagadamana, Cel-care-stăpânește-pe-șerpi, și numele meu de mare faimă îl știu toți. Am venit aici să-mi câștig de veșminte. Dați-mi, rogu-vă, cele trebuincioase, nu un veșmânt rupt, ci unul în stare bună. Rogu-te deci, pe viața mea, dă-mi sariul pe care-l porți.

— Cum? Ești un șugubăț pe pielea căruia n-aș da nici un ban, și vrei să-ți dau veșminte scumpe! Dacă n-ai fi milog, ai putea să le ceri, dar îți duci zilele în pădure, nu faci altceva decât să prinzi șerpi, te acoperi cu zdrențe și nu muncești nimic, decât cutreieri mereu pe malul râului.

— Ar fi o neasemuită plăcere pentru mine să am măcar unul din veșmintele tale; inima mea ar fi plină de această bucurie, i-aș purta de grijă precum luminii ochilor mei. Mai visez și să-ți ating picioarele; au mi-o vei îngădui oare?

— Ci tacă-ți gura, îmblânzitorule; ia ce ți se dă și întoarce-te cu cinste la casa ta.

— Nu sunt tâlhar, îmi câștig traiul cerșind și nu am a mă teme de nimeni. Vorbeam în șagă cu tine. De ce să-mi faci un rău și să nu fericești un biet om?

Chandidasa zice: Au nu vezi că acesta nu-i un îmblânzitor din pădure?

Altă dată, la sărbătoarea lui Indra, când tinerele se duc la Gokul, satul cel plin de glasuri, ca să se închine zeilor, Krishna se îmbrăcă în haine de negustor. Între prăvălioarele așezate peste tot, el și-a întins taraba plină de șiraguri de mărgele și chemă cu glas tare mușteriii:

— Am multe lucruri pentru voi, după pofta inimilor voastre; orice odor, mărgăritare, corali, giuvaiere aduse pentru voi din depărtare.

Femeile se apropiară de negustoria lui; el le întrebă cu glas mieros:

— Ce să vă dau? Un șirag de mărgăritare? Prețul lui e destul de mare.

La aceste din urmă vorbe tinerele se împotriviră:

— O, noi nu suntem mușterii. Tu ești cel câștigat văzând atâtea fete frumoase la un loc!

O tânără mai arătoasă luă un șirag și, ca să-l încerce, îl puse la gâtul prietenei ei; mulțumită, întrebă de preț; în acest răstimp, alta șterpeli un ac de aur și o luă la sănătoasa, fără să plătească. Negustorul o prinse de piepții veșmântului spre a o ține în loc. Ea se zbătu; el, fără a-i da drumul, ceru în gura mare ceea ce i se cuvenea. Se folosi de prilej pentru a o săruta pe obraz, apoi strigă:

— Cum de cutezi să-mi furi acele?

Atunci femeile se repeziră să-l prade. Neorânduiala și învălmășeala cuprinseră piața; fiecare negustor se arăta grijuliu să-și apere mărfurile, fără a se gândi la bunul altuia.

Ah! Cât de vesel e cântul lui Chandidasa, prietenul spălătoresei; totul este cu susul în jos, târgul s-a spart, bâlciul a luat sfârșit.

După toate acestea, Krishna se înveșmântă în straie de bărbieriță[1] și intră în palatul lui Brikabhanu, mergând drept la iatacurile lui Rai. Krishna își rândui cele

[1] Femeile din casta bărbierilor se specializau în manichiură și pedichiură. Ele se duceau acasă la cliente ca să le servească.

trebuincioase, îi întinse lui Rai o oglindă și-i spuse cu glas scăzut:

— Așază-te să te pot înfrumuseța cu toată grija.

Tânăra cea minunată se așeză, în timp ce bărbierița cea neadevărată aduse un ulcioraș cu apă înmiresmată, din care umplu o ceașcă de aur. Pili apoi colțurile unghiilor Radhăi și le tăie sub formă de lună. Pe jumătate moleșită, într-o plăcută lene, pe jumătate adormită, Rai își lăsă ușor mâna pe umărul așa-zisei bărbierițe. Bărbierița cu obrazul măsliniu frecă picioarele-i cu atâta drag, încât piatra ce o întrebuința păru moale ca untul. Apoi, lăsându-se și mai departe în voia tainicei plăceri, îi vopsi tălpile picioarelor cu purpură. Înfrumuseță cu măiestrie picioarele, le zugrăvi cu roșu, apoi, apăsându-le pe piept, înscrise pe ele numele său.

— Privește, o, frumoasa mea, îi spuse Radhăi, privește-ți piciorul și judecă tu însăți dacă l-am îngrijit bine.

Auzind-o, Radha văzu că numele lui Shyam stătea înscris pe piciorul ei; înțelegând totul, se uită la bărbieriță și o întrebă:

— Spune-mi, cum te numești?

Shyam îi spuse numele și adăugă:

— Călătoresc din oraș în oraș pentru a împrăștia farmecul meu asupra lumii.

Chandidasa zice: Acum, dacă ai înțeles că ea nu este bărbieriță, retrage-te în odaia ta.

Într-altă zi, aflându-se într-o stare de veselie, Prințul Dragostei se înveșmântă în straie de florărească. Împleti ghirlande de flori, le atârnă de braț și plecă pe străzi, strigând:

— Flori, cumpărați flori!

Ajunse astfel la casa lui Brikabhanu și Rai. Ducând-o pe florărească într-un colț singuratic, începu să se târguiască, zâmbind:

— Cât ceri pe ele?

Dar așa-zisa florărească răspunse:

— Lasă-mă să te împodobesc mai întâi cu una, ai să-mi plătești pe urmă.

Și spunând acestea, Krishna atârnă de gâtul lui Rai o ghirlandă, folosindu-se de acest prilej pentru a o săruta pe obraz. Tânăra îl recunoscu pe Krishna, mirată că el glumește astfel cu ea chiar în casa ei. Iar el îi șoșoti:

— Nu-ți sunt străin.

Chandidasa spune: De ce te temi?

Krishna îmbrăcă din nou straie de împrumut, de astă dată pe cele ale unui doftor, și spuse:

— În orașul Gokul umblu din casă în casă, căutându-i și tămăduindu-i pe bolnavi. Am darul de a tămădui pe loc orice boală, a celui cu dureri de cap, a celui cuprins de fierbințeala dragostei, căruia focul inimii îi răpește somnul; le dau să bea o apă cu puteri minunate. Numai Dhanvantari, zeul vracilor, cunoștea acest leac de mare folos, pe care nici chiar zeul zeilor nu-l știe.

Cineva se grăbi să-i istorisească Radhăi despre aceste tămăduiri de poveste și ea, auzindu-le din gură prietenească, fără gânduri tainice, se bucură din tot sufletul. Prietena îi spuse:

— Ia acest leac și te tămăduiești. Îi vei plăti după aceea. Ea ceru să vadă ce fel de om este acest doftor. Una dintre însoțitoarele ei dădu fuga și-l strigă:

— Unde ești, o, frate al meu? Vino-ncoace. Avem o bolnavă în casă. Cerceteaz-o, rogu-te! Auzind aceasta, Krishna își simți inima cuprinsă de bucurie. Simți că trebuie să-și schimbe și mai mult înfățișarea și se duse acasă, spunându-i fetei să-l aștepte.

Chandidasa spune: Acela e un adevărat tămăduitor, care se pricepe la firea bolnavului.

Își boi fața, își nădăi părul cu noroi, își puse veșmintele în neorânduială și-și schimonosi mersul într-un chip curios. Pe umăr avea o traistă împodobită, pe care o umpluse cu ierburi și rădăcini, în aceste straie de împrumut se duse, plin de îndrăzneală, și se așeză la căpătâiul bolnavei, ridică vălurile ce acopereau chipul Radhăi, cătă la ea și-și dădu seama de boala ei. Îi luă între degete încheietura mâinii stângi, numără bătăile vinelor și zise:

— Fiorul dragostei, asemeni unei otrăvi, i-a mâncat inima.

Mulțumită peste poate de aceste cuvinte, tânăra se sculă și răspunse:

— Ai ghicit cu adevărat, dar spune-mi, ce trebuie să mănânc sau să beau ca să-mi recapăt puterile și să mă vindec de această boală?

— Mă tem să-i dau leacul atoatetămăduitor, spuse vraciul. De-aș avea răgazul și îngăduința s-o îngrijesc, fierbințeala i-ar scădea și s-ar tămădui fără zăbavă.

Dar, auzind aceste vorbe cu două înțelesuri, Radha pricepu noul vicleșug al cutezătorului Krishna.

Înzestrat cu harul zeiței Bashuli, îl pricepe și Chandidasa.

În altă zi, Krishna se înveşmântă în straie de pustnică şi porni încet, ca şi cum harul zeilor s-ar fi pogorât asupra-i. Vestea sosirii sale se răspândi în Gokul şi toţi locuitorii din Vraja se adunară puhoi să o vadă pe pustnica necunoscută; făcu fiecare o plecăciune în faţa picioarelor ei asemănătoare lotusului; obrajii le erau scăldaţi în lacrimi.

Se bucură și brahmanul Chandidasa,
care o întrebă: De unde ai venit în Vraja?

— Am venit la Vrindavan, zise cerescul Shyam, dar casa-mi este la Mathura[1]. Vă voi spune curat taina vieţii mele. O proslăvesc pe zeiţa căreia mă închin[2] şi am venit în aceste locuri de hagialâc, ca să cerşesc ce-mi trebuie[3]. Sunt o pustnică credincioasă, stau în locurile sfinte[4], vă spun adevărul curat. Aflaţi dar, de vreme ce doriţi să ştiţi

[1] Krishna se prezintă în termeni ambigui. Se referă la Mathura, fiindcă acolo s-a născut.

[2] Cultul lui Shakti, zeiţa cea mare, a fost răspândit în Bengal în vremea lui Chandidasa. În prezentul context, referirea la zeiţă poate să însemne şi Radha.

[3] Pomană sau dragoste.

[4] Sensul propriu al expresiei este cel literal, dar textul se pretează la o dublă interpretare: I) stă în locuri de pelerinaj; II) el sacralizează locul unde stă.

acestea, că voi sta un răstimp la Vraja, orașul vostru.

Rostind aceste cuvinte, pustnica se depărtă de mulțime lovindu-și, după rânduiala credincioșilor lui Shiva și Shakti, obrajii cu degetele. Apoi întrebă de drumul spre cetatea lui Brikabhanu.

— Trebuie să merg și în acest oraș, adăugă Shyam, șiretul îndrăgostit, inspirat de iubire.

Așa cântă brahmanul Chandidasa.

Și așa s-a făcut de-a intrat, înveșmântat în straie de pustnică, în palatul Radhăi. Purta cercei în urechi și își desenase pe frunte semne cu pastă roșie de santal[1]. În mâna stângă ținea un coș cu flori; își frecase trupul cu cenușă[2] și-și număra mătăniile de rudraksha[3].

— Slăvită fie zeița adorată în Vraja și care ocrotește Gokul. Văcari și lăptărese,

[1] Pasta de santal roșu este specifică adoratorilor zeiței Shakti, pe când cea albă este purtată de adoratorii lui Krishna sau Vishnu.

[2] Asceții își freacă trupurile cu cenușă pentru a putea suporta atât căldura, cât și frigul.

[3] Fruct care are culoarea maro când e uscat *(Elacocarpus Ganitrus)*.

proslăviţi-o pe zeiţa Bhagavati[1], soţia zeului cel mare şi care aduce fericirea.

Lăptăresele, prinzând de veste că se aduc închinări unei zeiţe, se apropiară de pustnică şi-i puseră o sumedenie de întrebări, la care ea răspunse:

— Lăptarul va fi binevoitor, va reuşi în tot lucrul său; îşi va învinge duşmanii; bărbatul va fi plin de bunăvoinţă faţă de tine, vei fi de-a pururi fericită.

Kutila[2], cumnata Radhăi, se alătură mamei ei, Jotila[3], şi căzu la picioarele pustnicei, amândouă rugându-se fierbinte:

— Te rugăm, fă ca fericirea să se pogoare asupra bărbatului nurorii mele! Fă ca fericirea să se pogoare asupra bărbatului cumnatei mele!

Shyam, cu inima revărsându-i-se de bucurie, le răspunse:

— Trebuie ca acela ce aşteaptă binecuvântarea mea să vină el însuşi s-o primească.

Jotila merse după nora ei şi o aduse de mână până la pustnică. Radha se aşeză

---

[1] „Preafericita”, apelativ al zeiţei Durga, soţia lui Shiva.

[2] Numele înseamnă „Persoană intrigantă”

[3] Numele înseamnă „Persoană care complică lucrurile”

alături de ea, descoperindu-și obrazul[1]. Pustnica nu rostea decât vorbe de fericire.

— Ea poartă toate însemnele fericirii, spuse. Frumusețea ei este atât de mare, încât făcu să sune mai frumos muzica lui Gandharva, cântărețul cerurilor. Ea e ocrotitoarea lumilor. Numele ei este Radha, fiica regelui Brikabhanu.

Pustnica o ținea de mână pe Radha; ea îi privi chipul și bucuria dragostei îi lumină inima. Își deschise coșul, luă o floare pe care o prinse în părul tinerei, murmurând:

— Vei trăi fericită, vei avea tot ce-ți dorești, rușinea nu-ți va pângări neamul.

Dar Radha răspunse cu blândețe:

— Nu-ți voi crede vorbele decât dacă vei izbuti să tămăduiești durerea din inima mea.

— O, femeie, mai zise pustnica, ai făcut un legământ pe care mă tem să-l dezvălui. Nu ți-ai dat oare inima bărbatului alteia?

Radha, surâzătoare, lăsă privirile să-i rătăcească în jurul lui Krishna și întrebă:

— Unde locuiești, pustnico?

— O să-ți spun când voi fi singură cu tine.

Radha, înțelegând pe dată, se uită lung și cercetător la pustnică. Îi recunoscu chipul și, rușinată, se retrase încet în încăperile ei.

---

[1] Femeile căsătorite își acopereau capul cu un văl.

Chandidasa zice: Cel deștept nu-și dă pe față simțămintele.

Pentru ultima oară, iubitul cel credincios își puse straie de împrumut și se îndreptă, sub înfățișarea unui ghicitor în stele, spre palatul Brikabhanu. Cu cartea cu zodii în mână, el merse din poartă în poartă, până la cea a frumoasei Radha. Bishahka[1], însoțitoarea Radhăi, îl întrebă unde stă și încântătorul Krishna răspunse, cu un zâmbet abia mijit:

— Casa mea e la Hestinanagar și călătoresc prin țări străine ca să-mi câștig hrana. Cu sufletul mulțumit, vin la chemarea celor care au trebuință de mine ca să-și afle soarta.

O, Radha, spune brahmanul Chandidasa, acest ghicitor e iscusit în numărători viclene. El o să răspundă la toate întrebările tale; spune-i ce simți, îmbrățișează-l și vei ști răspunsul minunatei sale științe.

La poalele copacului kadamba, tânărul zeu cu pielea întunecată, înveșmântat în straie aurii, stătea în picioare, cu trupul

[1] Numele unei stele, folosit în onomastică.

încremenit în cele trei îndoituri, ținând în mână fluierul său fermecat. Se afla pe drumul pe care trecea fiica lăptarului. Cântecul lui sună astfel: „Dacă vrei să mergi la chei, alege alt drum. Dacă nu vrei să ai parte de dureri, alege alt drum".

— Dar, răspunse o însoțitoare a Radhăi, trecem totdeauna pe-aici! Cine-ar putea să ne împiedice să-l urmăm și astăzi?

Astfel vorbiră și se luptară femeile să treacă; Krishna le stătea în cale. Se iscă o mare învălmășeală.

Și Chandidasa cântă: O, Zeule cu pielea întunecată, ne rugăm la auzul faptelor tale.

Întâlnirea sub lumina Lunii. Bocetul către Lună[1]

— Lună din cer, spuse Radha, o, Lună mai galbenă ca lemnul de santal, cum te-aș mai zdrobi cu un ciocan de fier, în mii de cioburi, numai de-aș putea ajunge la tine! Numai să învăț farmecele Tantra[2] și vrăjile

[1] Luna trezește dorul, de aceea este dușmanca celei care e departe de iubitul ei. În același timp, femeia îndrăgostită nu se poate duce la întâlnirea nocturnă, într-o noapte cu lună, căci lumina ei ar trăda-o.

[2] Aici, știința vrăjitoriei.

lui Rahu[1] și-am să poruncesc să fii nimicită, o, lună. N-am să pun să fii gonită din ceruri, ci am să te întunec, ca să pun capăt trufiei tale. Am să mă închin lui Indra și am să mă rog la el să facă această treabă pentru mine și să te silească să stai acoperită în întregime de nori. O! fie ca vremea lunii noi, când noaptea e întunecată, să se întoarcă și să țină de-a pururi. Fie ca ceața să te învăluie ca atunci când Parashara se uni cu Matsyagandha[2].

Chandidasa spune: așa o chinuie Shyam pe Radha.

Răspunsul Lunii

— Radhika, prietena mea, tu, care ești asemeni unei petale de ciampa, ascultă-mi vorbele: care dintre noi e mai strălucitoare? Câte mii de lune strălucesc în tine? Doar un picior de-al tău poate disprețui cu strălucirea lui o sută de lune. Dinții tăi răspândesc mai multe raze de lumină decât însuși chipul meu. Tocmai de teama frumuseții tale mi-am ales cerul, să strălucesc pe el.

---

[1] Credința veche indiană susține că duhul malefic Rahu înghite Soarele sau Luna, determinând eclipsele.

[2] Ascetul Parashara se îndrăgostise de o nimfă acvatică, Matsyagandha – „Fata-care-miroase-a-pește."

Soarele însuşi tremură în faţa picurului de purpură de pe fruntea ta şi în faţa frumuseţii buzelor tale roşii. Ochii tăi lucesc ca ochii păsării khanjan[1]. Nasul tău e asemenea florii de sesam şi Madana se pierde la vederea chipului tău. Cu ce altceva aş putea să te mai asemui? Urechile tale sunt asemeni vulturului. Iar ochii şi sprâncenele tale sunt însăşi dumnezeirea. Nicicând nu s-a mai văzut o frumuseţe la fel ca a ta.

Şi Chandidasa, cântăreţul, nu putu nici el nădăjdui că va vedea vreodată aşa ceva.

Spusele Radhăi către prietena sa

— Du-te de-mi poartă gândurile către iubitul meu. Spune-i că Luna cea păcătoasă este împotrivă-mi. Ea apăru în întreaga-i strălucire în timp ce vorbeam cu socrii mei şi petrecui tot restul nopţii vorbind cu soţul meu. Dacă luna se va milostivi, am să caut să-l întâlnesc în noaptea asta. Altminteri, voi aştepta luna nouă, când acest corp ceresc pare mort.

---

[1] O pasăre mică, *Montacillo Alba.*

Chandidasa zice: N-ai nici o grijă, nu-ți fie teamă!

Spune-i că n-am răgazul să mă duc la el, treburile din casă sunt fără sfârșit. Soacra mă cheamă în fiecare clipă, cumnata stă cu ochii pe mine, iar luna este, mi se pare, cu și mai mare luare-aminte. Ea răsări când, sub cuvânt că mă cheamă muncile casei, încercai să mă duc în crâng. Ce să fac, cum să lupt împotriva unui neam întreg care se teme să nu fie pângărit și surghiunit? Jumătatea nopților mele trec în căutarea unui prilej. Tocmai acum a apărut și prietenul lui Madana[1]. Spune și tu, o, solie a mea, ce poate să facă Radha? Pasărea e închisă în colivia de fier, dar sufletul ei își ia zborul spre afară.

Brahmanul Chandidasa zice: Destul ai răbdat chinul dorului; grăbește-te să te întâlnești cu el!

Întâlnirea în miez de noapte

— O, prietenă, n-am vorbe destule să-ți zugrăvesc fericirea. Soarta mi-a răsplătit

[1] Vasanta, anotimpul primăverii, este prietenul zeului dragostei fiindcă intensifică sentimentul erotic.

toate faptele bune dându-mi un astfel de iubit, îi spuse Radha prietenei și apoi se pierdu în amintirile nopții din ajun:

— Cum ai străbătut drumul într-o noapte așa de întunecoasă și înrourată, o, dragul meu? Inima-mi se sfarmă când văd că ploile îți udă trupul în colțul curții mele. Mi-e teamă de soacră și cumnata mă dușmănește; nu putui să ies decât tare târziu. Vai, cât te-am chinuit chemându-te! Când mă gândesc la dragostea ta față de mine, prind îndrăzneală să sparg zăvorul casei și să port povara defăimării pe capul meu.

O, prietenă, el se bucură de bucuria mea, care face ca durerea-i să se aline a mulțumire.

Chandidasa zice: Și întreaga suflare se bucură auzind de dragostea prietenului tău. Vrabia, corbul și mierla cântă.

— Noaptea a trecut, am petrecut-o treji, îți istorisesc totul, prietena mea.

El căută apoi să-și adune pletele și se grăbi să plece. Eu rămăsei îndurerată, pentru că ne luaserăm rămas-bun. Eu, leneșă, cu ochii pe jumătate închiși, aburiți de oboseală și de fericire, îmi lăsai capul pe perna de ierburi. Când mă ridicai, văzui că am încurcat veșmintele. Ce mă fac, soacra și cumnata-mi

sunt duşmane, au să răspândească bârfa despre mine cât ai bate din palme. Dacă ele bagă de seamă ceva, au să se mânie. Mă amenință o mare primejdie!

Chandidasa zice: Ascultă de cei fericiți în dragoste! Comoara iubirii o dobândește numai acela care mereu poartă suferință în suflet.

— Fățarnică e dragostea! Mult iubitul meu, zice Radha, mi-ești drag și tânjesc. Cum aş putea să mă vindec de boala de a te iubi? Noaptea s-a sfârșit; iată, ziua a început. Hai, du-te repede acasă, o, dragostea mea! Soacra și cumnata mea se vor trezi. Mănâncă repede puțin betel[1]. Leagă-ți cu grijă împletitura desfăcută a pletelor tale. Obrazu-ți este galben. Oh! Cât de nenorocită sunt când îl văd aşa!

El își șterse obrazul surâzând și-și luă dragul fluier fermecat pe care-l pusese alături de Radha. Se găti să plece, își adună veșmântul aurit și-i aruncă Radhăi o căutătură lungă și

[1] În India se obişnuieşte să se mestece frunza de betel cu diverse seminţe parfumate. Oferirea betelului era odinioară şi un semn al dragostei.

plină de înțelesuri. Shyam se duse și inima Radhăi rămase îndurerată.

Ce-o să i se întâmple? Cu ce i-ar putea cineva veni în ajutor? Așa cântă poetul Chandidasa.

Darurile

S-au ivit zorile, neamurile Radhăi s-au deșteptat. După ce-și petrecu timpul cu treburi gospodărești, Radha rătăci neliniștită, căutând să plece departe de casă. Intră în odaia ei și găsi, uitată, ghirlanda de flori de atași care căzuse din mitra lui Krishna. Și-i păru că vede smocurile negre ale pletelor lui. La vederea acestor lucruri, inima Radhăi se cufundă în tristețe. Lacrimile îi curgeau necontenit și îi șterseră negrul cu care-i erau desenați ochii. Privea mereu drumul pe care tânărul și frumosul Shyam cânta din fluier. Cu gândurile aiurea, uită de treburile casei. Câteodată se simțea veselă. Alteori era cuprinsă de o tristețe venită pe negândite. Din gura ei ieșeau alte vorbe decât cele pe care voise să le rostească. Apoi, dintr-odată, își aduse aminte că la ceasul acela văcarii își mână cirezile, ce trec cu un zgomot asemănător curgerii apelor unui

râu, și obrazul i se ivi la fereastră; iar Krishna îi răsări dinaintea ochilor, cu fruntea încinsă cu o altă ghirlandă aurie.

Chandidasa zice: Grăbește-te să-l vezi pe Kanu,nestemata albastră.

El pășea pe drum, mânându-și cirezile de vite. Era înconjurat de prietenii lui, Balarama[1], Sridam, Sudam, precum și de Subal[2], pe umărul căruia-și ținea mâna. Surâzând, cânta din fluier – pe două silabe – numele mult iubit, pe care singur Subal îl știa. Tinerii se îndreptau spre pădure și strigau „Hai, Hai”, îndemnându-și vitele.

Radha, întruchiparea dragostei, privea pierdută, de la fereastră, frumusețea tânărului zeu. Privirile lor se întâlniră, unindu-le și sufletele. Dar, la vederea unui chip atât de minunat, pe Radha o încercară mii de chinuri:

— Cum poate cineva să trimită la pădure un astfel de giuvaier?

Chandidasa zice: Cum poate oare mama Jashoda[3] să stea liniștită în casă, trimițându-l pe odorul ei la drum?

---

[1] Fiul lui Nanda, tatăl adoptiv al lui Krishna.

[2] Prietenii lui Krishna.

[3] Mama adoptivă a lui Krishna.

— Ce să cred despre mama lui, o, prietenă? Trebuie că nu-i poartă nici urmă de dragoste! Inima ei nu știe ce-i mila! E nemiloasă dacă poate trimite la pădure un lujer tânăr ca el, cu un trup atât de catifelat. El, atât de gingaș la făptură, cum să meargă așa departe? Cum să mâne înapoi cireada? Doar e-așa de mare zăpușeala! Soarele dogoritor strălucește pe cer, în iarba pădurii mișună sute de șerpi, iar picioarele-i roșii vor fi împunse de țepușele stufului. Mai mult, îl urmărește ura unchiului Kansa, care-l caută neîncetat. Inima-mi vede aceste primejdii și trăiește într-o veșnică teamă.

Chandidasa zice: Să nu-ți fie teamă! El e Hari, stăpânul lumii. Nu poate nimeni să-l întreacă!

— Frumoasa mea prietenă, ascultă-mă: cum aș putea trăi fără să-l văd pe Kanu? Plâng zi și noapte. Privește cât este de frumos, cu fluierul său minunat în mână; privirile-l binecuvântează pentru că-l pot sorbi. Când râde, poți crede că vezi mărgăritare și pietre scumpe risipindu-i-se din gură și râsu-i e ca un suc dulce ce se revarsă. O, prietenă, îmi vine să-l acopăr cu poala sariului meu, de teamă să nu mi-l ia altcineva.

Nu m-aş încrede în întâmplare şi n-aş lăsa nepăzită prin lume o asemenea frumuseţe şi gingăşie. Locul lui e aici, lângă sufletul meu, în pieptul meu pe care l-am străpuns ca să-l aşez pe el într-însul. Aici vreau să-l ascund de privirile oamenilor şi să-l păzesc cu grijă, de teamă că cineva ar putea pătrunde până aici să mi-l răpească, săpând o groapă în inima mea, când dorm.

Chandidasa zice: Ai dreptate. O asemenea comoară trebuie ascunsă. Sunt mulţi hoţi, care ar putea să ţi-o fure!

Radha, întruchiparea dragostei, privi la Kanu. Privirile lor se întâlniră, unind şi cele două suflete. Din privirile fugare, unul citi gândul celuilalt, fără ca alţii să afle taina. Kanu, îndrăgostitul, îşi împărtăşi gândul Radhăi prin graiul mâinilor şi al privirii şi apoi se duse spre Mathura ca să-şi împlinească dorinţa[1]. Alţi tineri, prinşi în joc, porniră spre păşune; dar Krishna găsi o pricină să se ducă spre Mathura.

---

[1] Ei s-au înţeles că Radha se va duce spre Mathura pentru a-şi vinde marfa şi Krishna va apărea pe drum să-i ceară birul. Ceilalţi tineri s-au dus spre păşune, dar Krishna a luat-o spre Mathura.

Așa spune sărmanul Chandidasa.

Sridam, Sudam și Balarama plecară, dar Subal pricepu unde bate Krishna. Acesta mână vitele spre pădurea de kadamba, pe drumul cel mare ce duce spre Mathura.

Tânărul zeu îndrăgostit se așeză între două șiruri de kadamba, își luă o nouă înfățișare și începu să cânte dulce din fluier. Veșmintele lui erau asemeni celor ale unui dansator și stătea pe vine, la marginea drumului, ca pentru a cere pomană; nu scăpa din ochi drumul, scoțând totodată sunete melodioase din fluier.

Chandidasa spune: Grăbește-ți pașii, o, Radha îndrăgostită! El te așteaptă cu sufletul plin de iubire!

Rai, frumoasa cu chipul ca luna, cu sufletul plin de dragoste, se gândea la semnul făcut de Krishna. Ea o chemă pe Barai, adună în juru-i toate lăptăresele și le spuse:

— Haideți să ne pregătim coșurile și să vindem iaurtul la Mathura, fără zăbavă!

Lăptăresele, întorcându-se la casele lor, își luară coșurile cu unt limpezit, brânză, blidele cu iaurt și ulcioarele de aur pline cu lapte acru și cu lapte dulce, acoperite de

ștergare scumpe. Ele se gătiră și strălucirea lor o întrecea pe cea a lunii. Înveșmântate în frumoasele lor straie, își puseră coșurile și ulcioarele pe cap și se adunară cu toatele în jurul Radhăi.

Așa cântă poetul Chandidasa.

Ce frumos s-a gătit Radha, împletindu-și părul negru! L-a împodobit cu flori de mallika și l-a înmiresmat cu santal și aguru[1]. N-am vorbe destule să zugrăvesc coada-i strâns împletită; inima mea stă în loc văzând smocul care atârnă din vârful cozii ei, rânduit în chip de coadă de păun. Chipul ei strălucitor ca luna se făcu și mai frumos din pricina picurilor de purpură și de pastă de santal. Negru tuș arăta frumos la ochii ei, buzele-i erau aidoma ca frumusețe. Șiragul de mărgăritare culese de pe capul elefanților[2] i-atârna până pe piept. Un lanț de clopoței îi încinge șoldurile, și când merge se aude clinchetul lor. Toți au rămas fermecați la vederea Radhăi, împodobită cu toate aceste odoare. Veșmintele ei albastre o prind

---

[1] Rășina parfumată a copacului cu același nume *(Aquilaria Agallocha)*.

[2] În lumea basmelor există elefanți care poartă perle pe cap; acelea sunt cele mai prețioase.

de minune pe ea, cea cu pielea aurie. Când pășește, clopoțeii de aur de pe cercurile din jurul picioarelor cântă pe cea de-a cincea notă.

Femeile din Vraja își puseră coșurile pe cap și, luând-o pe Radha în mijloc, porniră la drum.

Chandidasa zise: Iată că frumoasa Radha se duce spre Mathura. Rai zise:

— Ascultați, care dintre voi cunoaște drumul spre chei?

Îi mai spuse lui Barai în glumă:

— Te văd prea ascultătoare. Spune-mi, o, maică a mea, cât mai este de mers până la orașul de Miere[1]. Nu mă pot duce, dacă drumu-i greu.

Cu gândul la Kanu, o întreba mereu de el, prin semne. Cu cât asculta, cu atât mai încântată era și-i spuse:

— Zi, zi mai departe!

Barai se opri pe drum și-i spuse:

— Între tine și el stă râul Jamuna. Vei găsi tot ce-ți dorește inima, de poți să-l treci; dar nu pe malul acesta.

Radha zâmbi și-i spuse nedeslușit:

— Dar cine se află pe malul celălalt?

---

[1] Madhupur, un alt nume al orașului Mathura.

Barai îi răspunse:

— Haide, ți-l voi arăta. Vorbele sunt de prisos acum.

Frumoasei Radha i se însenină chipul și o întrebă din nou:

— Spune-mi, rogu-te, cum arată? Care-i este numele?

Așa cântă brahmanul Chandidasa.

Radha trecea pe drum, ascultând deslușirile despre Shyam. Toate lăptăresele, vesele, le însoțeau. Una dintre ele zise:

— Privește spre malul celălalt. Mathura e aproape. Dar s-au îndesit norii; ar fi înțelept să așteptăm puțin pe malul acesta. Ce lucru de mirare! De unde au venit norii dintr-odată? Nu pricep cum de s-a întâmplat una ca asta, și-s îngrijorată.

Barai îi dădu deslușirile cuvenite:

— Acolo se află o făptură cu trupul de culoarea norului. Norul nu este pe cer. El este fiul lui Nanda din Gokul.

Ascultând vorbele lui Barai, lăptăresele cătară încântate într-acolo.

Chandidasa spune că frumoasa Radha
se scălda de fericire.

O prietenă a Radhăi zise:

— Ascultă, o, prietena mea îndrăgostită! În astă zi necaz greu ne așteaptă. De ne răsare dintr-odată în mijlocul drumului și ne aține calea, n-avem putință să-l ocolim. De când bat ăst drum, niciodată n-am auzit de vameș. Cine să fie vameșul? Cine l-a pus aici? Nu știm nimic de el. Socot că Barai vorbește în șagă, ca să ne înspăimânte. Cum? Îi lipsește lui, comoara comorilor, laptele sau iaurtul? Tatăl lui e Handaghosh, care are chiar o mare de lapte în casă. Mama lui e Jashomati[1]; cum poate să se lăcomească tocmai el la lapte, smântână și brânză?

Chandidasa zice: Ascultă-mă, Radha! Ai dat de un vameș rău. Jadumani s-a așezat pe chei ca să ceară birul cuvenit regelui.

— Ascultă, o, Radha îndrăgostită! înaintează dar cu toate lăptăresele! De ce adăstați și de ce vă opriți pe drum? Haideți, să aflăm ce ne cere și ce ne spune vameșul. Apoi știu eu ce să fac.

La spusele lui Barai, lăptăresele înaintară spre copacii de kadamba. Vameșul le strigă:

---

[1] O variantă a numelui Jashoda, amândouă însemnând „Glorioasa”

— Opriți-vă, o, lăptăreselor! Mult m-ai păcălit, Radha, dar de astă dată nu-mi scapi! Toate durerile pe care mi le-ai pricinuit s-au ivit din nou.

Chandidasa spune: Ai încăput pe mâinile vameșului, te paște o mare primejdie. Dar gândul că ești cu Barai le poate liniști; ea are să cadă de vinovată în cele din urmă.[1]

— Când pornirăm cu mărfurile pe cap, nu văzurăm nici un semn rău. Dacă am fi văzut vreunul, nu am fi venit cu Barai pe aici – așa ziseră lăptăresele lui Kanu. S-a făcut târziu, ziua a crescut, vânzarea s-a dus; o să ne învinuiască cei de-acasă. Ne vezi neputincioase și ne cauți pricină pe drum. Nu ne pricepem la firea ta; nu poți oare să lași deoparte gândurile rele?

Rai îi spuse:

— Știu că locuiești în Gokul și am auzit de năzbâtiile tale. Din pricina ta, nimeni nu poate să se ducă la Jamuna, fiindcă furi sufletele tuturor. Te așezi în pădurea de kadamba și te împodobești cu florile ei. Când vezi o femeie slabă, cânți din fluier și o necinstești.

[1]...pentru că n-a putut s-o păzească pe Radha.

Chandidasa zice: Ascultă-mă, frumoaso! Mintea lui Kanu e poznașă. Orice tânără care se duce la Jamuna se întoarce cu tinerețea răpită.

— Ai pielea neagră și totuși cutezi să-mi faci necaz? Stai deoparte! Nu mă atinge! – zise Radha. Pielea mea aurie se va înnegri dacă mă atingi! Am să-ți torn iaurtul pe cap, dacă te apropii de mine. Nu vezi că obrazul meu este ca aurul topit de o mie de ori?

— Nu-mi vorbi așa, Radha! Cine oare nu este negru?[1] M-am scăldat într-o mare neagră după pofta inimii și așa m-am făcut negru[2]. Cele trei lumi au culoarea neagră, ea este ținta tuturor. Mătăniile sunt negre. Celui negru îi place tinerețea creației, de aceea el o luminează. Șarpele Începutului și Sfârșitului mereu murmură cele două silabe: „Kalo"[3]. Yoghinii își îndreaptă cugetele către

[1] În India, pielea albă reprezintă un criteriu de frumusețe, pe când pielea închisă înseamnă urâțenie. Dar frumusețea spirituală a lui Krishna depășește acest criteriu estetic. El e adorat în pofida inesteticului înfățișării sale.

[2] Din nemanifest m-am preschimbat în manifest. Cf. apariția Luceafărului sub chip uman în poezia lui Eminescu.

[3] Simbol al lui Shiva, a cărui soție este Kali. Aici poetul face un joc de cuvinte: cuvântul kala, pronunțat kal, înseamnă „timp" și pronunțat kalo înseamnă „negru"

Cel Negru. Miezul adânc al dragostei te duce spre yoga și toate se sfârșesc cu Cel Negru. Chiar și Shiva proslăvește neîncetat culoarea neagră.

Chandidasa zice: Minunată Radha! Străduiește-te să-ți dobândești înfățișarea neagră!

Ți-ai înnegrit cu grijă ochii cei frumoși. Luminile lor sunt negre; poți să te desparți de ele? Ți-ai împletit frumos părul negru. De ce oare l-ai împodobit cu ciucuri negri? Dacă nu-ți place culoarea neagră, șterge mai întâi tușul de pe ochi! De ce porți oare pieptarul negru pe inima-ți? Sprâncenele-ți arcuite nu sunt și ele negre? Apa Jamunei este neagră, dar de ce mereu o iei acasă? Nu poți fără ea? Veșmântul tău nou e albastru; de ce-l porți?

Chandidasa știe că toate nu sunt decât jocu-ți nesfârșit.

Radha îi spuse:

— Dacă te-ai făcut vameș, spune-mi, ce dorești? Te voi asculta și-ți voi da tot ce vrei, dar rogu-te, dă-le drumul celorlalte fete!

Kanu îi răspunse:

— Bine ai zis! Acum să facem socoteala: să-mi dai tot ce-ți cer, dacă socoți că așa-i bine. Nu vreau să-mi iasă vorbe că ți-am luat peste prețul cuvenit. Părul tău e o comoară neprețuită și face să dai pentru el o mie de mii, nici nu încape vorbă. Purpura de pe cărarea capului face două mii de mii. Mărgăritarele neasemuite din inelul de la nas fac trei mii de mii. Iar zâmbetul tău prețuiește cinci mii de mii; acestea ai să mi le dai pe loc, fiindcă un surâs al tău este mai scump ca orice nestemată.

Chandidasa spune: Ce tot stai să socotești, îndrăgostitule? Crezi că o mai vezi pe tânăra lăptăreasă pe acest chei?

Barai cea hâtră zâmbi și o luă pe Radha de mână. Uitându-se la ea îi spuse lui Krishna cu veselie:

— Vino încoace să iei vamă! Atâtea giuvaiere sunt legate la colțul sariului meu, doar să le atingi! Doar o vorbă a Radhăi, plină de mierea zeilor, face cât un râu de bani; atât îți pot plăti pe loc. O privire face două râuri; numără-le! Iar buzele-i frumoase ca florile de aur prețuiesc zece râuri. Nimic din lume nu se poate asemui cu ele și toate comorile lumii nu le-ar putea plăti.

Acum socotește, vameșule, câștigul tău, căci sunt stăpână pe un odor atât de prețios.

Chandidasa zice: Toate acestea întrec mintea mea; doar cine spune știe ce spune.

— Radha, pune-ți coșul jos! Cum te-au trimis neamurile tale pe tine, tânără, la vânzare! Ce fel de om este bărbatul tău, care te-a trimis să vinzi marfa și el însuși stă liniștit acasă? Cum a putut să se îndure? Oare are inima de piatră? Blestemată fie avuția sa, pe care o păzește, trimițând asemenea comoară la drum! Socot că-i nespus de aspru, nu cunoaște nici milă, nici duioșie. Așază-te, o, frumoasa mea, ca să te răcoresc cu evantaiul. Mi-e teamă ca nu cumva să pălească obrazu-ți de aur în arșița soarelui. Ascultă-mă, Rai, mi s-a adumbrit gândul la vederea obrazului tău tras, care fu odată strălucitor ca luna.

Chandidasa cântă acest cântec de proslăvire.

S-a vestejit aurul obrazului tău, ești asemeni unei iedere ofilite. Buzele tale, ca frunza iederei, s-au lăsat în jos, totuși privirea mea le soarbe. Veșmântul tău subțire-i jilav de

sudoare. Picioarele nu te mai duc. Colbul încălzit din drum le-a ars. Coşul ţi-e greu pe cap. Pune-l jos şi stai lângă mine, minunato; lasă-mă să te răcoresc cu ciamar[1], ce iscă adieri. Trupul tău e mai gingaş ca florile de şiriş[2]. De oboseală, nici nu mai eşti în stare să scoţi o vorbă.

Sărmanul Chandidasa spune: Shyam o luă pe Rai de mână și o așeză la umbra copacilor. Aduse coșul ei cu mărfuri și cu mult drag duse brânză și smântână la gura ei.

Fericită e ziua de astăzi; munca mea de vameş şi-a împlinit menirea, căci azi mă aflu lângă tine. Soarta ne-a unit și s-a sfârșit cu bine jocul vânzării și al vămuirii. Din pricina ta m-am făcut vameş și m-am așezat la poalele copacului kadamba. Câte vicleșuguri n-am născocit și de când pribegesc! Îmi mân vitele în grajd și cânt numele tău din fluier. Din pricina ta mereu caut să mă învârtesc pe drum.

Regele îndrăgostiţilor o mulţumi pe Radha cu dragostea și cu mângâierea lui.

---

[1] Evantai făcut din coada vacii tibetane.

[2] Floare mică de culoare roz *(Acacia Sirisaa)*.

Chandidasa se bucură că el s-a înfruptat cu laptele și iaurtul din coșul Radhăi.

— Radha, lasă lumea să clevetească! Vorbele lor defăimătoare le port ca pe pasta de santal și ciuya de pe frunte: nu-mi pasă de ele. Tu ești iubita mea, ești ochii mei, ești kajal de pe pleoapele mele. Inima mea se strânge dacă nu te văd o jumătate de clipită! De mă culc ori mănânc, mă duc cu gândul la tine, dacă nu ești cu mine, să te văd. Altfel nu-mi mai rabdă sufletul! Bat acel singur drum, ce duce la picioarele tale; le-am dat uitării pe toate celelalte. Privirea mea te caută, mereu stă ațintită pe drumul pe care vei răsări. Părăsind tărâmul Golok, lumea mea cerească, venii în Gokul, în casa unui văcar, numai și numai ca să fiu aproape de tine, să-ți ating trupul. Sunt fericit că mi-a fost hărăzită o asemenea comoară ca tine, o, frumoasă tânără!

Chandidasa zice: Nici eu nu pot să-mi iau ochii de la ea!

Ce minunat lucru se arată ochiului![1] A coborât un nor abia ivit! El, Unul, e norul

[1] Poemul acesta este construit pe un șir de simboluri, ceea ce-l caracterizează pe Chandidasa. Fiecare

așezat pe nori. Ia vino și vezi că luna a răsărit pe nor. Toate aceste lăptărese, întruchipări ale dragostei, înconjoară norul. Cine a mai pomenit ca luna[1] să se ridice asemenea unui copac din nor? Dar copacul n-are nici frunze, nici flori. Are doar ramuri frumoase[2], care însenineazä norul. Douăzeci de lune[3] sclipesc pe crenguțele subțiri. Se află douăzeci de lune și la rădăcină. S-au adunat patruzeci de lune laolaltă. Păunul dansează pe nor[4], se aude țipătul său. Mai dansează și un șarpe[5], care poartă o mie de pietre scumpe în gură. Podoabele înconjoară perechea de fructe[6]. Cine ar putea pătrunde cu mintea meșteșugul acesta, frumusețea acestei dragoste? Se află flori deasupra unei perechi de ace[7]. Florile ispitesc pasărea ciatok[8].

---

obiect este o metaforă vizând reprezentarea frumuseții celor două personaje.

[1] Luna este Radha, pe când Krishna este norul.

[2] Brațele Radhăi.

[3] Unghiile mâinilor Radhăi și ale lui Krishna.

[4] Penele de păun din mitra lui Krishna, care se leagănă, părând dansul unui păun.

[5] Coroana de pe capul Radhăi are forma de șarpe.

[6] Sânii Radhăi.

[7] Nasurile lor drepte stau ca două ace și ochii lor sunt ca niște flori.

[8] Pasărea ciatok (ciakor) nu bea decât apă de ploaie, de aceea caută mereu nori.

Lăptăresele se minunează de frumusețea celor doi iubiți.

Chandidasa spune: Suntem în stare să cuprindem cu cugetul numai ceea ce ni se arată curat în vreun chip; altceva stă dincolo de mintea noastră.

— Picioarele acestea sunt ținta yoghinilor; nici veșnicia nu le poate cuprinde. Nici pustnicii, măcar că-și supun trupul la felurite îngrădiri, nu dobândesc comoara fericirii, care mi-a fost hărăzită. Ce preț mai are coșul meu alături de ele? Tot avutul meu de lapte și iaurt s-a vândut la picioarele-i frumoase. Am avut vânzare bună! Dorința mea s-a împlinit la poalele acestui copac de kadamba. O, prietene ale mele, întoarceți-vă dar la casele voastre!

Șiroaie de lacrimi curseră din ochii ei și frumoasa Radha abia putu vorbi. Lacrimile ei șterseră desenele făcute cu pastă de santal și kumkum[1]-ul cel roșu de pe obrajii ei. Ele curseră asemenea râului Jamuna din ochii ei încântați. Semnele bucuriei se iviră pe trupu-i întreg.

---

[1] Vopsea minerală de culoare roșie, din care se pun pe frunte și pe obraz puncte cu rol pur estetic.

Și brahmanul Chandidasa văzu cum curg lacrimi din ochii atât de frumoși.

— Barai, draga mea Barai, spuse Radha, fericită e ziua ce a răsărit pentru mine! Sunt în brațele iubitului meu. Toate străduințele mele m-au îndreptat către cel pentru care am îndurat atâtea. Dorul inimii mele s-a împlinit; l-am dobândit pe Jadumani al meu, pe drumul ce duce la Gokul. Du-te la Ayan[1] și spune-i că ai închinat-o pe Radha lui Shyam. Spune-i că Radha și-a găsit fericirea închinându-se picioarelor roșii ale lui Krishna. Ce mai prețuiesc căminul, gospodăria, cele sfinte, treburile, chiar și rușinea? Ce-mi mai pasă de neamul meu, de bunul lui nume? Chiar de l-ar lovi un trăsnet și tot nu mi-ar păsa! Ce am găsit în schimb este rodul multor dovezi de credință. Mă socotesc încununată de izbândă.

Niciodată, niciodată n-am auzit asemenea vorbe de fericire și de dragoste, spune poetul Chandidasa.[2]

---

[1] Soțul Radhăi.

[2] Poemul nu se sfârșește aici. El se continuă pe multe pagini, aflate încă în manuscris.

Partea a IV-a

INDIA ȘI GÂNDIREA CREȘTINĂ

Biserica văzută și cea nevăzută a Indiei

„Între hinduși există mai mulți discipoli ai lui Hristos decât printre creștini."
(Gheevarghese Mar Osthathios)

Dr. Mar Osthathios este mitropolit și profesor la Old Seminary, seminarul teologic ortodox din Kottayam, statul Kerala, sudul Indiei. Are o vârstă! (n. 9 decembrie 1918), dar este neobosit și destoinic: l-am văzut mereu în mișcare, la slujba religioasă, la seminar, la bisericile din dioceză.

S-a afirmat ca lider ecumenic, a participat la conferințe bisericești pe patru continente. A călătorit și-n România, oaspete al Patriarhiei. În urmă cu câțiva ani, a primit în India o delegație de înalți ierarhi români, în frunte cu Patriarhul României.

Ca autor de cărți, a publicat circa 30 de volume, din care 10 în limba engleză și 20

în limba malayalam, limba sa natală, vorbită în statul Kerala.

Mitropolitul Mar Osthathios este mai întâi om de acțiune și apoi scriitor.. A construit biserici, a întemeiat azile de bătrâni, orfelinate. De altfel, în India, biserica face asistență socială mai intens decât la noi, este o prezență mai asiduă și mai eficientă în viața oamenilor.

În aprilie 1996, de Paște, când am fost oaspetele său, m-a invitat să-l însoțesc prin dioceza sa, la biserici, orfelinate, institute pastorale. La orfelinatul Karunagira, am văzut talentul său de a-i însufleți pe tineri. Cât am stat acolo, a ținut să-i învăț pe copii un cântec religios în limba română și a cântat alături de ei.

În săptămâna luminată, am făcut împreună cu sfinția sa un pelerinaj la 12 biserici ortodoxe din ținutul Niranam. Călătoream în mașina sa. Treceam prin sate ascunse în păduri tropicale și-n plantații de cocotieri – Kerala este o țară dăruită de Dumnezeu cu vegetație abundentă, holde și soare. În această zonă sunt mulți creștini ortodocși. Vedeam multe sate bisericești ortodoxe, și-mi aminteam fraza acelui împărat bizantin: „Ai învins, Galileanule!”

În dioceza Niranam sunt 96 de biserici ortodoxe. În toată India sunt 1.200 de biserici ortodoxe și 6.000 de biserici catolice.

În satul Parumala am stat la mormântul făcător de minuni al unui sfânt creștin, Sf. Grigore din Parumala.

La Niranam este o biserică milenară, înălțată pe ruinele bisericii întemeiată chiar de apostolul Toma, în anul 52.

În orășelul Mavelikara am făcut un lung popas și aici am vorbit îndelung cu părintele mitropolit Dr. Gheevarghese Mar Osthathios. Despre biserica indiană, despre rugăciunea minții în inimă, despre misionariat și ecumenism.

Mar Osthathios a fost numit de Sinod să coordoneze activități misionare ale bisericii ortodoxe din India. În 1972 întemeiază centrul misionar din Mavelikara, unde se formează tineri misionari pentru Sudul Indiei. A structurat Liga tineretului ortodox indian, a cărui președinte este și astăzi.

Ați făcut creștinări? În ce ritm se produc convertiri la creștinism în India? l-am întrebat.

În India, nu-i ușor să convertești! mi-a răspuns. Nu poți s-o faci ca-n Africa... Ultimele orientări ale misionarismului ar fi: nu să botezi, ci să faci discipoli. În toate țările.

Asta e misiunea nobilă a tinerilor pe care-i pregătim. Scopul evanghelizării este acum de a face ucenici, adepți, simpatizanți: de a face cunoscută Biblia. Să faci din toată lumea ucenicii lui Hristos, în eternitate.

Pe creștinii indieni, i-am văzut și la slujbele din săptămâna mare și la înviere, la Kottayam. Este impresionantă credința lor, evlavia, devoțiunea, prezența masivă și participarea intensă.

Am aflat că erau acolo, în catedrală și mulți ne-creștini, care participau cu aceeași însuflețire. (V.A.)

Ghervaghese Mar Osthathios

Sacralitatea secularului. De la parohialism la ecumenism

Jurgen Moltmann sugerează: Deviza oricăror forme de organizare în biserică este: să gândești global – să acționezi local! Numai dacă biserica la orice nivel, comunități locale și grupuri de pace, se alătură într-un proces de învățare a dreptății și păcii, atunci acestea toate pot vorbi într-un singur glas și vor putea fi auzite.

„Teologii liberali au chemat bisericile să opteze în favoarea celor despuiați; ei vor lua în seamă și pe acei teologi ai echilibrului naturii, sau pe Albert Schweitzer și alții care au pledat pentru „respectul vieții" Generația de azi nu trebuie să epuizeze toate resursele de energie, care sunt destinate și

viitoarelor generații. Noi nu putem să luăm viitorul drept un bun al nostru, așa cum strămoșii noștri au făcut-o.

Amenințarea umanității de către ea însăși, prin mijloacele atomice, chimice și biologice de distrugere în masă, și prin degradarea rapidă a naturii devine o primejdie mare, totală. Viitorul nu poate fi lăsat la voia întâmplării; el trebuie creat în mod deliberat."

Nu voi trece sub tăcere impasurile bisericii din India și necesitatea de a-i gândi prioritățile. Am ajuns în preajma unei schimbări în biserica indiană. Schimbarea trebuie să fie de la parohialism la ecumenism; de la preocuparea pentru sine la – cel puțin – interesul pentru toată India. De la instituțiile abstracte la concretul imediat: sănătatea locuințelor sărăcăcioase și a satelor indiene. De la condamnarea și ignorarea altor legi la împărtășirea treimii spre toți indienii, ca frații și surorile; de la epuizarea resurselor date de Dumnezeu la conservarea energiei; de la atitudinea pur materialistă la atitudinea duhovnicească, la simțirea sacrului în creațiune. Dacă bisericile nu-l mărturisesc pe Cristos celor care au nevoie de El, atunci cine o va face? Cu Logosul întrupat, cu Duhul mergând deasupra apelor, putem

reclădi cosmosul pe care acum l-am golit şi l-am grăbit spre haos.

Alarma ştiinţei şi secularizarea

Ştiinţa şi tehnologia au adus dezvoltări fără precedent în toate sectoarele vieţii. Au revoluţionat comunicaţiile şi transportul. Au produs de asemenea arme nucleare care pot distruge întreaga viaţă. Ştiinţa este astfel o binecuvîntare şi un blestem în acelaşi timp.

Evenimentele istorice recente, totuşi, au dat dreptul vieţii la secularizare şi la exploatarea fără reţinere prin ştiinţă şi tehnologie. Deşi sunt conştiente de potenţialul distructiv, ştiinţa şi tehnologia sunt mai înclinate să susţină idealul în comuniune, de grijă pentru umanitate.

Ce a adus lumii capitalismul, mai ales Lumii a Treia? A produs o abundenţă de bunuri de consum, şi, printr-o inteligentă publicitate în media, a creat o falsă foame pentru aceste lucruri. A folosit ajutoare economice, ca mijloace de comerţ, şi a exploatat Lumea a Treia peste măsură. Datoria. Capcană a ţărilor din America Latină ca Brazilia şi Mexic, le-a făcut mai sărace cu fiecare an care a trecut. India va fi repede prinsă în această datorie-capcană, dacă

guvernul indian nu va face niște pași radicali. Materiile prime sunt cumpărate de către țările bogate la prețurile cele mai mici posibile și le sunt vândute arme sofisticate la cele mai mari prețuri posibile. Prăpastia dintre bogați și săraci crește cu pași repezi în Lumea a Treia din cauza sistemului capitalist exploatator. Medicamente și praf de lapte respinse de către țările bogate sunt vândute pe piața țărilor din lumea a treia. Nu există rezolvare pentru toate acestea decât printr-o reîmpărțire (măsuri radicale) prin care o parte din datorii să se șteargă și să se adopte un sistem corect de comerț și slujbe pentru toți.

Punctul de vedere, important, al unui om de știință nu construiește tipare, ci curente de energie.

Fritjof Capra este fizician, iar eu nu am pregătirea necesară ca să-l înțeleg în întregime, dar din puținul pe care l-am înțeles pare a fi o voce strigând în pustiu. Primul lui best-seller, *Tao of Physics* (Capra Fritjof, *The Tao of Physics*, Flamingo, ediția a 15-a, are subtitlul „O interpretare a punctelor comune între fizica modernă și misticismul estic"). Fritjof Capra a fost primul care a cercetat în detaliu și cu autoritate legăturile între misticismul european și fizica modernă.

Cartea lui a contribuit la noul sentiment al profundei armonii între concepția științifică a lumii și tradițiile mistice. Și cercetările recente în fizica subatomică au întărit această teorie.

O altă carte a sa, *Admirabila înțelepciune* (*Uncommon Wisdom*) prezintă evaluările lui asupra unui număr de oameni de știință moderni. Cărțile lui arată că suntem la un punct de răscruce în teoria modelului (tipar) și teoria valului (curentului), de la teoria atomică la teoria subatomică, de la conflictul între religii și știință la o reuniune a celor două. În cea de-a treia carte el citează pe profesorul Stanislav Grof: „Mintea universală, Conștiința cosmică este forța creativă la baza conceptului Cosmic" (Capra F., *Cosmic Mind*).

Particularitatea interesantă este că el vede un *Perichoresis*, energia creativă a cosmosului, pe care teologia ortodoxă o atribuie Trinității. Răspunzând întrebării ce este materia, Capra spune:

„Am răspuns prin a contrazice punctul de vedere al lui Newton asupra materiei, ca fiind constituită din cărămizi elementare, toate la rândul lor fiind făcute din aceeași substanță materială de bază, prin viziunea lui Einstein asupra masei ca formă de energie și materie consistând în energie cuprinsă

într-un tipar, continuu transformându-se dintr-una în alta. Cu toate acestea a trebuit să accept că în timp ce toată energia este o măsură a activității, fizicienii nu au un răspuns la întrebarea: ce este activ?"

Această continuă transformare în Conștiința Divină este ceea ce Părinții au numit *circumincession* sau *Perichoresis*. Capra îl citează de asemenea pe Dr. R. D. Laing, alt binecunoscut om de știință, care de asemenea îndeamnă la trecerea de la structura veche dominantă la o structură de dragoste și compasiune reciprocă către tot ce este natură. Ca să citām:

„Noua știință, noua epistemologie, trebuie să fie prevăzută ca o schimbare a sentimentelor, ca o completă întoarcere de la intenția de dominare și control al naturii la idealul, de exemplu, a lui Francisco din Assisi, că întreaga creație este partenerul nostru, dacă nu chiar mama noastră. Abia atunci putem să abordăm percepțiile alternative care ne apar."

Separarea sacru – secular nu se susține

Distincția tomistă dintre biserica sacră și lumea seculară nu este valabilă în lumea de

azi, deși a fost o diferență între biserica dintâi persecutată și lumea care a persecutat-o. Desigur biserica ar fi trebuit să fie un model astfel ca lumea să se simtă atrasă de ea prin stilul de viață. Rămâne de văzut (este îndoielnic) dacă biserica care renunță la lumesc și aspiră la rai, va fi primită acolo. Dumnezeu care a creat toată lumea va spune ca Iosif fraților săi: „Nu-mi veți vedea fața, dacă fratele vostru nu este cu voi." (Gen. 43:5)

La întrebarea dacă Dumnezeu e de partea săracilor împotriva bogaților, teologii liberali de diverse nuanțe răspund afirmativ, iar teologii capitaliști negativ. O'Hanlon scrie: Această formă a lui Dumnezeu Atotiubitor, este una de ajutor pentru săraci și victime și una de provocare pentru bogați și asupritori. Aceasta este temelia opiniei Bisericii pentru săraci – este reflecția acelei revelații trinitariene (divine, a Sfintei Treimi) pe crucea lui Cristos când Dumnezeu este văzut clar ca fiind de partea proscrișilor tuturor instituțiilor politice și bisericești. Trebuie să spunem răspicat că Dumnezeu nu este de partea împăraților și a asupritorilor, ci de partea lui Moise, și a asupriților. Mântuitorul nostru și-a arătat clar alegerea lui pentru săraci în multe locuri. (Luca, 14: 18). Când iese din casă, Zaheu devine fericit,

liber și în mod voluntar sărac, pentru că a devenit un creștin angajat, să împartă și să restituie tot ceea ce furase de la alții. Așa cum O'Hanlon spune clar: „Din punct de vedere cultural suntem prinși în vârtejul ethosului individualist al liberalismului occidental, de competiție (adică sistemul nostru de educație) și consumatorism. Sistemul nostru legal face ca: marea majoritate a celor din închisoare sunt săraci și sunt acolo pentru crime împotriva proprietății private"

Umanismul ateist al lui Karl Marx trebuie să fie transformat în umanismul Trinitarian al împărtășirii universale a bogăției spirituale și materiale ale lui Dumnezeu pentru toți fiii săi dimpreună cu libertatea persoanei și justiția socială, dacă „Perestroika" trebuie să continue să lucreze pentru Dumnezeu sub îndrumarea Sfântului Spirit.

Marx a crezut mai mult în practică și realizările vremii sale, decât în teorii. Aceasta este provocarea căreia Biserica trebuie să-i facă față acum. Oare o biserică pentru toți (*shoring church*) va provoca o lume seculară către o mai mare producție a bunurilor necesare umanității și strict o împărțire egalitaristă (pentru toți), fără parohialism, consumerism, comunalism și autocentrare.

Secularul devine sacru

Secularul devine sacru printr-un model alternativ Trinitarian.

„Dumnezeu a văzut tot ce a făcut și s-a încredințat că este foarte bine” (Gen. 1: 31). Deci cum poate fi ceva din creație secular? Căderea a rezultat din pătrunderea răului în lume, care lucrează și în așa-zisul domeniu al sacrului. Diferența între bun și rău este validă, dar nu și diferența între sacru și secular. Cred că marele teolog Sf. Toma de Aquino trebuie să-și asume mare parte din vină atunci când a disecat realitatea în natural și supranatural, secular și sacru. El a spus că Dumnezeu poate fi dovedit prin rațiune și că Trinitatea poate fi pătrunsă prin Revelație.

Rezultatul concret este că oamenii au ajuns să considere că slujba de Duminică este sacră, iar afacerile de luni ar fi seculare.

Aceasta este greșit din toate punctele de vedere religioase. În ciuda fundamentalismului unor frați islamici, Islamul nu desparte religia de politică și regulile Sfântului Coran față de viață și face teocrație aplicabilă întregii vieți. Desigur că aceasta devine periculos când failibilii khomenii au devenit custozii sacralității. Nici o carte nu trebuie să fie ultimul criteriu, și numai Dumnezeu

și Sfântul Duh pot să ne conducă la adevărul întreg.

De la consumerism la o nouă asceză politică

În acest demers îi sunt recunoscător lui K. M. George, în special pentru articolul său: *Nations as Monastery – Need for a New Political Askesis* (Națiunea ca Trebuință monahală – pentru o nouă asceză politică).

Consumerismul a dus la probleme ecologice, creșterea sărăciei, distrugerea resurselor naturale, creșterea tensiunii și a bolilor mintale, indiferența față de situația grea a vecinilor noștri, acumulare competitivă de bogății, goană nesfârșită după bunăstarea ființei. Religia devine ca o chestiune personală, fără importanță pentru un stil de trai etic. Vechea imoralitate este acceptată sub blânda denumire de „noua moralitate" Dumnezeu este transformat în servitorul celor credincioși pentru a le acorda din ce în ce mai multe înlesniri materiale, iar „centrele pelerine" colectează grămezi de bani care nu se întorc la cei săraci care îi oferă.

R. M. George scrie:

„Antropologii sociali ca Mircea Eliade ne informează că ideea degenerării succesive

este constitutivă conştiinţei religioase universale. De exemplu, tradiţia hindusă vorbeşte despre cele patru *yugas*: *krita*, *threta*, *dwapara* şi *kali*, ca patru etape consecutive din istoria cosmică care manifestă o decadenţă succesivă.

La începutul epocii lui Constantin cel Mare, odată cu edictul de la Milan din 313, Biserica a devenit universală şi toţi cei ce voiau să-şi tămăduiască sufletele au început o viaţă în stil monahal, mai întâi numai de către sfinţi ca Sf. Antonie şi Sf. Pahomie, fugind de plăcerile desfătării în bogăţie, departe în pustie, ca să lupte împotriva lui Satan prin post, rugăciune şi o viaţă simplă, contemplativă. Mai târziu, într-un număr mai mare de locuri au început să înflorească adevărate comunităţi. Sf. Atanasie şi Sf. Vasile au întocmit reguli pentru comunităţile monahale care au fost copiate ulterior de bisericile catolice pentru mânăstirile lor. Papa Grigorie cel Mare a preluat regula Sf. Benedict şi a aplicat-o Europei creştine" Dar Reforma Protestantă, Renaşterea, Iluminismul, Raţionalismul şi Materialismul au contribuit la decăderea vieţii monahale în Europa şi în Vest.

Renașterea vieții monahale în noul context

Nu se pune problema reînvierii instituției bolnăvicioase împotriva spiritului vremurilor. Dar cu mult înaintea instituționalizării ei, mișcarea ascetic-monahală începuse să exercite o influență decisivă asupra structurilor și valorilor sociale...

Odată ce valul secularizării actuale sprijinit de civilizația tehnologică industrială triumfătoare va ajunge la un punct critic de autoexaminare – la care se va ajunge în curând – va avea loc o renaștere a mișcării monahale ascetice... un nou ascetism pentru care întreaga planetă va trebui să se transforme într-un *asketerion*, un loc de practică ascetică, o mânăstire.

Ceea ce numim noi planeta-mânăstire este *ora et labora* (rugăciune și muncă), împărțirea resurselor întregii omeniri, asemenea unei comunități monahale, mulțumirea, bucuria de a trăi în comunitate, extazul rugăciunii și meditația.

De la unirea bisericii la unitatea neamului omenesc

Cerința mileniului trei nu este numai unirea bisericii, dar și a tuturor națiilor lumii

într-o singură familie a lui Dumnezeu. Așa cum am menționat anterior, cuvintele folosite pentru instituirea Sfintei Euharistii și pentru actul hrănirii sunt aceleași. Aceasta arată unitatea dublei porunci, inseparabila identitate și legătură dintre creșterea noastră spirituală și actele de compasiune, solidaritatea Bisericii cu lumea.

Tissa Balasuriya ridică o problemă simplă în cartea sa: *The Eucharist act and Human Liberation* (*Actul euharistic și libertatea umană*), la care trebuie să se găsească răspuns. De ce se întâmplă astfel: în ciuda sutelor de mii de celebrări euharistice, noi continuăm să fim la fel de egoiști ca înainte!

Bisericile ortodoxe vorbesc despre „Liturghia de după Liturghie" și se așteaptă din partea credincioșilor să arate lumii de luni până sâmbătă sfințenie euharistică, dăruire, mărturisire, dar practica este foarte săracă. Caracterul parohial este trăsătura celor mai multe comunități catolice, ortodoxe și protestante. Dacă se ivește necesitatea construirii unor case pentru cei nevoiași, tendința generală a enoriașilor este de a construi numai pentru membrii bisericii. Putem noi să-i respectăm pe toți semenii noștri ca pe niște frați și surori pentru care Hristos a

murit? Putem opri opțiunea preferențială față de săraci? Acest lucru este mult mai greu de practicat în India pluralistă, decât în comunitățile eclesiastice ale Americii Latine, unde majoritatea sunt creștini.

Într-un articol subintitulat *The Trinitarian Existentiality of the Eucharist* (*Ființarea Treimii devine în actul Euharistic*), teologul ortodox Gennadios Limouris scria:

„Actul euharistic înfăptuit prin Fiul în Duhul este o manifestare teocentrică, ce ne poartă spre abisul insondabil al Tatălui. Rugăciunea liturgică este o chemare de participare la manifestarea divină. Astfel noi suntem părtași la dragostea fără margini a lui Dumnezeu pentru oameni, într-o existențialitate pură a Sfintei Treimi". („Ecumenical Review", vol. 38 oct. 1980). În biserica mea nu există slujbă euharistică la care să nu participe toți copiii lui Adam, vii sau răposați. Biserica și lumea sunt două lumi concentrice, iar Treimea divină este centrul. Noi nu putem, desigur, să pretindem că ne aflăm în cercul interior, dar să lăsăm lumea să spună astfel, ca exemplu al vieții noastre.

Va apare un sistem economic trinitar?

Domnul Dumnezeul nostru a spus: „Nu poţi să-i slujeşti şi lui Dumnezeu şi arginţilor". Sf. Pavel a zis că: " iubirea de arginţi este rădăcina tuturor relelor" (I. Tim. 6:10). Capitalismul susţine că setea de profit este rădăcina progresului. Karl Marx spune că economia determină totul, chiar şi religia. P.K. Geevarghese, promotorul şi profetul economiei bazate pe „timp" (7) este de părere că:

„Într-o economie bazată pe bani, timpul este separat de valoare. Celor ce au tutela bunurilor şi nu celor ce au timp le-a fost posibilă dobândirea puterii de a aloca resurse pentru alţii. Această idee nu se sprijină pe principiul inerent structurii fiinţei, adică Treimea"

Ghervaghese Mar Osthathaios

Despre misionarismul contemporan

Misionarismul este acum predat pentru prima dată în multe seminarii. Interesul actual pentru misiune nu este numai în creștinism ci și în marile religii actuale ale lumii, în special pentru islamism și hinduism. Din păcate, interesul este mai mare printre fundamentaliștii diferitelor religii, adăugându-se intoleranța față de cei din afara propriei credințe. Nu este nevoie numai de creșterea numărului de adepți ai bisericii, ci și de crearea unei familii bazate pe comuniunea omului cu divinul: mișcarea către Împărăția lui Dumnezeu. Fundamentalismul este stagnarea intelectuală, o credință oarbă fără deschidere spre idei noi. Fundamentalismul creștin de tip îngust

este aproape o „bibliolatrie" fără deschidere față de noul adevăr către care ne conduce pe toți Duhul Sfânt. Misionarismul împărtășirii dragostei creștine (*agape*) este foarte diferit de înțelesul din trecut al misionarismului.

a) De la convertirea personală la spiritualizarea personală

Mulți indivizi care se îndreaptă spre cariera preoțească, drept răspuns la chemarea amvonului, nu-și găsesc o nouă cale alături de Hristos pentru a-și coordona viața publică și particulară și resursele lor. Aceasta nu este doar vina lor, ci și a structurii societății nu este nici măcar dorită de ei, și ca urmare, mulți recad în greșeală.

În India, de exemplu mulți necreștini ca și contestatari profetici ai structurii burgheze a societății critică viața de hotel de cinci stele a misionarilor străini care cheltuiesc o mulțime de bani pentru ei înșiși și pentru publicitatea modelului capitalist. Chiar și unii misionari naivi fac asta. Modelul lui Iisus Hristos, Misionarismul cosmic, kenotic al lui Dumnezeu nu este urmat. Ioan Botezătorul predica: „Pocăiți-vă căci împărăția lui Dumnezeu este aproape"; acest mesaj este interpretat mai degrabă ca a doua venire a lui Hristos. Noi cei care recităm

Crezul (de la Niceea) în fiecare zi credem și că Hristos va veni iar să judece viii și morții, dar nu amenințăm oamenii spunându-le că vor fi aruncați în focul veșnic al iadului dacă nu-și vor dărui inima lui Hristos. Câțiva preoți par să fie agenți ai capitalismului fără a propune însă un mesaj de schimbare radicală și fără a-și periclita libertatea lor economică în scopul de a exploata oamenii săraci. Spiritualizarea conduce către împărtășire în sensul Sfintei Treimi nu ca în modelul de constrângere de tip comunist, ci ca în modelul agapic de împărtășire liberă.

b) De la caritate la justiție socială

Întreaga lume apreciază Misionarii Carității ai Maicii Tereza și este necesară continuarea misiunii lor până când nu vor mai exista hoți care jefuiesc și-și lasă victimele pe jumătate moarte. A sosit însă timpul să conștientizăm și bogăția și sărăcia observând păcatul oricărui fel de exploatare care îi face pe săraci și mai săraci și mai numeroși cu fiecare generație.

Teologii libertății din America Latină de la Gustavo Gutiérrez la Leonardo Boff sunt foarte preocupați de necesitatea justiției sociale nu doar în teoria misiunii lor ci și în practică. Caritatea este bună, dar deseori

cei care beneficiază de ea devin paraziți și slabi. Comunitatea Ecleziastică Primară nu se mulțumește doar cu caritatea, ci și cu împărțirea resurselor producției comune și consumarea lor în comun. Julio de Santa Ana spune că, deși erau necunoscuți acum 30 de ani, acum există mii de adepți în America Latină incluzând 100.000 numai în Brazilia. El adaugă „Viața este grea pentru oamenii săraci mai ales în perioadele de criză economică. Lipsiți de slujbe, cu salarii mici și condiții precare de viață este dificil pentru mulți să-și satisfacă nevoile primare ale vieții. În această situație mulți sunt tentați să facă lucruri care în condiții normale de viață ar fi inacceptabile; delicvența și prostituția devin un mod de supraviețuire."

Ceea ce au făcut ei în São Paolo în timpul perioadei de criză economică din 1980-1985 nu a fost caritate, ci creșterea fondului comun pentru a oferi slujbe celor fără serviciu, pentru a produce articole de consum ca pâinea, vegetalele și fructele care să fie vândute în magazine. Justiția socială trebuie să-și propună să ajute oamenii să se ajute pe ei înșiși și societatea în ansamblu. Este bine că în această direcție anumite misiuni sunt puse deja în practică în țările în curs de dezvoltare. O asemenea misiune nu se

teme că o acțiune politică ar schimba structura în asemenea năsură încât toți oamenii să aibă slujbe și să nu mai existe șomeri și paraziți sociali.

c) De la stresul proclamării la dialogul agapic

La al cincilea Congres al Bisericilor Lumii, ținut în Nairobi, grupul evangheliștilor a obiectat față de raportul majoritar, care totuși a fost impus în plenara următoare cu mici modificări. Dialogul între religii și ideologii s-a extins repede în acești 25 de ani și astăzi este o metodă acceptată de misionarism în cele mai multe biserici. Cărțile editate de Stanley Samartha, Wesley Ariarajah și alții și publicate de Consiliul Bisericilor Lumii din Geneva au aruncat cu siguranță mai multă lumină asupra metodelor de împărtășire reciprocă a ideilor și convingerilor, cu deschiderea către idei noi fără sacrificarea propriei convingeri până când convingerea proprie este îmbogățită.

Baza dialogului o constituie universalitatea adevărului și faptul că Dumnezeu a lăsat mărturii asupra prezenței Lui în orice epocă, în orice religie și în orice ideologie. Dialogul Domnului nostru cu femeia Samariteană este de fapt un model de dialog

personal, care este misionar. Mai mult chiar, Sfântul Duh nu lucrează doar în biserică prin cuvânt și sacramente, ci și direct în lume, pentru a convinge lumea despre păcat, dreptate și justiție. Adevărul nu se teme de dialog. Monoteismul exclusiv poate să se teamă de dialog, dar nu monoteismul Trinitar atotcuprinzător care uneşte pe fiecare și pe toți în Treimea Divină.

Aici noi nu impunem un Adevăr parţial asupra altui Adevăr parţial, ci mergem împreună întru Adevărul complet al lui Dumnezeu împărtășit și de alții în credința lor.

d) De la misiunea paternalistă la părtășie frățească

Misiunea paternalistă trebuie să fi avut un stadiu necesar între secolele XVIII și XIX în misiunea de extindere a Bisericii, dar acum trebuie să depășim această etapă evoluând către atitudinea frățească de împărtășire ca un model modern. Orice complex de superioritate este refuzat de oamenii cu respect de sine. Sfântul Pavel nu a început prin a se adresa atenienilor spunându-le că sunt vinovați de idolatrie. Propoziția lui de deschidere a fost „Bărbați atenieni, în toate privințele vă găsesc foarte religioși" (Faptele Ap. 17:22). Apoi nu a ezitat să-și exprime

convingerea că Dumnezeul necunoscut la care se închinau ei era Mesia. De fapt el a citat din poeții localnicilor și le-a câștigat deplin respectul lor înainte să le prezinte veștile bune despre învierea lui Hristos. Misiunea cuprinzând mentalitatea misionarilor din ultimul secol nu reprezenta identificarea cu oameni din domeniul misiunii după modelul întrupării într-o iesle (Cor. 8:9). Întruparea a constat în faptul că El a împărtășit starea noastră de oameni pentru ca noi să ne împărtășim cu divinitatea Lui.

e) De la dominația culturală la culturalizare

Deși acest punct de vedere a fost relatat anterior, trebuie tratat separat datorită importanței sale ca nouă metodă a misiunii agapice. Există două forțe care acționează în dezvoltarea istorică: una centripetă și alta centrifugă, inductivă și deductivă, integratoare și dezintegratoare, creativă și noncreativă, ascendentă și descendentă. Nu există compartimente etanșe între bine și rău. Ambiguitatea istorică este un amestec între bine și rău: „Vine dimineața și este tot noapte” așa cum proclama înțeleptul străjer din Dumah (Is. 21:12). Așteptăm lumina să vină odată cu dimineața, dar ceea ce vedem este

și noaptea. Educația, politica, capitalismul, comunismul, noile religii toate vin dimineața, dar în interiorul a tot ce e nou noaptea intră pentru a le întuneca până când răsar zorii noii dimineți. Așa cum Iisus Hristos a fost Dumnezeu care și-a asumat starea umană, misiunea nu trebuie să distrugă identitățile culturale din câmpul misiunii ci trebuie să și-l asume cu purificarea necesară. Aceasta este culturalizarea. Sf. Chiril și Sf. Methodiu care au fost pionieri ai misiunii în vechea Lume Slavă, nu le-au distrus limba lor prin limba greacă, ci au creat scrierea slavă pentru propria limbă și aceasta a fost o culturalizare în locul unei dominații culturale sau lingvistice. Secretul succesului misiunii în Africa astăzi sunt indigenizarea și culturalizarea care sunt practicate. Culturalizarea este funcția care sintetizează cultura bisericii misionare cu cea locală într-un mod natural, eliminându-se factorii dezumanizanți din ambele prin intervenția Logosului și a Sfântului Duh. „Culturalizarea este sărbătorirea misterului întrupării lui Hristos în viața și cultura oamenilor care-l acceptă"

f) De la continente la întreaga lume

Numele Congresului Ecumenic din Mexico 1963 a fost: Misiune în șase continente. El a fost schimbat cu Misiune în întreaga lume, la Reuniunea de la Bangkok în 1972. Misiunea de părtășie, în *koinonia* (comuniune creștină), pe care acest capitol și întreaga carte o recomandă, este împărțirea în întreaga lume a resurselor date de Dumnezeu, către toți copiii Lui din toate continentele și toate insulele. Misiunea în întreaga lume are atât o sarcină locală pentru fiecare casă, cât și o dimensiune globală. Prin știință și tehnologie întreaga lume a îmbrăcat forma unei grupări globale deși noi suntem încă în era de colonialism economic, de dominație politică și de exploatare în întreaga lume atât în țările bogate, cât și de bogații din fiecare țară.

Misiunea este chemarea pentru a răspunde la rugăciunea pe care Domnul nostru ne-a spus să o facem zilnic „Vie Împărăția Ta" (Melbourne 1980). Este speranța tuturor săracilor lumii că o nouă societate a împărtășirii generale a Veștilor Bune din Manifestul din Nazareth (Lc. 4:18) va lua naștere până în 2000, dacă lumea va supraviețui cataclismului nuclear și va intra în mileniul trei.

g) A propovădui despre Hristos devine a trăi precum Hristos

Toată lumea este de acord că noi, creștinii, nu trăim precum Hristos totuși propovăduim despre Hristos. Acesta este cel mai mare obstacol în calea misiunii creștine și a creștinismului în general. Mahatma Gandhi a spus unui misionar că mirosul și frumusețea unui trandafir trebuie să fie un exemplu de urmat pentru misionarii creștini. Secretul creșterii continue a Bisericii în zilele persecuțiilor era viața întru Hristos și moartea martirilor. Unii dintre noi ar dori să trăiască pentru Hristos, dar nu ar îndrăzni să se golească de ei înșiși precum Hristos și să moară pentru El. Domnul nostru a petrecut o noapte întreagă în rugăciune nu numai înainte de a-și alege apostolii, ci și în multe alte ocazii, dar nu avem timp să discutăm despre asta. De câte ori Domnul săvârșește minuni din iubire, el spunea celor vindecați să nu spună nimic despre asta, dar noi am făcut cruciadele așa-zis miraculoase pentru a face paradă de așa-zisele miracole de vindecare.

Necreștinii care ne aud rugăciunile ne spun de nenumărate ori: „Viața voastră este mai zgomotoasă decât predicile voastre și nu vă putem auzi predicile”. Dacă am împărtăși

bogățiile vieții ca în Sfânta Treime, lumea ar deveni atentă și ar asculta. Există teologi radicaliști precum S. Rosario Narchison și Kappan care blamează Crezul apostolilor pentru că s-a sărit de la „nașterea din Fecioara Maria" la „s-a răstignit în zilele lui Pilat din Pont". Aceasta nu este o critică validă pentru că Noul Testament oferă în detalii viața lui Hristos. Ei uită însă că slujirea în Iisus este singurul mod prin care poate fi sporitor un stil de viață.

h) Reinstaurarea armoniei prin stilul de viață trinitarian

(...) Știința poate răspunde la întrebarea cum s-a creat lumea, dar nu poate răspunde la întrebarea cine a creat-o. Cele două povestiri din Geneză cap. unu și doi nu sunt afirmații științifice în legătură cu timpul sau cu metodologia creației, ci reprezintă doar credințele evreilor, musulmanilor și creștinilor că „La început Dumnezeu a creat cerul și pământul"

Alte interpretări teologice ale istoriei creației afirmă că:

El a găsit că tot ce a creat El era bun, deci El nu este creatorul Diavolului cosmic care i-a tentat pe Adam și Eva.

Necreația, înșelăcinea, distrugerea, uciderea, depărtarea fratelui de frate sunt de la Forța Distructivă care nu putea acționa până când creația nu ar fi apărut (...).

Ruperea relației verticale cu Dumnezeu și a relației orizontale dintre membrii unei familii a fost rezultatul căderii. Dizarmonia în uciderea lui Abel de către Cain a fost creată de sentimentul lui Cain că ar fi respins de Dumnezeu. Cain reprezintă îmbogățirea, dobândirea de averi, iar Abel reprezintă păstorul, nomadul.

Ecoteologie

Astăzi s-a născut un nou fel de teologie numită ecoteologie pentru a atrage atenția tuturor asupra noilor probleme de ecologie: spărturi în stratul de ozon care protejează pământul de căldura excesivă, ingineria genetică care manipulează genele în scopuri egoiste, poluarea aerului, apei și a atmosferei, deversarea deșeurilor radioactive în apele Oceanului Pacific care distruge peștii și înfometează bieții insulari, defrișarea pădurilor în țările în curs de dezvoltare pentru a exporta combustibil și lemn către țările dezvoltate, și distrugerea mai multor specii de animale și păsări prin vânat excesiv, exportul

de medicamente interzise către țările lumii a treia și consumul excesiv de combustibil energetic ca petrolul și a mineralelor ca zincul, fierul, aluminiul, etc. Citându-l pe Charles Birch: „Astăzi, peste 100.000 vertebrate sunt utilizate în laboratoarele de cercetare din întreaga lume. Aproximativ 85.000 dintre acestea sunt șobolani și șoareci. Broaștele, porumbeii, hamsterii, câinii, pisicile, porcii și primatele constituie aproape tot restul procentului. Aproape 5% sunt utilizate în scopuri didactice, altele 5% pentru diagnosticarea bolilor, 20% pentru producerea substanțelor biologice și pentru teste de toxicitate, 30% pentru dezvoltarea medicamentelor și pentru testarea lor, 40% pentru alte activități de cercetare precum și preocuparea actuală pentru creșterea dimensiunilor oilor și porcilor. În toate cazurile experimentele nu ar trebui făcute decât cu dovedirea necesității absolute și când toate celelalte alternative posibile au fost excluse după o serioasă analiză."

Birch se teme că mai multe specii de animale inclusiv cimpanzeii sunt deja în pericol de dispariție.

Noi suntem conștienți de tragedia din Bhopal provocată de o companie transnațională care a ucis mii de cimpanzei, iar efectele

ulterioare continuă încă. La Cernobâl „mai mult de un milion de oameni au fost evacuaţi şi pe o suprafaţă de până la 2.600 km pătraţi a devenit nelocuibilă. Creaţia minunată a lui Dumnezeu mai este distrusă încă de ploile acide, de arderea combustibilului fosil, de creşterea cantităţilor de fertilizatori chimici, de pregătirile pentru bombe nucleare şi războaie interstelare care ar putea distruge viaţa de pe întreaga planetă numită PĂMÂNT. Cutremurele de pământ şi alte calamităţi naturale pot fi uneori consecinţa construirii de uriaşe baraje care ameninţă echilibrul natural prin acumularea unei cantităţi de apă prea mari în unele zone şi generând lipsă de apă în alte zone. Tehnologiile avansate din zilele noastre nu ar trebui luate ca progrese indiscutabile pentru întreaga creaţie de pe pământ.

Cauza dezechilibrului este împărţirea egoistă a fructului oprit pentru propria familie fără a se sinchisi prea mult de poporul din Nord, care i-a oferit adăpost lui Cain şi de la care a luat o soţie. Soluţia este deci restaurarea participaţiei agapice care nu cunoaşte hotare.

Două metode parțiale pentru reinstaurarea armoniei în creației

Aceste două metode pot fi numite: a) Stoică, renunțarea la sine propovăduită din timpuri imemoriale de către toți cei cu religie, călugării, și practicată de oameni ca Sf. Francisc de Assisi și nenumărați Saniasini care consideră că e un păcat să fii bogat într-o lume săracă unde milioane de oameni sunt flămânzi; b) și morala protestantă și capitalismul care exploatează resursele naturii în beneficiul unei minorități.

Cu alte cuvinte prima metodă se bazează pe renunțarea la sine și a doua la profit. Țelul Stoicilor este ocrotirea naturii și creației și țelul capitalist este bunăstarea vieții în principal pentru o minoritate, folosind resursele create de Dumnezeu. Metoda stoică consideră sărăcia ca o virtute și metoda capitalistă consideră bogăția ca virtute. Opinia mea este că aceste metode sunt ambele parțiale și metoda holistică ar trebui să combine și elementul justiției sociale implicat în parabola cu câștigul egal la cantitatea de muncă diferită(Mt. 20:2-16) și stimulentul pentru un lucrător mai muncitor care primește o răsplată mai mare pentru o muncă mai grea și are realizări mai mari (Mt. 25:15-30). Formulând acest lucru în

jargon modern trebuie să se dezvolte o sinteză a socialismului și a capitalismului combinând dreptatea socială cu libertatea personală pentru că trebuie să existe justiție socială, pace și integritatea creației. Educația pentru toți bazată pe nevoia fiecăruia este dorită de prima parabolă și educația bazată pe merit pentru aceia care sunt competenți este încurajată de a doua parabolă.

În recenta carte *Viața eliberată* din care am mai citat deja, este un articol interesant intitulat „Fundamentul Noului Testament pentru înțelegerea creației" scrisă de colegul meu Paulos Mar Gregorios, se pun la lumină cele două metode despre care discutăm noi. El critica trei puncte de vedere ale lui Sunderlal Bahuguna din Mișcarea Chipko, care ar putea să fie stoică. Acestea sunt:

Natura există pentru a fi adorată, nu exploatată.

Cel care ia mai puțin de la natură și de la societate ar trebui să fie mai respectat decât cel care ia mai mult.

Există în interiorul fiecăruia o lume și mai bogată și mai demnă de a fi cultivată decât lumea exterioară.

După Mitropolitul Gregorios, punctul de vedere din Noul Testament este diferit:

Natura și istoria sunt inseparabile ca matrici ale originii creșterii și desăvârșirii noastre și ordinea astfel creată trebuie respectată și îngrijită ca grădina Domnului. Adorația este doar pentru creator.

Simplitatea vieții este de mare preț dar sărăcia forțată nu este.

Creează noua ordine mondială armonie în creație?

„În final americanii voiau o nouă Ordine Mondială pentru a organiza lumea fără sovietici. Dar se poate ajunge la această ordine mondială fără cooperare?" Creația include pe toți și totul cu excepția Creatorului: soarele, luna, cerul, uscatul, apa, aerul, pământul, vegetalele, păsările, animalele, toate acestea constituie leagănul în care umanitatea a crescut și s-a dezvoltat. Dacă leagănul are o gaură mare, copilul din el va cădea și va muri. Exploatarea nemiloasă și distrugerea ordinii create trebuie oprită cât mai curând pentru ca ordinea să-și recapete frumusețea de curcubeu a unității în diversitate. Ne confruntăm cu situația tragică a extinderii Saharei, deșertizării în Lumea a Treia care poate fi numită mai bine lumea „doua-treia"

Lucrul de care avem nevoie este o schimbare a inimii (metanoia) nu doar pentru

indivizi, ci și pentru comunități și națiuni. Previziunea iezuitului francez Pierre Teilhard de Chardin trebuie să devină realizarea tuturor: „Am înțeles că propria mea existență neînsemnată era una cu imensitatea a tot ceea ce este în curs de devenire”

Poetul Wallace Stephens afirmă „Nimic nu se ia separat nu este izolat. Lucrurile există datorită interrelațiilor și interconexiunilor”. Această dimensiune socială, fără a respinge implicarea personală în relație și parteneriat, mă determină să reamintesc de modelul ultim, Trinitatea.

La fel, hinduismul nu are doar monismul advaitic în plan filozofic cu Sat, Chit și Ananda, ci și Trimurti cu dimensiunea populară de devotament. Această sinteză în Treime este cântată în cor..

Thrieka daivam ellavarkum daivam, hinduvinnum Musalmanum; / Sreeyarna Daivam Snehabdhi thanne, Nithya satya sneha rupi.

(Divinitatea trinitară este a tuturor, a Hindușilor și Musulmanilor deopotrivă. / Această divinitate este oceanul de iubire, forma dragostei, eternul adevăr).

Impasurile indiene sunt ca și cele globale. Schimbarea aceasta trebuie să fie de la parohialism la ecumenism. Dacă Biserica nu face

aceasta, prin revelația hristică, atunci cine să o facă? Cu Logosul întrupat, cu duhul plutind deasupra apelor, trebuie regândit și reclădit cosmosul pe care acum l-am golit și l-am grăbit spre haos.

Arnold J. Toynbee a demonstrat că în majoritatea civilizației deja a decăzut conform modelului evoluției și regresiei. El prezice că civilizația vestică va fi pedepsită dacă crește corupția morală, cum s-a întâmplat la romani și în alte culturi. Trebuie să trecem de la etica antropocentrică la etica centrată pe viață care tratează toate speciile umane ca sacre (Charles Birch).

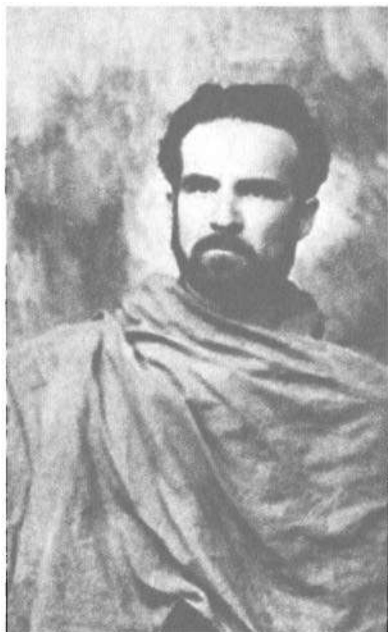
John Habgood în articolul său intitulat „Concepția Sacramentală asupra resurselor mediului înconjurător" laudă punctul de vedere ortodox și îl citează pe Kallistos care a scris: „microcosmos, un univers în miniatură ci și un microtheos, un Dumnezeu în miniatură" Fiecare dintre noi nu este numai *imago mundi*, ci și un *imago Dei*.

Jurgen Moltmann sugerează: „Deviza oricăror forme de organizare în eclesia este să gândești global, dar să acționezi local!"

(*Viața Românească* nr. 5-6 / 1997
și nr. 11-12 / 1998)

Partea a V-a

INTERFERENȚE ROMÂNO-INDIENE

Mircea Eliade:

Vorbește Rabindranath Tagore[1]

M-ai întrebat ce mi-amintesc eu din București și dacă îmi mai amintesc ceva. Eu nu am amintiri, eu am numai bucurii și dureri și visuri și mai știu eu ce, dar nu amintiri. Și de ce nu? Pentru că mă împotrivesc din toată făptura mea morții celor care au fost cândva vii și libere, iar acum sunt încheiate și cusute pe pânza istoriei și de unde nu le mai scoate nimeni decât sub pedeapsa sacrilegiului. E în sufletul meu o

---

[1] Mircea Eliade l-a vizitat pe Rabindranath Tagore prima dată în iulie 1929, împreună cu Surendranath Dasgupta și cu fiica acestuia, Maitreyi. A doua oară, în 1930, Mircea Eliade l-a vizitat singur., călătorind cu trenul circa 150 de kilometri depărtare de Calcutta, la rezidența acestuia, numită Shantiniketan („Sălașul liniștii"). Aici l-a ascultat pe Tagore rostindu-i acest memorabil capitol de spiritualitate indiană.

groază de stagnare, de moarte, de sistem care e numai sistem. Și, iartă-mă, eu nu sunt filozof ca prietenul meu Surendranath, dar memoria, aducerea-aminte la răstimpuri și parcă detașat de ceea ce-ai fost tu atunci, e moarte.

Așa... Mă întrebai de București. Ei, bine, ați fost atât de buni cu mine, ați fost atât de calmi și de „imediați” față de operele mele, iar bietul Rege Ferdinand și cu Regina Maria mi-au făcut cinstea să mă invite la Palat și masa a fost atât de familiară, ca aici, în Orient, unde Poetul era mângâietorul și sfetnicul Regelui...

Eu aduc din România, ca de altfel din întreaga Europă, o bucurie... Ei, ai văzut D-ta licuricii noștri, vara, aici în Bengal? Atârnă ciorchini de safire pe pomi, zboară scântei și se opresc pe mâini, pe umeri. Și ce bucurie te cuprinde când norocul îți dăruiește nestematele acestea vii, mici filoane de lumină, lampioane înaripate. Și te întrebi: de ce-mi dă Dumnezeu atâta bucurie, mie, netrebnicul?! De ce mă copleșește cu extazul minunilor sale pe care eu nu le înțeleg și, orb, nu le văd? Începi să te rogi din bucurie și să plângi din neștire. Atâta viață, atâta dor, atâta dans și atâtea imnuri în jurul nostru. Înțelegi D-ta? Poate că nu înțelegi.

Mă întrebai aseară: „Ce ne poate învăța India pe noi, occidentalii?” Ți-am răspuns eu, dar nu prea voiam să-ți răspund. Prietenul meu Surendranath, care ți-e profesor și mare filozof al Bengalului, te-ar fi lămurit mai bine. De ce m-ai întrebat pe mine? Și, mai ales, de ce m-ai întrebat când era de față un filozof? Prietene, eu nu sunt decât un poet, dar un poet indian. Eu nu-ți pot da sistem, nici explicații. Dar eu nu-ți pot spune un lucru pe care filozofii nu ți-l vor putea spune: cum să trăiești și cum să te împotrivești morții, secătuirii dogmatismului, definitivului, rigidității spiritului. Toate acestea sunt alte aspecte ale celei mai curente morți: moartea inteligenței și a vieții interioare. Și asta, India poate învăța Occidentul D-voastră superb și mortuar. India poate descoperi Europei nu un adevăr, ci o cale, și calea aceasta o batem noi aici în India, de patru mii de ani. India poate învăța că viața spirituală (ah! cât de fad și de trădător e cuvântul acesta! dar D-ta înțelegi ce voim să spunem noi, indienii, prin viața spirituală) e bucurie, e voluptate și dans, câteodată tumultuoasă și sălbatică, asemenea ploilor Bengalului, altă dată calmă și elevată, asemenea culmilor himalayene. Viața spirituală e inocență și e libertate, e dramă

și extaz. Ah, cuvinte, cuvinte... Dar încearcă să vezi cât de mult facem noi cu aceste cuvinte. Dansul nostru nu e estetic, poate nu e nici frumos, cine știe, dar i-ai simțit D-ta ritmul, i-ai prins D-ta fiorul de armonie cosmică pe care îl emite extatic dansatorul într-o mișcare a cărei taină e pecetluită, dar al cărei efect în viața noastră e copleșitor? Astfel este și viața noastră spirituală. Noi spunem mereu: să realizăm cutare și cutare idee, să realizăm cutare sau cutare stare sufletească. Văd că ați prins și D-voastră cuvântul, dar atât. Pentru că, Dumnezeule, cum se poate oare realiza o viață interioară în frământările D-voastră filozofice și în orașele D-voastră industriale, mecanizate și automate? Cel mult dacă puteți scrie cărți, ține conferințe și deschide noi universități. Creștinismul unui Sf. Francisc sau Neuman nu mai pulsează viu în viața Europei. Cel mult dacă e o nostalgie la o anumită clasă de oameni, cu intenții bune, dar cu realizări inexistente. Bagă bine de seamă: India se uită numai la realizări, la viață, la gradul de împlinire spirituală și de fericire mintală pe care îl ating oamenii care se pretind adepții unei dogme. Dogmele nu interesează, sau interesează numai pe „specialiști", o categorie de oameni pe care, din nefericire,

ne-ați dat-o nouă prin educația D-voastră universitară. Ne-ați silit să studiem după tipicul D-voastră european, să ne umplem capul cu istoria Angliei, care ne umilește, și cu fel de fel de științe inutile, dacă nu primejdioase, când nu sunt studiate de dragul lor, ci prin poruncă. Și ne-ați silit să facem toate acestea, căci altfel un student indian moare de foame...

Eu nu spun că India e o țară perfectă, aeriană și virtuoasă. India e un continent nenorocit, păcătos, mixt, bătut de istorie și nerecunoscut de istorici, un continent care mă dezgustă (și de aceea plec eu atâta în Europa), dar de care mi-e milă, de gloria ei și de geniul ei, care se transmite viu, continuu, prin tradiție și prin opere, de atâtea mii de ani. D-ta te-ai putea convinge, în acești ani petrecuți în India, cât de organică și de autentică este educația indiană. Eu însumi am încercat, la Shantiniketan, să realizez altceva, mai concret și mai binecuvântat. Să integrez educația școlară în marea datorie a omului: cunoașterea de sine și iubirea naturii. Aceste două instincte, care pentru mine sunt marile datorii ale unei vieți pline, sunt cu totul ignorate în educația europeană. D-voastră începeți să cunoașteți natura numai după ce ați ucis-o,

ați împachetat-o în muzee, și ați sterilizat-o în eprubete. Cât despre cunoașterea de sine, D-ta mi-ai spus de atâtea ori ceea ce și eu mă convinsesem cu mulți ani înainte: că procesul acesta de ordin mistic e complet viciat ca sens și alterat ca substanță în Europa. Și încă D-ta îmi vorbeai despre elită. Dar europenii ignoranți, lucrătorii din uzine și muncitorii pământului? Care e contactul lor intim, efectiv și continuu cu sufletul, cu valorile sufletești, cu fericirea meditației? D-ta ai văzut însă ce universală e viața meditativă printre indieni. Ai văzut hamali citind noaptea la lumina felinarelor, în Calcutta, povestea Ramayanei. Cititul nu e frivol și exterior, cum e de obicei în Europa, printre cei de rând. Lectura unei cărți sfinte – și ele sunt puține în India, de aceea fiecare nu le cunoaște decât pe ele, dar le cunoaște bine, aproape pe de rost – e un exercițiu de punere în scenă și de dramă care se realizează în sufletul cititorului, în activitatea lui fantastică (dacă vrei D-ta să păstrezi acest termen filozofic). Cititorul e hipnotizat de epica și drama religioasă la care asistă, bagă bine de seamă, și de care e emoționat, superumanizat și ameliorat spiritualicește după fiecare nouă lectură...

Remarca D-tale asupra inexistenţei idolatriei în India (nu risc să mă declar asupra triburilor totemice) a fost atât de justă, încât m-a făcut să-ţi împărtăşesc anumite păreri pe care le-am expus şi în romanul meu mai vechi, *Gora*, dar pe care nu le-am limpezit încă îndeajuns. Ai dreptate, nu sunt idolatri în India, dar sunt legiune în Europa. Nu sunt idolatri aici pentru motivul că nici un credincios nu se roagă la imaginea zeului, ci ia această imagine, o meditează până ce a asimilat-o interior şi îi oferă apoi ofrandele sau practică ritualul necesar.. Zeul e numai vehiculul imaginii interioare, care e *însufleţită şi dramatizată* de către credincios. Iarăşi procesul de interiorizare, de activitate fantastică, pe care ţi-l amintisem vorbindu-ţi despre *Ramayana.* Dar ce-ţi spun eu D-tale lucruri pe care le ştii? Mă bucur mult că le ştii, deşi nu învăţătura ţi le-a relevat, ci privilegiul de a trăi, gândi şi simţi printre bengalezi. Noi, bengalezii, suntem mediteraneenii Indiei; sentimentali până la exces, ascuţiţi în dialectică şi adânciţi în viaţa mistică, dar neorganizaţi şi, mai cu seamă, fără spirit de solidaritate. Dar Bengalul reprezintă astăzi ceea ce e mai viu, mai preţios şi mai original din viaţa spirituală a Indiei.

...Oh! Europa, cu uzinele ei, cu Molohul civilizației ei. Fiecare dintre voi, europenii, sunteți o uzină. Iată, e aici la Shantiniketan un tânăr german care studiază sanskrita și traduce gramatica lui Panini. Ei bine, e o industrie. Primăvara n-are pentru el virtutea aceea intoxicantă, nebunia aceea de joc, voluptate și creație – așa cum știi prea bine că e primăvara bengaleză. Dar poate nu știi nici D-ta. Nu te supăra. Îmi sunteți toți dragi, copii care munciți cu o îngrijire și o putere înmărmuritoare. Dar de ce sunteți încruntați? De ce aveți calviții și frunți încremenite? Vezi, prietene, munca voastră parcă ar fi un blestem. Munca noastră e bucurie, e libertate, e joc, adică creație. Aceasta aș vrea să înveți de la noi: că munca e cel mai exact sentiment al omului, căci e asemenea unui dans uriaș, în care prinzi cu fiecare mână două fete frumoase și joci ca să slăvești viața, pe Dumnezeu, pe tine însuți și propria-ți iubire. Aceasta nu se știe, încă, în Europa. Acolo munca încleștează și doare. Eu sunt bătrân, am șaptezeci de ani. Dorm trei, patru ceasuri. Mă deștept înainte de zori și mă duc pe terasă. Acolo, în așteptarea dimineții, meditez, meditez, mă rog, cânt. Și apoi începe lucrul. Am scris și eu aproape două sute de cărți. Dar fiecare linie

a fost o desfătare. Căci păcatul cel mai mare este să te împotrivești bucuriei, vieții pe care ți-a dat-o Dumnezeu, sufletului tău. Am scris patru mii de cântece și am născocit atâtea dansuri. Unul l-ai văzut aici și am auzit că te-ai apucat acum să înveți și cântece. Numai bagă bine de seamă să nu afle profesorii tăi de acasă. Îi știu bine cum sunt, căci astfel e întreaga voastră știință și filozofie. Voi credeți că adevărul e întotdeauna solemn, că bucuria e frivolă, iar dansul și cântecul inconsistente cu o educație științifică. Erori puritanice, vii, chiar după ce puritanismul a dispărut. Pentru mine, toate aspectele acestea se integrează unul în altul, căci fiecare exprimă ritmul și bucuria vieții, zeița care cântă și plânge în fiecare boabă de rouă, în fiecare fir de iarbă, în fiecare gând și faptă de-ale noastre. Aceasta poate învăța de la India omenirea voastră: că datoria primă și ultimă e împlinirea de sine, iar aceasta e bucurie, e dans și e extaz.

Dar nu mă mai întreba altele. Se înserează și mai am atâția prieteni. Mai vino mâine. Iar într-o zi am să-ți dau și un interviu pentru cititorii tăi. Dar eu nu prea dau interviuri, pentru că nu sunt de felul meu un filozof și la întrebări grele trebuie să răspund pe îndelete. Dar să-ți spun eu ce să

faci: trimite-mi cu o zi mai înainte întrebările pe hârtie, iar eu mă voi gândi și când vii D-ta o să le discutăm. Are să fie și Suren, căci el se pricepe la filozofie.

Dar spune-mi, nu-i minunată seara aceasta aici? Nu e o seară cum nu se poate întâlni în admirabila Europă?

E o liniște și o pace contemplativă și parcă arde undeva flacăra mistică a Mamei Indii. Nu o simți? De aceea mă întorc eu în India, deși acum aproape o urăsc, robită cum e spiritului politic. Vezi D-ta, nu trebuie să judeci India așa cum o găsești în acest an. E o criză prin care trece țara mea. Și cea mai mare înfrângere n-ar fi recăderea în robia politică, ci pierderea marilor ei însușiri spirituale, care acum, provizoriu, nu-și mai au supremația lor milenară. Da, urăsc India unde au început a străbate patimile și întunericul –, dar o regăsesc de câte ori mă întorc, cu o nestăvilită bucurie. Căci, vezi D-ta, numai aici parcă aș putea crea în voie, așa cum curg apele, așa cum cresc plantele. Și numai prin India, prin conștiința mea indiană, pe care o adâncesc și o cercetez de șaizeci de ani, pot găsi eu Unitatea, Omul, Viața, pe Dumnezeu. Și când dragostea de oameni mă îneacă, plec în lume. Așa e; între două iubiri.

Sergiu Al-George

Note indiene

De ce n-aş spune-o, plecasem în India cu teama că s-ar putea să nu regăsesc nimic din acel vis de viaţă pe care-l desprinsesem din cărţi. N-am stat decât o lună, dar de ajuns ca să mă ruşinez de îndoiala mea. Acolo totul a fost grăitor: strada, întâlnirile cu marii filosofi şi sanscritişti din New-Delhi, Benares, Calcutta, Shantiniketan, Madras sau Hyderabad, precum şi de cele cu yoginii sau asceţii rătăcitori. Simt, însă, că cea mai grăitoare rămâne totuşi întâlnirea cu strada.

Am citit şi auzit multe despre strada indiană: când eşti pus să dai o astfel de mărturie nu poţi rămâne doar la sfera superficială a impresiilor pure, ci trebuie să cobori mult mai adânc, deoarece strada este o zonă critică, locul unde se consumă o experienţă de limită la care sunt supuse formele lumii indiene; ca orice experienţă de limită

a insului – în iminența morții, pierderea libertății sau scindările conștiinței – ea este revelatoare, dând adevărata măsură a celui supus încercării.

Gândirea indiană nu este confuză, cum spun cei neavizați, ci s-a desfășurat din prim început cu strictă rigoare. Mărturie stă faptul că indienii au descoperit primii conceptul de „regulă", dar și pe acela, cu implicații atât de moderne, de „metaregulă". Ambele au apărut încă din faza conceptului, în textele ritualiste, de unde au fost preluate ulterior de speculația logică (termenul *nyaya*, „logică", având accepția primară de „regulă"), dar mai ales de cea gramaticală. Așa se face că India a putut da lumii cu 2500 de ani în urmă, prin Panini, nu numai prima, dar și cea mai pertinentă descriere a unei limbi, cea sanscrită, sub forma perfectă a unui sistem de 4000 de reguli. Cel ce cunoaște importanța noțiunii de „regulă" în gândirea indiană și este întâmplător familiarizat și cu sistemul regulilor de circulație, rămâne deconcertat de traficul străzii indiene. Cu ani în urmă, când mă pregăteam pentru obținerea permisului de conducere auto, studiam mai cu interes regulile de circulație tocmai pentru că descopeream, cu încântare, asemănarea lor cu sistemul de reguli

din gramatica lui Panini. Știam din cartea lui F. de Saussure că ritul, regulile de circulație și limba sunt, cu toate, sisteme semiologice, dar afinitățile pe care le descoperisem mi s-au părut mai pregnante. Panini desfășoară analiza limbii sanskrite ca un itinerar descriptiv dirijat de reguli având fiecare valoarea și chiar denumirea de „semn indicativ"

Dacă voi spune că în India m-am sfiit să dau de pomană unui cerșetor, faptul va părea de neînțeles, dar totodată va arăta că acolo termenii noștri pot avea alte referințe. Pe când escaladam desculț – precum cere obiceiul – scările de piatră înfierbântată ale unui temlplu situat pe o înălțime, un ins mi-a surâs compătimitor și cu reală simpatie; adresându-mi-se într-o engleză aproape oxfordiană, m-a sfătuit că n-are rost să-mi continui urcușul. Figura și tot aerul său, de o rar întâlnită distincție, m-au intrigat într-atât încât i-am dat ascultare mai mult din dorința de a-l iscodi. A fost, în continuare, comunicativ, confirmându-mi impresia că este un ascet peregrin și că trăiește din mila oamenilor. Am provocat o discuție pe teme din filosofia vedantă și totul a fost atât de impunător, persoana comunica atâta demnitate, încât, la plecare, mi-a fost pur și simplu rușine să-i ofer o danie; în

schimb, am recurs cu sinceritate la cele mai alese formule de politețe pe care le-aș fi putut adresa unui gentleman.

Cuvântul cerșetor are în India un alt înțeles.(Cuvântul *sannyasin* e greșit tradus prin cerșetor. *Sannyasin* e un ascet rătăcitor, el trăiește nu din cerșit, ci din pomană!). Desigur, nu este vorba de puștii care se țin după tine cu insistență când cutreieri bazarele sau de estropiații ce aparțin unui panoptic universal, ci de cei foarte mulți – s-ar părea că se numără cu milioanele – care trăiesc din mila publică. Cerșitul este o instituție mai veche chiar decât cea a castelor, și societatea indiană a admis, se pare, de la începutul construirii ei, statutul asceților rătăcitori (*sannyasin*), al inșilor care vor să dobândească suprema înțelepciune sau sfințenia în afara unor obligații sociale. Din cel mai elementar tratat de istorie a culturii indiene, se poate afla că din lumea asceților rătăcitori au răsărit marile elite spirituale neconformiste care au contestat și, indirect, prin dialog, au stimulat gândirea elitelor ortodoxe. Atât materialismul Carvaka, cât și Yoga, precum și toate comorile filosofice și artistice ale lumii buddhiste sunt, într-un fel, și expresia carității spontane care a asistat efortul personal de desăvârșire,

cu riscul de a întreține totodată impostura sau nemernicia.

Istoria și mitul lui Buddha dau sensului indian al condiției de ascet rătăcitor, condiție mai privilegiată decât cea de suveran; părăsindu-și tronul pentru cățuia de ascet, prințul Sakya-Muni a dobândit iluminarea și suveranitatea universului.

Nu poți să nu evoci aceste consacrări pentru a înțelege de ce nimeni nu îndrăznește să izgonească sau să tulbure pelerinii ce zac înveliți în cearceafurile lor pe marmura umbrită de pe mormintele Nizamilor din Hyderabad.

Temerea unora că lumea indiană, odată desacralizată, nu-și va putea găsi coordonatele umane îmi pare neîntemeiată, deoarece participarea la valorile sacre ale Cosmosului a avut aici răgazul – neîntâlnit în alte culturi – ca de-a lungul unor milenii de tradiție neîntreruptă să se transforme în participare afectivă, în simpatie universală. Aș îndrăzni chiar că marile mesaje de omenie ale spiritualității indiene – upanișadice sau buddhiste s-au înscris și în trăsăturile comportamentale, părând a fi devenit totodată mesaj genetic.

Lumea necuvântătoarelor aduce o mărturie mută, mai convingătoare decât cea prin viu grai, despre demnitatea unei omenii

revărsată dincolo de om. De vrei să o cunoști mai de aproape, marile muzee îți stau la îndemână: sculpturile trecutului îți dezvăluie câtă tandrețe și caldă fervoare stăpânește arta animalieră indiană.

India acceptă senină ordalia revoluției tehnologice, nu se teme de focul istoriei. În *Bhagavad Gita*, cartea XI, Atotputernicul Timp distrugător de lumi este focul țâșnit din gura lui Visnu; flăcările sale ard întreaga lume, dar totodată o umplu și de strălucire (cuvântul sanskrit *tejas* înseamnă „flacără", dar și „strălucire", „glorie"). India știe că Timpul și Istoria distrug, dar și consacră totodată, conferind valorilor perene o lumină veșnic sporită.

(*Viața Românească* nr. 12 / 1993)

George Anca

Mioriţa
şi Mahabharata

Nu cu mult în urmă, la Delhi, o seară a Academiei Eminescu. În discuţie, versiunea românească *Norul vestitor*. Kalidasologul S. P. Narang: „Fac din Kalidasa un poet al străzii"

La Universitate, comenta în hindi, într-un curs special Meghaduta, de un an, *sloka* de *sloka* din originalul sanscrit. Într-o sală apropiată, inauguram, în fiecare an, cursurile româneşti cu *Mioriţa* (*Memna*, în hindi). O Mioriţă a străzii?

Versiunea hindi, *Memna*, aparţinea Urmilei Rani Trikha, specialistă în *Mahabharata*, care mai apoi a tradus *Luceafărul* eminescian în sanscrită – *Divyagrahah*. Atât traducătoarea, cât şi studenţii – la examenele scrise chiar – au văzut *Mioriţa* împreună cu *Mahabharata*, anume *Gita*, cam cum analogau hindi

și sanscrita ori româna și latina. În fapt, enunțau confruntarea dintre Pandavas și Kauravas, paralel cu aceea a ciobanilor, apoi uneau înțelesuri ale dialogurilor dintre Krișna și Arjuna, dintre mioară și păstor.

Mi-am spus, cu timpul, că, pentru un indian, *Miorița* se asociază, se pare de la sine, cu mesajul *Mahabharatei*, nu la o întâlnire a operelor, ci într-un fel de *dhvani* – și zvon și sugestie – de o natură revelatoare și totuși banală. Mi s-a întâmplat să fiu în fața unor studenți de anul al treilea în franceză care nu ascultaseră niciodată o vorbă românească și i-am rugat să scrie, după dictare, versuri, din *Miorița* cu granițele dintre cuvinte, nu și dintre versuri, pierdute, țin minte (de atunci s-a volatilizat pasta de pe foaia preferată, expusă la vedere și la soare sub geam), scrisă, întreg, „mioritza" Citind-o, uneori, aveam în ureche vocea venerabilă a lui Dimitrie Cuclin, prima vocală, și a sufixului, prelungită peste timp și străbătând din copilării de avataruri demne de tratatul său de imortalitate. Ca și cum nimeni n-a fost și nu va fi în afara tonului mioritic, iar sintagma „țara Mioriței", răspuns subconștient întru *dhvani*, s-a meteorizat fără condiții în finalul primului comentariu indian, în românește, la Eminescu.

Pe de altă parte, „cine a citit *Gita*"? (iarăși supra-dimensionatul i), întrebase Sergiu Al-George pe studenții clasei de română de la Universitatea Delhi. Nimeni. Ce e *Gita*? – voisem să repar tăcerea. „Ceva sfânt" etc. Cât de neacademice, teste de felul acestora nu excludeau, dimpotrivă, invitau evocator estetica *dhvani*, eliberată de discursul rasa (primul „a", lung). La hazard, *rasa* din *Mahabharata* și *dhvani* din *Miorița* reîntregesc poetica *rasa – dhvani* formulată culminant de Kalidasa și generând știința *alamkara*, atât de particular indiană. Și cât am mai expus non-violența (ori post-violența) *Mioriței*, ca-n gandhism. Și ce vom fi simțit, când am tradus în hindi, cu Vinod Seth, *la mia sorella morte corporale* a lui Francesco de Assisi?

Cu *Gita* și *Miorița*, în sunetul îndoit al i-urilor lungi, indoeuropene, fluențe de după identitate și *dharma* (Krișna-Arjuna, mioară-păstor), versionate una în limba celeilalte (sanscrită-hindi, latină-română), am experimentat pe străzi – *marg*, printre palmieri și trecători, ceea ce, individualizat, în singurătăți, încercasem cu Gitagovinda – *Luceafărul* – modernități recuperatoare ale intuițiilor dintre culturi. Uciderea celor de-un neam iertându-se întru principiul mai presus de rudenie și sânge (Krișna) față-n față

cu moartea transfigurată fără reîncarnări lăsând amintirea tragediei simbolice (pre-creștine) – ceea ce, la irelevanța morții în cugetul hindus indusese absența tragediei. Supranemurirea conceptelor dintr-un context în celălalt redeschide pe neașteptate oricând pompa fanatică a interpretării ca de la sine printr-o stratificată moștenire de necuprinderi și mirări.

Baciul moldovean evocă (dhvaniază) un avatar contrar celui al lui Arjuna, când își cunoaște destinul de la un capăt la altul și – ca pentru sine și pentru tânărul Govinda – reinstaurează apropierii universale zicerea – dhvani din fluier. Astfel, între *Mahabharata* și *Miorița* între prefix (*maha*) și sufixația mioritică – spațiul blagian făcând loc timpului – s-ar putea schița un eseu mioritic, mai degrabă paramiorism – oarecum eludând conținuturile, neajungând la ele sau venindu-le-n urmă – în jurul unei forme transculturale de *dhvani*.

Lectura *Gitei* în gând cu *Miorița* este un exercițiu de revelație în uman. Recitești apoi balada, specie sinonimă, prin poeți, *Mioriței*, cum valahul fusese sinonim păstorului, indianul sinonim văcarului Govinda. Pământ și cer antropomorfe – picior de plai, gură de rai, preoți munții – mărturisesc eventual

tragedia de oracol a păstorului nelumit înaintea morții sale.

Miorița pare o *Gita* fără doctrină aparte, ori hermetizată fără ieșire, ori părăsită secretului celui mai tăcut – și așa muzica vocală, de fluier și, la propriu, de sfere (gura nu-ți mai tace... nu-ți mai tace... mult zice... mult zice... mult zice... lăcrimând... zicând... întrebând...păsări lăutari...păsărele mii...)- abate discursul discursului, inevitabilele hermeneutici mioritice, fatal moderne. Din arhaic, *Gita* înverșună nelămurirea luptei, complexul lui Arjuna în dialog cu Krișna, Mioara, cu glas de *moira* – oricum „mioara mea" – își sfătuiește stăpânul la trecut, el îi răspunde la viitor, într-un prezent de înmormântare-nuntă.

Sannyasa, renunțătorul, între *sankhyayoga* și *karmayoga*, renunță la rodul făptuirii, nu și la jertfa de sine, știutor că dacă o persoană moare în timp ce o stăpânește *sattva* (cunoașterea, puritatea) atinge cerul; renaște la faptă din greu dacă e dominată de *rajas*; se regăsește în pântec de insecte și fiare dacă în clipa ultimă se află cuprins de *tamas*.

Nu vreau să ucid chiar dacă ei mă ucid, începuse Arjuna. Din răspunsurile lui Krișna... Sufletul nu ucide și nu e ucis etc.; moartea

atotnăscutului; durerea renaşterii; abandonarea datoriei mai infamă ca moartea; înţelepciune a vedea nefapta în faptă şi fapta în nefaptă; omul e absorbit de obiectul pe care-l are-n minte în clipa morţii. Şi poate mai ales: Kşetra e câmpul (plaiul) –, Kşetrajna- spiritul câmpului: a fi cel ce străvede cu ochiul iluminat diferenţa între câmp şi cunoscătorul câmpului.

Gita nu te îndepărtează de *Mioriţa*: te apropie. Arjuna: numai tu te cunoşti pe tine prin tine. Krişna îi spusese totul numai lui Arjuna. Baciul: să-i spui...asta să le spui... şi-i spune...să nu-i spui....

Împreună cu cititorii indieni ai *Mioriţei* comparând-o reflex cu *Gita*, te afli într-un spirit upanişadic-mioritic. În veac, trei turme de miei cu trei ciobănei... păsărele mii şi stele făclii, iar între cojile cântecului, miezul sattvic de mister al vieţii şi morţii mioritice, orfic-româneşte silabisit.

Cred că dictasem francofililor indieni coborârea turmelor, fără gândul *dhvani* de acum, când i-aş invita să scrie, la (deja imposibilă) prima lor auzire de cuvinte latine româneşti: „Pe l-apus de soare/ Ca să mi-l Omoare/Pe cel moldovan/Că-i mai ortO-Man...Că l-apus de soare/Vreau să mi te-OMoare...Iar tu de Omor/să nu le spui

lor..." Sigur, silaba vedică i-ar reține, altfel numai așa denudată în baladă, și, poate, cei mai dedați cu sanscrita s-ar fi tulburat auzind și „Tu, mioara mea", ca revelându-și vreun vocativ „O, Mioara mea"

Printre perechi, de patru ori câte trei versuri în monorimă (-ncoace/tace, place, zăvoi/de noi/de voi, strânge/plânge/sânge, alergând/întrebând/zicând) și, explozive, repetitiv, o dată etnic-trei plus doi fără primul (moldovan/ungurean/vrâncean/ungurean/vrâncean),acesta reîncarnat în sinele cunoscător al câmpului (lui/laptelui/lui-grâului/lui/corbului/lui/câmpului), cu tulpini antifonice (Fețișoara-Mustăciora-Perișorul-Ochișorii) diminutivate contrametaforic (spuma-spicul-pana-mura) ipostaziază antropomorfoza brahmanică dintâi, până la nuntă – o diminutivare pe măsura omului viu-mort a zodiacului.

Toată întruchiparea feciorului – deodată de lapte-grâu-corb-câmp („mura", omonim sanscrit, cf. Gitagovinda) – se reînchipuie în propria-i îndurare de-sine-de-mamă, prin mioară, mesager post-transmigratoriu, la nunta pământului cu cerul, a mortului cu fata de crai, a lumii mireasă, în șoapte diminutive vibrând din străvechime risipirea, în ființe și cosmos. Cunoscătorul câmpului

(„cine-au cunoscut...”), feminizat mioric (măicuţă bătrână, o fată de crai), îşi percepuse identitatea prin sacrificiu-de-sine-de foc (Brahma), *sannyasi* împărtăşit din gura de rai mai înaltă, încununat de soare şi lună (stinse în varianta către mamă).

Nunta imaginară, în două versiuni – către oile plângând, către măicuţă – se obiectivează într-o a treia, reală, moartea condiţional – sattvică („şi de-a fi să mor” ; cu posibile variante: de n-a fi să mor... de-a fi să nu mor... de-a fi/n-a fi să mă/să nu mă-nsor), iar rimele-n „or” solemnizează mohorâtor funerar fluiditatea cântării (mor/mohor, omor/lor) şi chiar în cuvântul „mioriţa” sunetele „or”, fără hiat, contrazic în contextul silabic-dhvanic al cântecului diminutivul, cum ar suna mai blând „mioară” decât „mioriţă” şi-atunci toată îndulcirea ar acoperi ca o ambrozie – soma amarul amarului – nemurire.

Mioriţa însăşi e un diminutiv paradoxal, al umanităţii profetice; încă în deschiderea-coborâre a cântecului, expresiile „trei ciobănei”, „trei turme de miei” (sinecdocă pentru oile toate) se expun ca efect şi nu cauză diminutivantă; apariţia mioriţei nu e diminutivală, ci, pentru o adevărată diminutivare („bolnăvioară”) este întâmpinată cu

„drăguță” (dar „mioară”); o diminutivare prefixantă și la scară umană; „drăguțule bace”; „oiță” – o adresare blând rituală deja; răzbaterea vântului, evident nediminutivală, prin orga de fluierașe (fag, os, soc) produce lacrimi de sânge; diminutivele răstoarnă proporțiile, aproapele-n departe (Preoți, munții mari,/ Paseri lăutari,/Păsărele mii/ Și stele făclii;”); ciobănel între ciobănei, cu trăsăturile fizice – fața, mustața, părul, ochii – ritual diminutivate, într-o procedură cerebrală; câmpul și imaginarul univers se iscă-ntregi din diminutivatele forme ale capului protagonistului.

(*Viata Românească* nr. 3 / 1998)

Amita Bhose

Usanas – Kayus – Luceafărul

Teoria migrațiunii miturilor, lansată de Teodor Benfey în 1859, susținând că toate miturile lumii își au originea în India, se apropie de un proverb bengalez: ceea ce nu există în *Mahabharata* nu există nicăieri.

În Cartea I a eposului, zeii îl trimit pe Kacia, fiul lui Brhaspati, la Usanas, pentru a învăța știința învierii. Ajungând la tărâmul *asurilor* (duhurilor), Kacia este primit în ucenicie pentru o mie de ani, timp în care acesta îl slujește pe maestru și o distrează pe fiica sa Devayani, cu muzică și dans.

Firește că solia zeilor stârnește antipatia adversarilor. Ei îl omoară pe Kacia de trei ori, dar la insistența Devayani-ei, care s-a îndrăgostit de el, tatăl ei îl învie de fiecare dată. La ultima înviere îl și învață știința cea secretă. După împlinirea celor o mie de ani de instrucție, ucenicul se pregătește

de plecare. Neputând să suporte ideea despărțirii, Devayani se oferă să se mărite cu el și-l roagă să rămână pe veci lângă ea. Propunerea nu-i surâde lui Kacia. În afară de misiunea și promisiunea sa față de zei, care îl obligă să se întoarcă, Kacia nu poate s-o ia pe Devayani în căsătorie, pentru că fiica preceptorului este ca o soră a discipolului. Devayani nu-și pleacă urechea la argumentele lui Kacia; îl acuză de înșelăciune și-l blestemă să nu poată aplica știința pe care a învățat-o de la tatăl ei. Indignat de purtarea-i necuviincioasă, Kacia o blestemă și el ca nici un bărbat brahman – casta preoțească – să n-o ia de soție, ceea ce ar însemna degradarea ei socială. Cât privește știința învierii, el o va preda altora, care vor putea s-o folosească. Întors în țara zeilor, Kacia este primit cu mare cinste. Zeii declară că de acum înainte tatăl lui va participa la sacrificiile făptuite pentru evocarea oricărei zeități.

La fel ca Hiperyon, Kacia este ispitit de o fată din neamul nezeiesc să renunțe la divinitate. Din cauza obligațiilor morale față de semenii săi, eroul indian nu cedează, iar în cazul eroului eminescian, legea cosmică interzice trecerea sa pe un alt plan. În ambele situații, dragostea se termină în blesteme, mai domoale însă în *Luceafărul*. Spre

deosebire de eroii lui Eminescu, protagoniștii indieni aparţin neamurilor înrudite, dar inamice. Eroul indian face parte din ginta muritorilor, fie ei și divini, iar părintele eroinei stăpînește secretul nemuririi.

Până la urmă, „știința învierii" rămâne un mister. Eposul nu destăinuie dacă ea constă într-un tratament cu ierburi, cantație sau ritual cuprinzând cele două procedee. Mai departe nu apar referiri la învățătura pentru care se făcuseră atâtea pregătiri. În ce-l privește pe Kacia, el nu mai este pomenit în Mahabharata, nici în alte opere vechi. Straniu este faptul că, după ce el și-a însușit știința respectivă cu atâta trudă, chiar și periclitându-și viața, nu numele lui, ci cel al tatălui său a fost perpetuat.

Episodul acesta romantic servește doar ca un preludiu pentru relatarea îndeletnicirilor ulterioare ale Devayani-ei și ale lui Usanas personaj important în mitologia indo-iraniană. Omologarea lui Usanas apărut în *Rgveda*, cu mult înaintea *Mahabharatei*, cu personajul Usan, din mitologia iraniană, a fost semnalată de Fr.. Von Spiegel în 1871. După un secol de polemici, s-a stabilit corespondența între Usanas indian și Kavi Usan din *Avesta*, care posedă un secret magic împotriva bătrâneții și a morții și care

a fost transformat în persoana regelui Kay Us sau Kaus în *Cronica regilor* a lui Firdousi.

S-a constatat că într-o epocă mult mai îndepărtată, anterioară civilizației vedice, a existat un panteon comun indo-iranian. Ipoteza clarifică existența numelor și a faptelor asemănătoare sau chiar comune în mitologia indiană și în cea iraniană. Este posibil ca migrația unei ramuri a tribului indo-iranian să fi fost determinată de o neînțelegere sau o luptă cu o altă ramură. Acei imigranți și urmașii lor au fondat civilizația vedică în India. După împărțirea poporului indo-iranian, zeii indieni – *deva* – au fost identificați cu spiritele malefice *div* în Iran. Cele două mitologii îl arată pe Usanas/Usan ținând o dată cu unii, o dată cu alții, provocând supărarea celor două părți. Evoluția paralelă a acestui personaj în cele două legende a fost conturată de Georges Dumezil.

Într-o legendă iraniană sunt înfățișate spiritele *div* conspirând pentru căderea regelui Kay Us. Incitat de ei, regele declară război împotriva creatorului și, împreună cu armata de *div*, ajunge la hotarul dintre întuneric și lumină. Creatorul îi distruge pe însoțitorii lui și îl aruncă pe regele vrăjitor în fundul mării, luându-i nemurirea. Dar până la urmă, el este iertat.

Un alt episod din *Cronica regilor* povestește că soția tânără a lui Kay Us caută să-l cucerească pe fiul regelui din prima căsătorie; înfuriată de refuzul tânărului, îl instigă pe tată împotriva fiului. Regele îl dezmoștenește pe fiu, și prințul se autoexilează. Comparând acest episod cu cel al lui Kacia, Georges Dumezil conchide că soția lui Kay Us ar fi un prototip al Devayani-ei.

Caracterul tinerei fete din neamul *asura* prezintă, după părerea noastră, un contrast puternic cu tipologia personajelor feminine din literatura veche indiană. Acest tip de femeie autoritară și intrigantă poartă probabil o reminiscență a societății matriarhale din Iran. În primul deceniu al secolului nostru, renumita indianistă irlandeză Margaret Noble (cunoscută sub numele Sister Nivedita) a pus o întrebare: „Oare insistența Devayani-ei de a-l opri pe Kacia nu sugerează o latură a societății matriarhale, unde bărbatul făcea parte din clanul soției?"

Un tip asemănător îl întâlnim în regina Kaikeyi – din *Ramayana*; în urma unei solicitări a acesteia, regele Dasaratha îl exilează pe fiul său Rama. Nici această femeie – mama vitregă a eroului – n-a fost de origine indiană. Numele ei relevă că țara sa de baștină a fost Kekay, o regiune lângă Afganistan.

Intriga lansată de aceasta între tată și fiu a fost cauzată de invidie, de o afecțiune maternă oarbă, când regele l-a numit pe Rama, și nu pe fiul ei, ca prinț moștenitor. Episodul poate să poarte totuși un slab ecou al vreunei întâmplări istorice din timpul conviețuirii indo-iraniene.

Intriga mamei vitrege între tatăl împărat și fiul nedreptățit, provocată de un motiv mai apropiat de *Cronica regilor*, se întâlnește în istoria filosofului Sindipa, opera în care Sindipa, vrăjitor și astrolog în același timp, joacă un rol crucial. Acest roman iranian a intrat în rândul cărților populare românești în secolul al XVIII-lea; tema a fost preluată și repovestită de Mihail Sadoveanu în *Divanul persian*, în 1940. Părerea generală este că Sindipa provine dintr-o sursă indiană neidentificată. Din motivele mai sus menționate, credem că el păstrează amintirile epocii indo-iraniene.

Ținând seama de faptul că tradiția indiană interzice dragostea între un discipol și fiica preceptorului, observăm prezența uneia și aceleiași teme de la *Mahabharata* până la Sindipa. Datorită statutului ei superior, femeia este inaccesibilă bărbatului; dar tot ea este seducătoarea, și bărbatul care nu se lasă sedus suferă consecințele. În afară de

relațiile sociale deja prezente în conștiința cititorilor indieni, *Mahabharata* subliniază de la bun început că Devayani, fiica marelui înțelept, este inaccesibilă muritorilor de rând (Mhb., I,76). Tatăl ei nu îl socotește pe Kacia, fiul omologului său divin, vrednic de ea. La moartea lui Kacia, el o consolează pe Devayani: „Nu se cuvine ca tu, care ești adorată de marii zei, de *asura* și de tot universul, să plângi și să te întristezi pentru un muritor" (I.,76,46-47). Cuvintele nu sunt prea îndepărtate de cele adresate lui Hyperion de către părintele cosmic.

În basmul românesc *Fata-n grădina de aur*, pe care îl cunoaștem din traducerea lui D. Caracostea și poezia lui Eminescu cu același titlu (ediția Perpessicius, vol.V), întâlnim o fată al cărei tată-împărat o crede prea bună pentru a fi soția unui om. El o închide într-un palat în grădina de aur din Valea Galbenă, unde numai el știe să ajungă. Feciorul unui alt împărat o fură, după care celălalt pretendent al fetei, zmeul muntelui, o omoară și tânărul moare de jale. Motivul inaccesibilității fetei apare și în basmul românesc, deși aici este vorba de dragostea firească între două suflete tinere, motiv care apropie basmul de legenda lui Nala și Damayanti și

care îl îndepărtează de legendele iraniene, implicând tentația adulterului.

În basmul românesc, feciorul de împărat aude de frumusețea fetei și se îndrăgostește de ea: tot așa regele Nala din *Mahabharata* ajunge s-o dorească pe Damayanti. În eposul indian, zeii din cer stau în calea lui Nala; în basmul românesc, zmeul muntelui îi cere fetei să fie a lui. Din cauza vrăjilor așternute pe drum, feciorul se întoarce de două ori și-și nimerește ținta la a treia încercare; în cealaltă legendă din epos, viața lui Kacia este de trei ori periclitată, dar a treia oară el este salvat definitiv și-și realizează scopul. Aici observăm o inversare a motivului: cu ajutorul celor trei sfinte, feciorul înlătură efectele vrăjii, pe când Kacia își recâștigă viața printr-o vrajă. În epos zeii îl ajută pe Nala să intre în grădina bine păzită unde stătea Damayanti; în basm, sfintele îl învață pe fecior cum să pătrundă în grădina de aur ocrotită de balaur. Feciorul îi trimite un porumbel vrăjit iubitei sale, și ea coboară pe aripile acestuia. Nala trimite o lebădă în solie la Damayanti, care îi trimite răspunsul pe aceeași cale.

Atât în legenda lui Nala, cât și în basmul românesc, are loc un concurs între om și spiritele supranaturale pentru dragostea unei muritoare. Zmeul din basm este capabil să

capete orice înfățișare, o trăsătură obișnuită a zeilor și a oamenilor exaltați în mitologia și literatura populară indiană. Zmeul se preface într-un tânăr frumos și se arată fetei; cei cinci pretendenți divini ai Damayanti-ei se prezintă sub înfățișarea lui Nala la ceremonia alegerii. Prințesa mărturisește că, iubindu-l pe Nala, nu poate să ia pe nimeni altul. Impresionați de sinceritatea ei, zeii o lasă să-l aleagă și îi binecuvântează pe miri. Cursul întâmplărilor este altfel în basm, unde gelozia zmeului distruge viața celor doi îndrăgostiți. O replică a ultimei părți a basmului se găsește în purtarea gelosului Kali, care încearcă să-l distrugă pe Nala. Damayanti îi refuză pe păzitorii lumii din cauza unui pământean; dragostea ei este proslăvită în *Mahabharata*. Și basmul românesc este țesut cu un fir de simpatie față de cei doi pământeni pedepsiți pe nedrept pentru dragoste. În poezia eminesciană *Fata-n grădina de aur*, zmeul Eon nu distruge viața tinerilor, dar îi blestemă să nu moară deodată, ca să cunoască și ei suferințele despărțirii. Cu alte cuvinte, zmeul prețuiește dragostea fetei, dar regretă că el nu are parte de ea. Sfârșitul *Luceafărului* este cu totul altfel. Cătălina, descrisă la început ca „mândră-n toate cele", apare spre sfârșit ca o fire ușuratică și se

dovedește nevrednică iubirii astrului. Astrul îi privește pe cei doi pământeni cu dispreț; la fel și cititorii. Blestemul lui Eon, rostit cu tristețe și lacrimi, seamănă vag cu blestemul lui Kacia. Amărăciunea astrului este mult mai intensă și ironia la adresa muritorilor mult mai aspră în *Luceafărul*, unde poetul intenționează să demonstreze că „soarta luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pământ" (ms 2275 bis, f.54 v). Deși basmul și prima sa prelucrare seamănă cu legenda lui Nala pe plan structural, prin identificarea sa cu luceafărul, astrul-erou din versiunea finală se apropie de Usanas pe plan mitic. În folclorul românesc, luceafărul este steaua ciobanului, a acelor oameni care stau o parte a anului pe munte, lăsându-și iubitele în vale. Motivul înălțării dorului și coborârii celui dorit apare adesea în cântecele păstorești. În folclorul românesc se aude glasul îndurerat al băciței: „Mă bădiță, bădișor;/ Ce-mi trimiți atâta dor/ Și pe lună și pe nor/... Trimite-mi mai puțintel/ Și vino, bade, cu el" (citat de V.Todeci); sau: „Bade, bădișorule,/ Unde ești cu oile?/ Dacă ești depărtișor,/ Pornește mai devremior,/ Că-mi plesnește inima/ Până ce vii dumneata"(citat de Ovid. Densușianu).

De aici, până la: „Cobori în jos, luceafăr blând,/Alunecând pe-o rază,/Pătrunde-n casă și în gând,/ Și viața-mi luminează!”, diferența este numai a exprimării artistice. Sentimentul este același. Dorul Cătălinei pentru Luceafărul de sus este o replică a dorului băciței mărit la scara cosmică. Sinteza înălțare-coborâre se află și în Imnul Creațiunii: „jos firea, sus se-nalță puterea și voința” (*Rgveda* X, 129, 5, traducerea lui Eminescu, ms.2262, f.116).

Luceafărul, ocrotitorul păstorilor români, este planeta Venus, planeta care poartă numele Sukra (Usanas) în sanscrită. În mitologia indiană, Sukra este însărcinat de către Brahma să aibă grijă de ploaie; el străbate cerul pentru a susține viața tuturor creaturilor din cele trei lumi (Mbh., I, 66, 42-44). Prin urmare, el este zeul agriculturii. Ambele personaje mitice îi ocrotesc pe producătorii de hrană sub o formă sau alta. Într-o societate sedentară nu există mare diferență între păstori și agricultori. Așa cum subliniază Octavian Buhociu, nici păstorii români nu sunt nomazi; ei pendulează între două destinații stabile.

În mai toate mitologiile lumii, fertilitatea pământului se asociază cu fertilitatea umană. Cuvântul *sukra* însemnând semne

virile în sanscrită, planeta respectivă are și acest atribut. În mitologia iraniană, planeta Venus este identificată cu Anahita, zeița dragostei și a fecundității, numele personajului însemnând „strălucirea pură”. Același sens – „strălucire” – are și *sukra* în sanscrită. În românește, „luceafăr” provine din „lucifer”, cel ce lucește. Astfel, luceafăr se identifică, atât pe plan astronomic, cât și pe cel semantic, cu *sukra*. Cele două personaje, purtând nume, sinonimice au și funcții similare.

Este interesant de observat că în aproape toate miturile vechi ale lumii planeta Venus este personificată ca zeița dragostei, zeița pe care a evocat-o Eminescu în *Veneră și Madonă*, dar în folclorul românesc, ea apare ca luceafăr, personaj masculin. În schimb, în mitologia indiană, ea este identificată cu un personaj masculin, și același astru este privit ca unul feminin în folclor.

În cursul preschimbării zmeului în Luceafăr, personajul din basm trece prin etapa Eon – „logos” Sensul este păstrat în versiunea finală: „cere-mi cuvântul meu de-ntâi, să-ți dau înțelepciune?” În cele două mitologii – iraniană și indiană Usan/Usanas poartă titlul Kavi, preot și șef de trib în persoană și preot-poet în sanscrita vedică. În credința indiană, Vedele sunt creații cosmice

care au fost revelate preoților-poeți. Kavi nu sunt autori, ci persoane care recepționează și transmit mesajele cosmice, adică purtători de „cuvântul de-ntâi”, de „logos” În această calitate, kavi Usanas se apropie de Eon și de acolo de Luceafăr.

I. Jura citează un pasaj dintr-un hronograf românesc din secolul XVII-lea, care îl înfățișează pe Luceafăr punându-și scaunul împotriva tronului lui Dumnezeu, ca să arate și el întocmai ca stăpânul lumii. Nici n-a apucat să gândească astfel și a căzut din cer cu toată ceata de stele. După părerea lui Moses Gaster, Jura afirmă că o copie a hronografului o poseda și Eminescu. Aproape același lucru s-a întâmplat în *Sărmanul Dionis*, când Dan-Dionis a gândit: Oare fără s-o știu nu sunt eu însumi Dumne...” Nu uităm că umbra lui Dan i-a spus că sufletul lui a stat o dată în pieptul lui Zoroastru. Deși învățăturile Meșterului Ruben se apropie de filozofia indiană, care exclude dualitatea microcosm-macrocosm, așa cum am cercetat noi în altă parte, episodul căderii din cer își are corespondență în legenda amintită a lui Kay Us.

În cartea a XII-a din *Mahabharata* se spune că Sukra n-a putut să ajungă la centrul cerului, pentru că l-a supărat pe Shiva.

Motivul supărării este schițat printr-o întâmplare puerilă și indecentă, episod pe care Dumezil îl socotește o interpolare târzie. Remarcând că destinul lui Usanas devine la fel de efemer ca al lui Kacia, ni se pare și nouă că redactorii ulteriori au avut grijă să ascundă istoria.

I.Jura și G. Bogdan-Duică îl văd pe zeul întunericului, Satan, în persoana Luceafărului eminescian, de unde cel din urmă exeget opinează în favoarea unei geneze mazdeiste a poemului. Având în vedere faptul că dualismul Dumnezeu-Satan nu există în mitologia indiană, G. Bogdan-Duică asimilează personajul eminescian cu Ahriman, spiritul întunericului, opus spiritului luminii, Ahuramazda, din mazdeismul propovăduit de Zoroastru. Fără a comenta valabilitatea acestei păreri, care a fost cercetată minuțios de Eugen Todoran, am dori să revenim asupra raportului dintre mitologia indiană și cea iraniană. Spiritul întunericului și al morții se numește Ahriman în mazdeism, iar același personaj apare ca zeu benefic Aryaman, în *Rgveda*. Spiritul lumii și al vieții, Ahuramazda sau Ohrmuzd în Persia, este identic cu *asura*, adversarul zeilor indieni. Lupta dintre bine și rău în mazdeism poate fi ecoul – după părerea specialiștilor – unei

lupte istorice între două ramuri indo-iraniene din epoca premazdeistă. Usanas-Usan se află și oscilează între două partide.

În *Mahabharata*, Usanas aparține zeilor, dar este de partea ne-zeilor. În *Cronica regilor*, Usan e supus lui Ohrmuzd, dar se adună cu spiritele *div*. În *Luceafărul*, astrul aparține cerului, dar tinde către pământ.

Geneza capodoperei eminesciene a fost cercetată în lumina mitologiei clasice, a filosofiei pitagoreice și a multor alte mituri și idei. Exegeții au adus argumente convingătoare în sprijinul interpretărilor lor. Valabilitatea explicațiilor divergente nu face decât să reliefeze universalitatea operei. *Luceafărul* lui Eminescu stă astfel ca un mit original în care converg miturile lumii antice și elementele arhaice ale României.

(*Viața Românească* nr. 3 / 1998)

India și România, azi

Un dialog între Vasile Andru și E.S. Rajiv Dogra, Ambasadorul Indiei în România

Vasile Andru: *Excelență, reprezentați în România un mare stat, o mare putere a lumii de azi: India. O putere necunoscută încă. Pentru intelectualii Români, India este o supraputere culturală. Ea a fost din vechime țara înțelepciunii, și a rămas astfel până în timpurile moderne. Mai este India țara înțelepciunii? Ne întrebăm cum orientează azi înțelepciunea resursele supraviețuirii. Înțelepciunea propune mutarea energiilor umane, dinspre frică spre ființă; dinspre civilizația culpei (predominantă în secolul nostru) spre o civilizație a revelației, proiect posibil, chiar început, dar început aleatoriu. Găsesc, în același timp, simbolic dar și ținând de o disciplină a proiectului, faptul că ați convenit ca*

acest dialog să aibă loc chiar în prima zi „lucrătoare" a acestui an, 2 Ianuarie, dimineața.

E.S. Rajiv Dogra: Vreau să încep prin a vă dori un An Nou fericit, dumneavoastră, revistei dumneavoastră, și Uniunii Scriitorilor. Sunt bucuros că îmi încep ca și prima mea participare oficială din acest an, într-o companie însemnată, o companie cărturărească. Vă mulțumesc mult.

Mi-ați adresat o întrebare foarte elaborată. O întrebare care ar putea fi subiectul unei cercetări ample. Și chiar ați conceput-o ca o cercetare de anvergură și de gravitate. Relații atât de vechi și de intense ca acelea între India și România nu pot fi descrise în câteva enunțuri. Și trebuie să dau la o parte termenul – sau mai mult sugestia – de „relații inegale" și „firave"; căci dacă sunt relații întemeiate pe respect și dragoste, ele nu pot fi ne-egale, ci este vorba de *relații prin excelență*. Singura piedică pe care o văd în prezent este lipsa unor oportunități, a unor împrejurări favorabile, să ne valorizăm unii pe alții foarte repede. Prin asta înțeleg că ar trebui mai multe ocazii de carte, ocazii pentru cititorii din India și respectiv din România, să citească unii despre alții, să citească scrierile excelente care au apărut în ultimul timp.

Mulți studenți români merg în India și învață hindi foarte bine. Ei ar putea fi îndemnați să facă traduceri în hindi din cei mai însemnați scriitori români; și, în mod similar, există scriitori indieni de mare interes, care ar putea fi făcuți cunoscuți, ar putea fi traduși în România. Ca acest handicap de informație să fie înlăturat, și referința dumneavoastră la acea inegalitate să fie înlăturată.

— *O inegalitate de informație, în primul rând. O izolare culturală, nepermis de mult prelungită, din care ieșim acum.*

— Da, desigur. Mai voiam să zic că scriitorii români nu sunt necunoscuți în India, publicului cititor indian. Eminescu, Lucian Blaga, Mircea Eliade sunt nume binecunoscute în India. De fapt într-un sondaj cultural, la a 50-a aniversare a Independenței Indiei, îmi amintesc că o revistă a făcut o listă cu cele mai importante zece cărți despre India, scrise de străini, iar cartea lui Mircea Eliade, *Maitreyi* figura printre ele. Romanul *Maitreyi* a fost tradus de către o editură indiană în urmă cu mai mulți ani, cu titlul de *Bengal nights* (*Nopți bengaleze*), și am fost foarte bucuros să văd că *Bengal nights* figurează ca una din cele mai importante cărți despre India în acest secol.

Proiecte culturale imediate

— *Ce proiecte culturale imediate India-România ați schițat? Cum putem noi, cei din conducerea Uniunii Scriitorilor din București, să le venim în întâmpinare, să le însuflețim? Dar în învățământ? Există studenți indieni în România? În ce domeniu merită extinsă colaborarea? În cercetare, în construcții, în strategii manageriale – unde România are experiență iar India are multe disponibilități. Sau în medicină, în antropogenie, în problemele omului – domenii specifice țărilor nu industriale sau militare, ci în principal culturale.*

— De fapt, m-am gândit la mai multe posibilități, proiecte, referitor la relații culturale româno-indiene. Și sper că aceste planuri vor deveni realitate în timpul mandatului meu aici. Unul din acestea, demarat imediat, este o serie de conferințe și convorbiri pe care le plănuiesc să le țin la sediul ambasadei, unde personalități cunoscute din România vor fi invitate să vorbească despre un subiect la alegere în fața unei audiențe invitate. Sper s-o fac cel puțin o dată pe lună, și aceasta ar fi o punte majoră în relațiile culturale indo-române. Ne mai putem gândi și la alte moduri și fapte. Cum ar fi o *antologie* de scriitori reprezentativi indieni și români din anii '90, pentru că a apărut

un impresionant număr de lucrări în ambele țări, în proză, poezie și eseu. La început am putea pregăti o culegere restrânsă, limitată; cele mai bune scrieri din India și România ar putea fi puse în lumină. Aceasta ar fi un început bun în relațiile culturale.

— *Da, ar fi o premieră. Înțeleg că am face o versiune în română, una în engleză și una în hindi, pentru circulație.*

— Mai departe, în domeniul educației, mă bucur că există o legătură constantă între țările noastre. În fiecare an, circa 10 studenți români primesc facilități să studieze în India, cu burse acordate de guvernul indian, mai ales în domeniul filosofiei, al limbilor – hindi, sanskrită. Mai sunt și mulți alții care merg pe cont propriu să studieze în India. La fel sunt studenți indieni care vin aici la studiu în mod constant, în facultăți de medicină, dar și-n alte ramuri, în management de pildă. E un schimb constant.

Un ambasador scriitor

Vasile Andru: *Pe noi, scriitorii, ne-a impresionat că India trimite un ambasador scriitor. În România, Uniunea Scriitorilor a propus o listă cu scriitorii care să fie promovați ca diplomați; dar asta este o inițiativă recentă, întâmpinată*

cu rezerve, sau oricum cu părerea că scriitorul are o dominantă idealistă, iar politica cere mult simț pragmatic. În acest timp, au existat scriitori diplomați de o mare eficiență, cum ar fi Mircea Eliade, Lucian Blaga, Tudor Vianu. Există în India o tradiție a scriitorului diplomat? La dumneavoastră personal, ce loc are vocația de scriitor în cariera diplomatică?

E.S. Domnul Rajiv Dogra: Sunt foarte mișcat de complimentul conținut în enunțul dumneavoastră. Dar nu sunt foarte sigur referitor la cronologie. Sunt un diplomat, un diplomat de carieră. În acest sens, poate, sunt un ambasador-scriitor. Pe de altă parte, poate că terminologia dumneavoastră este mai potrivită. Începi ca scriitor de la o vârstă foarte tânără, chiar înainte de a fi angajat într-o profesie oarecare. Dar această dificultate de a preciza ce-a fost mai întâi și ce-a fost după aceea este grăitoare în aceste domenii, pentru că amândouă sunt creatoare: scrisul la fel ca și diplomația. Amândouă sunt procese pozitive, constructive, ele merg una alături de alta. Așa că nu mă preocupă care s-a manifestat prima dată. Amândouă merg împreună și sunt pozitive ca fapt social. Ca scriitor, exprim trebuințele unei lumi, îndemnurile în imediat. Aceasta-i vocea scriitorului. Când vorbești de două

acţiuni creatoare, profesie şi ocupaţie nu există primar şi secundar. Sunt fericit că sunt în stare să scriu aşa cum lucrez în profesia mea de diplomat.

— *Sperăm că spaţiul românesc să vă fie propice la lucrarea scrisului, atât ca dispoziţie psihică, cât şi ca sugestii tematice, de inspiraţie.*

— Da, sper să continui să scriu cu elan, căci dacă n-aş scrie, ar fi un semnal că elanurile creaţiei s-au stins, şi asta ar fi foarte dureros. Nici nu mă gândesc la eventualitatea că n-aş mai scrie. Privind înainte estimez că voi scrie mereu. În ce priveşte următoarea mea carte, sunt aproape de a finaliza ultimele capitole, sunt chiar la ultimul capitol şi sper că o voi publica anul viitor. Încă nu ştiu dacă voi scrie despre România, pentru că sunt prea nou în ţara aceasta minunată, şi încă n-am întâlnit prea mulţi oameni. Te poţi gândi în termeni scriitoriceşti doar după ce ţi-ai elaborat ceva impresii, şi această etapă n-a venit.

— *Acordaţi mult timp scrisului, sau este un exerciţiu spontan? În cât timp aţi elaborat romanul recent apărut,* Footprints in Foreign Sands (Paşi pe nisipuri străine)? *Pentru cei care încă nu cunosc cartea, vă rugăm să schiţaţi tema ei.*

— Scrisul trebuie să fie spontan, da. Nu trebuie să fie trudit. În ce mă priveşte,

consider actul scrisului un fapt de *ascultare*. Eu îmi aud personajele, subiecții, cu o afecțiune particulară, ei-ele îmi vorbesc și apoi eu re-creez elanurile sau dorințele lor. Astfel, nu orice scriere poate fi „construită”, ci va fi un proces spontan pozitiv și, când scriu, plonjez într-o lume particulară, nu sunt conștient cu ce se-ntâmplă în jurul meu pe durata celor 30 de minute particulare, sau o oră sau două ore în care stau și scriu. Poate de aceea nu mi-a luat mult timp scrisul romanului. Elaborarea primei variante a durat circa nouă luni. După aceea am luat o pauză; apoi am reluat textul pentru o a doua privire, care mi-a luat alte șase sau opt luni. Deci, laolaltă, incluzând pauza, cred c-au fost circa doi ani, doi ani și jumătate, atât mi-a trebuit ca să scriu *Pași pe nisipuri străine.*

Cartea tratează despre experiența emigrării. Am fost muncit de ideea că s-a scris mai ales despre plecarea în emigrare, despre cât de greu era să-și lase oamenii țara, ca să lucreze în altă țară, uneori doar pentru o vreme, foarte greu, călătorind cu vapoare care naufragiază, având de-a face cu agenți fără scrupule, care-i escrochează de bani. Deci s-a scris despre călătoria emigrării, cu greutățile ei teribile, dar nu-mi amintesc de

nimeni – vreun scriitor care să trateze ce s-a petrecut după sosire, ce s-a petrecut după ce un lot de oameni s-au mutat în altă țară, s-au stabilit acolo, fie vrând fie nevrând, devenind parte din societatea de adopțiune. Ce s-a petrecut cu speranțele și dorințele lor. Și apoi, să zicem după 15, 20 sau 30 de ani de ședere în acea țară. Iată, am fost fascinat de acest proces pe care l-am numit pentru mine însumi „enigma de după sosire”, și am privit la această masă de oameni care stăteau la o margine, ei primeau o nouă destinație. Întrebarea era dacă ei au fost acceptați de către noua țară de destinație, sau au rămas mereu la margine, la periferia acelei lumi? Aceasta era problema pe care am hotărât s-o explorez în cartea *Pași pe nisipuri străine*. Am încercat deliberat să nu fiu silențios; ci mi-am pus întrebări, am adus situații și am lăsat cititorului un număr de opțiuni, să-și poată construi propriul său scenariu, să poată merge spre o lume cu imaginația sa, să găsească soluțiile sale proprii.

— *Sunt și date autobiografice? Directe sau din istoria familiei?*

— Nu, eu n-am schimbat țara prin emigrare. Am scris despre oameni care și-au schimbat-o. Dar am introdus unele cugetări

personale, firește, despre acele experiențe. Însă este, în mare, o lucrare de ficțiune într-o lume pe care am creat-o eu însumi.

Viața și cărțile

— *Ce cărți citește un ambasador? Mai are el timp de citit? Literatura europeană, eventual română, este interesantă pentru un indian?*

— Citim multe cărți, și cu cât mai variate, cu atât mai bine. Nu suntem rigizi în alegere, nu ne limităm la un tip anume de lectură. Singurul lucru pe care-l fac, ca un principiu, este să nu citesc vreo carte în timp ce scriu o carte eu însumi; pentru că n-aș vrea să fiu influențat de nici un alt stil particular, de nici un autor. În timpul petrecut cu scrisul, luni și ani, timpul destinat scrisului, devine într-un fel o formă de sacrificiu, pentru că nu citesc cărți în acea perioadă. Dar este un sacrificiu interesant, căci ceea ce produc atunci este personal, fără posibile ecouri.

Cum spuneam mai înainte, câțiva autori români m-au fascinat, Eminescu mai ales, sau Mircea Eliade. Singurul regret pe care îl am: Nu există multe traduceri, căci altminteri aș fi dorit să citesc mult mai mult de scriitori români.

— Voi încerca să vă procur și alte traduceri în engleză, din literatura română. S-a tradus din Rebreanu, din Sadoveanu, romancieri foarte mari. Și din Ion Creangă, din Caragiale, autori care au exprimat sufletul român, l-au articulat la sufletul lumii. Și câțiva contemporani: Nichita Stănescu, Marin Preda. Multe din traducerile în engleză au fost realizate și publicate la noi în țară, deci calitatea traducerii nu-i grozavă. Din proza mea s-a tradus romanul Noaptea împăratului, *un roman istoric despre împăratul Traian. Este tradusă în engleză cartea mea* India văzută și nevăzută. *Pentru literatura română contemporană se mai arată o posibilitate de circulație, mă refer la autorii români din diaspora, unii scriind direct în engleză sau franceză.*

Baza este în tradiție

Vasile Andru: *Vreu acum să vă adresez o întrebare legată de spiritualitate. V-a interesat vreo practică meditativă, vreun exercițiu spiritual* (sadhana)*? Pe cine îl considerați maestrul dumneavoastră în gândire, în acțiune? Știu că sunteți prin formație inginer. Am reținut din dialogul acesta, dar și din cel anterior avut la Biblioteca Pedagogică de Stat, că v-ați referit la Gandhi,*

apoi la Rabindranath Tagore, la personalități moderne ale Indiei.

E.S. Domnul Rajiv Dogra: Nu practic ceva anume, în afară de o trebuință călăuzitoare. Practic deci ceea ce este necesar unui compartiment pozitiv. Asta ar fi pentru mine practica mea, preocuparea mea spirituală. Asta ar fi exercițiul spiritual: dacă mă aflu în pace cu mine. Nu recurg la vreun mod pretențios de control al sinelui și al comportamentului, câtă vreme îmi asigur o mulțumire lăuntrică.

— *Sunteți legat sufletește de India tradițională? De India castelor? Copiii dumneavoastră sunt crescuți în spiritul Indiei tradiționale?*

Întrebările despre India tradițională și despre o supraviețuire a spiritului ei religios sunt de mare interes. De fapt n-am cugetat în mod expres la ele, niciodată. Dar îngăduiți-mi să vă dau un exemplu. Dacă construim o casă fără fundație, atunci, chiar dacă am făcut o construcție măreață, la prima rafală de vânt, construcția va cădea ca o casă din cărți de joc, că n-are bază; poate fi frumoasă, dar fără susținere, fără rezistență. Tot așa și dacă n-aveam o bază în tradiția proprie – putem sfârși ca acea minunată clădire care se năruie la prima încercare. În ce mă privește pe mine, sau pe copiii mei, îmi place

să mă gândesc că da, avem o bază în tradiția noastră.

— *Cum vă păstrați, în Europa, habitudinile alimentare. Sunteți vegetarian, ca majoritatea indienilor? Reușiți să rămâneți vegetarian în Europa, unde climatul (rece) cere totuși un plus de calorii (pe care localnicii îl iau din proteină animală)?*

— Întrebarea este foarte interesantă. Nu m-am gândit la relația hrană-climat, nu m-am gândit până acum că îți trebuiește o anumită mâncare ca să faci față unui climat rece. M-am gândit că îți trebuie haine călduroase ca să faci față climei reci, deși în vremea de azi există încălzirea centrală și alte facilități moderne. Mai spunem, așa cum Mahatma Gandhi o dovedește, că nici n-ai avea nevoie de haine ca să supraviețuiești într-un climat rece... Eu sunt ne-vegetarian prin alegere, dar sunt un vegetarian prin practică, adesea. Nu cred că are legătură cu climatul. E interesant de observat că acele McDonald's, când au pătruns și-n India, au căutat, poate pentru prima oară în istoria lor, să se adapteze la obiceiurile de acolo, și au apărut multe sortimente de „burgers" vegetariene.

— *Revin cu o întrebare despre spiritualitate, despre circulația unor idei și doctrine indiene.*

Cum apreciați misionarii hinduiști și curentele de sorginte hinduistă, care explodează și se extind în America, în Europa, deci și în România? (Mișcări ca Hari Krishna, Sahaja Yoga, Ananda Marga, mișcarea Chinmoy, sau cele de Yoga integrală)?

În România, apărătorii tradiției ortodoxe, manifestă o teamă de hinduism, de budhism și de orice practici religioase orientale. Ei manifestă o teamă față de interesul tinerilor noștri față de Orient. Ce este fondat și ce este nefondat în această teamă (a preoților creștini) față de Orient?

— Este o întrebare despre interacțiune. Interacțiune dar tot atât de bine și receptare sau interpretare. Cineva a spus odată că ceea ce auzi tu este diferit de aceea ce aud eu. În timp ce tu poți auzi zgomotul ușii care se închide, eu aud zgomotul ușii care se deschide. Există deci un mod de a privi lucrurile. Uneori din cauza propriilor sale prejudecăți, un om poate privi lucrurile într-un mod cu totul diferit de altul, pozitiv sau negativ. O să dau un exemplu. Daniel Defoe, autorul celebrului *Robinson Crusoe*. El a fost tentat să spună (așa a simțit...) că Dumnezeu a inventat ciuma ca să-i pedepsească pe cei care merg la teatru! Mulți din cei care mergeau la teatru erau gentelmeni, oricum Daniel Defoe îi ura pe oamenii care mergeau la teatru și

a fost tentat să creadă că Dumnezeu a adus ciuma ca să-i lovească pe cei care frecventau teatrul*... Așa că diferite moduri de a vedea lucrurile dau rezultate diferite de a le recepta. Dar eu voi lua un exemplu din natură și voi spune astfel: Priviți la cer seara, și priviți la păsări; natura n-a creat reguli fixe pe care să le țină păsările cînd zboară. Natura nu spune păsărilor că nu trebuie să te amesteci cu alte varietăți de păsări când zbori. Ea le îngăduie trecerea liberă. Ea le îngăduie libertatea de exprimare și de aceea când le privești seara, vezi cel mai fericit cârd de păsări. Astfel eu aș simți că restricțiile de orice fel, – câtă vreme nu vorbim de activități ilegale sau primejdioase, – restricțiile cu privire la dreptul de a gândi al omului sunt siluiri ale libertății de exprimare.

Dharma și democrația

Vasile Andru: *Există un model indian în democrație? Vreți să ne vorbiți despre aceasta? Știm că democrația are multe binefaceri, dar are și multe limite. Democrația americană e bună, dar este impregnată de cinism. Cum este cea indiană? Până unde merge democrația?*

E.S. Domnul Rajiv Dogra: Da, există un model indian de democrație. De fapt

cuvântul democrație ține de o terminologie nouă în dicționarele engleze. Dar, în practică, democrația a existat și-n alte vremuri. În hindi, în sanskrită există cuvinte pentru „exercițiul voinței poporului în guvernare”

La început a fost „democrația” care a pornit de la nivelul sătesc în sus. Cea mai completă formă de democrație au constituit-o „sfatul celor cinci bătrâni” ai satului; aleși pe termen de un an, ei decideau în orice problemă prezența sătenilor; ei aveau drept de apel și drept de acuzare. Deciziile finale erau luate de cei cinci reprezentanți ai comunității.

— *Semnalez că „sfatul bătrânilor” a existat și-n comunitățile rurale românești. În provincii precum Bucovina sau Transilvania, în sate de munte, asemenea forme s-au perpetuat, atavic, până-n anii '50 din secolul nostru!*

— Iată că o democrație, în practică și teorie, a existat în India de mii de ani. Dacă privim îndărăt în istorie și-n mitologie, *Ramayana* vorbește despre „Ramraj” („domnia Rama”), care-i o stare perfectă de strălucire și exprimare plenară pentru cetățenii unui stat. Un alt exemplu din timpurile vechi era dreptul fiecărui cetățean de a ieși în calea conducătorului statului, fie ziua fie noaptea, și de a-i suna din clopot în fața casei

(sau a palatului) conducătorului statului. El, cetăţeanul, avea dreptul, dacă simţea că are un motiv, să vorbească sau să facă o plângere împotriva unui oficial sau a altcuiva, el putea merge direct la cel mai mare, el suna clopoţelul şi mai marele ţinutului era obligat să iasă la uşă, să-l asculte. Astfel o democraţie, în practică, a existat de mii de ani. Ea a luat nume diferite în lumea modernă, şi este un lucru deosebit; dar fiecare ţară, popor, decide cu privire la căile diferite de a o urma. Referitor la India, un termen folosit pentru a o numi este acela de „democraţie vibrantă", care ar sugera mult pentru un specific indian şi l-aş considera ca pe un tribut al modelului nostru de democraţie.

— *Se constată, în lumea de azi, o creştere a pragmatismului, a tendinţelor materialiste. Consideraţi că această tendinţă, vizibilă şi în India, şi în România de altfel, va periclita, va strica acea conştiinţă a Legii divine (conştiinţa Dharmei), care făcea şi mai fac încă măreţia noastră?*

— Fiecare ţară trăieşte la două nivele, unul ca bază, altul ca suprastructură, ca practică de zi cu zi. Şi India vădeşte aceste două nivele: unul, aşa cum spuneţi, este temeiul Dharma; filosofia sa este aceasta: toleranţă faţă de alte grupuri etnice,

religioase, forme de gândire, și față de alte societăți. Asta însemnează că îngăduim acțiuni, concepții, cu toată libertatea, să se desfășoare cu maximum de capacitate. Firește, există controlul ca să nu îngăduim acțiuni criminale – asta este fundamental în orice societate. Dar esența practicii indiene este toleranța. Dacă acceptăm aceasta, urmează punerea în practică a preocupării pentru industrializare, pentru economia de piață liberă, economia nouă. Dacă o societate este tolerantă, ea va îngădui un mod de arătare a rezultatelor, ca apoi să le accepte, să le integreze. Astfel că noile practici, noile căi de a lucra, nu trebuie să meargă împotriva Dharmei, ca bază, și a toleranței, așa cum am arătat-o.

— *Nu țin cu tot dinadinsul să vă îndrept spre formularea unor obiecții critice; dar dacă există, vă rog să le exprimați în finalul convorbirii noastre de azi. Ce obstacole, ce piedici ați întrezărit în calea proiectelor dumneavoastră, la acest început de mandat?*

— Da, desigur, chiar constat un obstacol mare, și acesta-i timpul. Constat că încă nu-mi ajunge timpul unei zile să le fac pe toate câte ar vrea să fac prietenii din România, colegii români din cultură și din economie, și cum aș vrea și eu să le fac ca să fie

folositor pentru cele două ţări. Aceasta-i singura constrângere. Pe de altă parte, văd multă bunăvoinţă şi dorinţă de conlucrare. (*Dialogul a fost dus în lb. Engleză*).

(*Viaţa Românească* nr. 3/ 1998

Cuprins

PARTEA a II-a
MAEŞTRI ŞI SUFLETE MARI

PARTEA A III-A
VIGOAREA TRADIŢIEI AZI

PARTEA A IV-A
INDIA ŞI GÂNDIREA CREŞTINĂ

PARTEA A V-A
INTERFERENTE ROMÂNO-INDIENE

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România.

COMENZI – CARTEA PRIN POŞTĂ

EDITURA PARALELA 45
Piteşti, jud. Argeş, cod 110174, str. Fraţii Goleşti 130
Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444
0721 247 918
Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492.
E-mail: **comenzi@edituraparalela45.ro**
sau accesaţi **www.edituraparalela45.ro**

Tiparul executat la tipografia *Editurii Paralela 45*
E-mail: tipografie@edituraparalela45.ro

BIBLIOTECA PENTRU SUFLET

VASILE ANDRU

Înțelepciune indiană

„Cine citește sau ascultă asemenea lucruri, acela nu suferă niciodată vreo înfrângere și dobândește mulțumire." Așa sună o promisiune sau un pariu sapiențial, dintr-un spațiu care s-a întemeiat pe căutarea desăvârșirii, până la miraculos.

Antologia de față reunește texte magistrale și narațiuni mirifice dintr-o cultură care urmărește de milenii cunoașterea revelatoare: fragmente din *Vede*, *Upanișade*, din *Mahabharata*; mesaje ale unor vizionari și maeștri; nestemate în genul *Sutra inimii* sau *Marea Înțelepciune*. Și multe aforisme, parabole, reguli de aur ale bunei viețuiri.

Vasile ANDRU a fost scriitor și eseist sapiențial, autor a peste douăzeci de volume. A făcut două călătorii de studii în India cu bursă Sivananda și a obținut titlul de master în *Filosofie Vedanta*, la Trivandrum, în 1996.

ISBN 978-973-47-2405-5

PARALELA 45 EDITURA

Preț cu TVA: 25 LEI